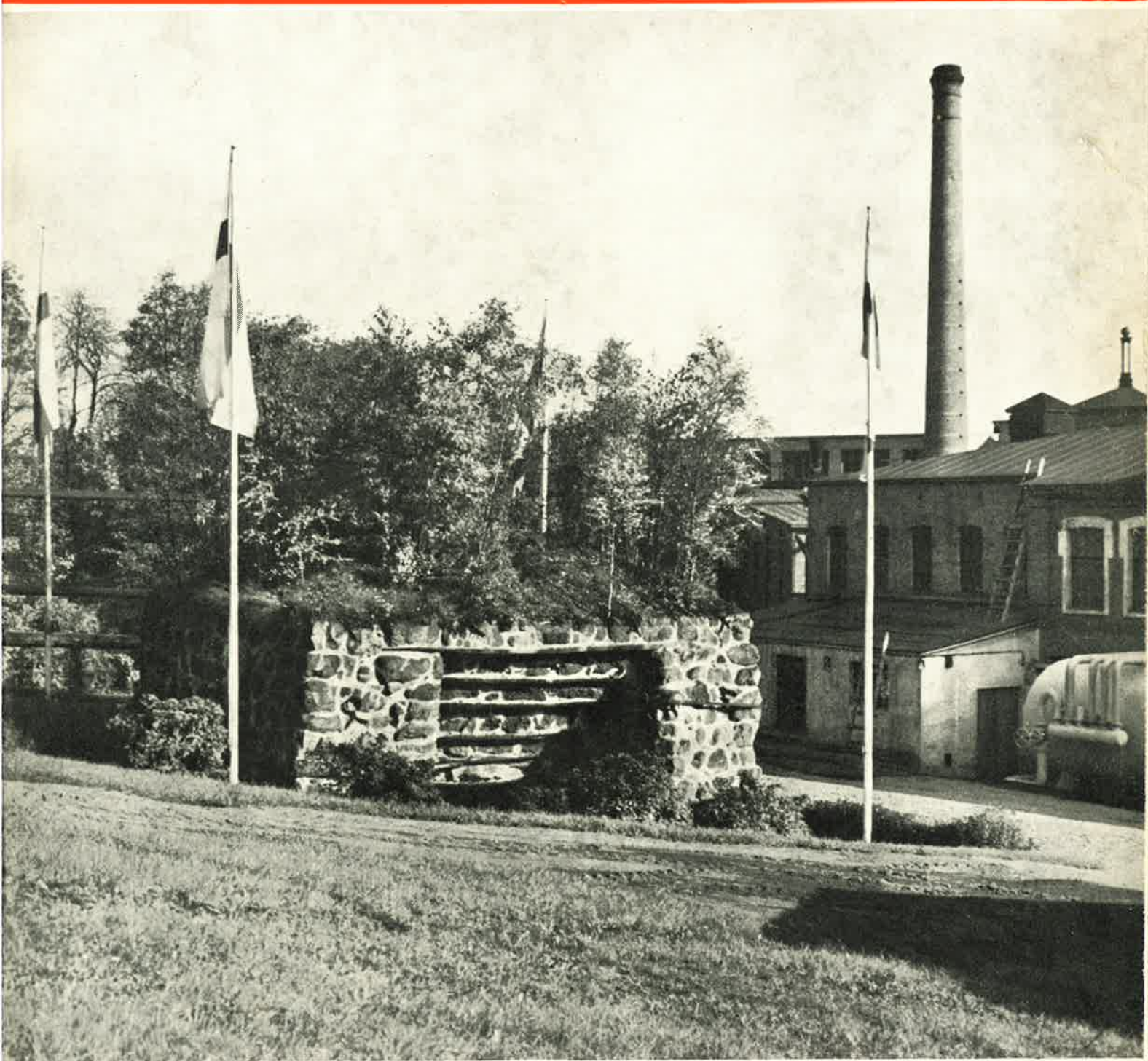

KYMI-YHTYMÄ

HENKILÖKUNNAN
JULKAISU

SISÄLTÖ:

Työn juhla	1
Högforsin Tehtaan 130-vuotisjuhlallisuudet	2
Högforsin Tehtaan tehtävä menneinä ja nykyisinä aikoina. Kymin Oy:n hallituksen puheenjohtajan, varatuomari C. J. Ehrnroothin juhlapuhe	14
Raudan laulu. Juhlaruno Högforsin Tehtaan 130-vuotisjuhlaan, kirjoittanut Toivo Lyy	20
Kultamitalimiesten pakeilla	22
Merkkipäiviä	29

SALON VALIMO:

Urheilukuulumisia	29
Kuvasataa yhtymämme kesämestaruuskilpailuista	30

KUUSANKOSKEN TEHTAAT:

Pohjois-Kymen sairaala — suursaavutus maakunnan sairaanhoidon alalla	32
Pitkäaikaisesti palvelleita ja merkkipäiviä	37
Työpaikka korkeuksissa	38
Ammattikoululaisten liikennekilpailut	40
Manan majoille	42
Voikka ensimmäisen kerran yhtymämme jalkapallomestariksi	43
Kävelyharrastuskilpailut	45
Uintiharrastuskilpailut	46
Lentopalloilua	47
Uimapromotiot	48

HALLAN TEHTAAT:

Pastori Leo Virtanen: Toukolan oma koti Popinniessä valmistunut	50
Hallan naisväen harrastuksia	52
Merkkipäiviä	53

JUANTEHDAS:

Kalle Viheriäkoski muistelee	53
Merkkipäiviä	54
Manan majoille	55

METSÄOSASTO:

Merkkipäiviä	55
Manan majoille	55
Toimituksen tuoilta	56

KANSIKUVA:

Entisyyttä ja nykyisyyttä vierekkäin. Högforsin Tehtaan komea muistomerkki, vanha masuuni, siniristilippujen ympäröimänä tehtaan 130-vuotisjuhlapäivänä. Taustalla osa tämän päivän rautaruukkia. Takakannen sisäsivulla: Aurinkoisen syyspäivän valo ja varjo Högforsin Tehtaan virkamiesklubia ympäröivässä puistossa.

TOIMITUS:

Vastaava toimittaja: Veikko Talvi.
Toimitussihteeri: A. Ylikangas.
Kirjapaino: Kouvola Kirja- ja Kivipaino.

TYÖN JUHLA

Viime sotia seuranneina työn ja toiminnan vuosina ovat monet yhtiömme tuotantolaitoksista täyttäneet merkkivuotia ja siten niillä on ollut aihetta juhlintaan ja kuljetun taipaleen sekä saavutusten arviointiin. Tämän juhlien sarjan aloitti yhtiömme vanhin, Juantehdas, joka v. 1946 täytti kunnioitettavan 200 vuoden iän. Vuotta myöhemmin oli päätehtaiden vuoro, sillä Kuusankosken äärille syntyneiden tehtaiden perustamisesta oli silloin kulunut 75 vuotta. Saman merkkipaalan saavutti Hallan Tehtaat v. 1950. Salon Valimossa vietettiin viime keväänä 25-vuotisjuhlaa, joten nuoremmastakin päästä aletaan päästä maininnan arvoisiin vuosilukuihin.

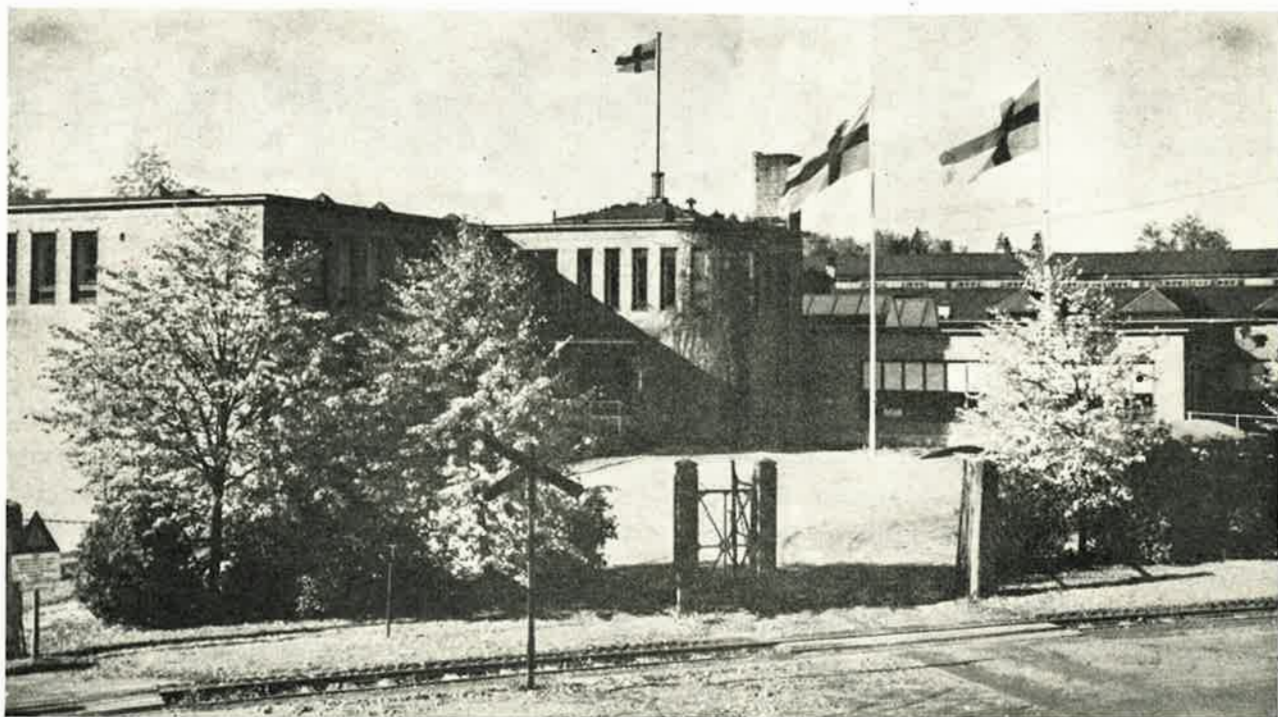
Viime syyskuun 27 päivänä vietti yhtiömme toiseksi vanhin, Högforsin Tehdas, työn juhlaa. Se tapahtui 130-vuotisen toiminnan merkeissä. Tuo ikävuosi saavutettiin tosin jo kolme vuotta sitten, mutta jäätin odottamaan tehtaan kahdeksi laajaksi niteeksi paisuneen historian valmistumista. Kuluvan vuoden aikana tämä fil. tohtori Karl Ekmanin kirjoittama ja fil. maisteri W. E. Nordströmin täydentämä teos valmistuikin ja vuosia suunnitteilla olleet juhlat voitiin pitää.

Niistä muodostui mieliinpainuva merkkitapaus ja kohokohta arkisen työn lomassa. Tehtaan väki kokoontui pyhäasuisena tehtaaseensa, jonka uusin sali oli muuttunut kauniiksi juhlapaikaksi. Samanaikaisesti juhlittiin sekä menneisyyttä että nykyisyyttä. Luotiin katse niihin, jotka olivat perustaneet Kulonsuomäen kaivoksen ja masuunin ja jotka olivat vieneet yritystä eteenpäin monista vaikeuksista ja vastuksista huoli-

matta. Högforsin ruukin vaiheita seuratessa ei voi välttyä vaikutelmalta, että joskus on ollut kysymys suorastaan yrityksen elämästä tai kuolemasta, mutta ruukinpatruunoiden ja työntekijäin sitkeiden ponnistusten avulla on noustu aallonpohjasta. Ja vaikka kaivos lopulta jouduttiinkin hylkäämään, jatkui työnteko masuunin äärellä, ja tämän päivän Högforsin Tehdas on osoituksena siitä, että yli vuosisatainen työ ei ole mennyt hukkaan. Masuunista on tullut suurvalimo. Monien ruukkilaisspolvien suorittama työ on kantanut kauniin tuloksen, ja nykypolvi on ollut puolestaan valmis luomaan uutta ja entistä ehompaa aikaisemmin tehdyltä lujalta perustalta.

Erityisen huomion kohteeksi joutuivat juhlassa pitkäaikaisesti palvelleet. Kultamerkin saaneita oli 13 ja hopeamerkin 234. Nämä luvut osoittavat, että Högforsin väki on ollut uskollista ja paikoillaan pysyvää. Ja monet högforsilaisista voivat viitata myös sukunsa högforsilaisuuteen. Polvesta polveen ruukin alkuaajoista saakka ovat heidän esivanhempansa uurastaneet raudan parissa, louhineet malmia kalliosta, nostaneet sitä järvistä ja soista, tehneet siitä masuunissa rautaa ja jalostaneet sitä edelleen mitä moninai- simpaan hyödylliseen käyttöön.

Seuraavilla sivuilla kerromme tästä Högforsin Tehtaan työn juhlasta ja annamme puheenvuoron pitkän päivätyön tehneille kultamitalimiehille. Ansiokasta ja mielenkiintoista tehtaan historiaa tulemme selostamaan myöhemmin toisessa yhteydessä.

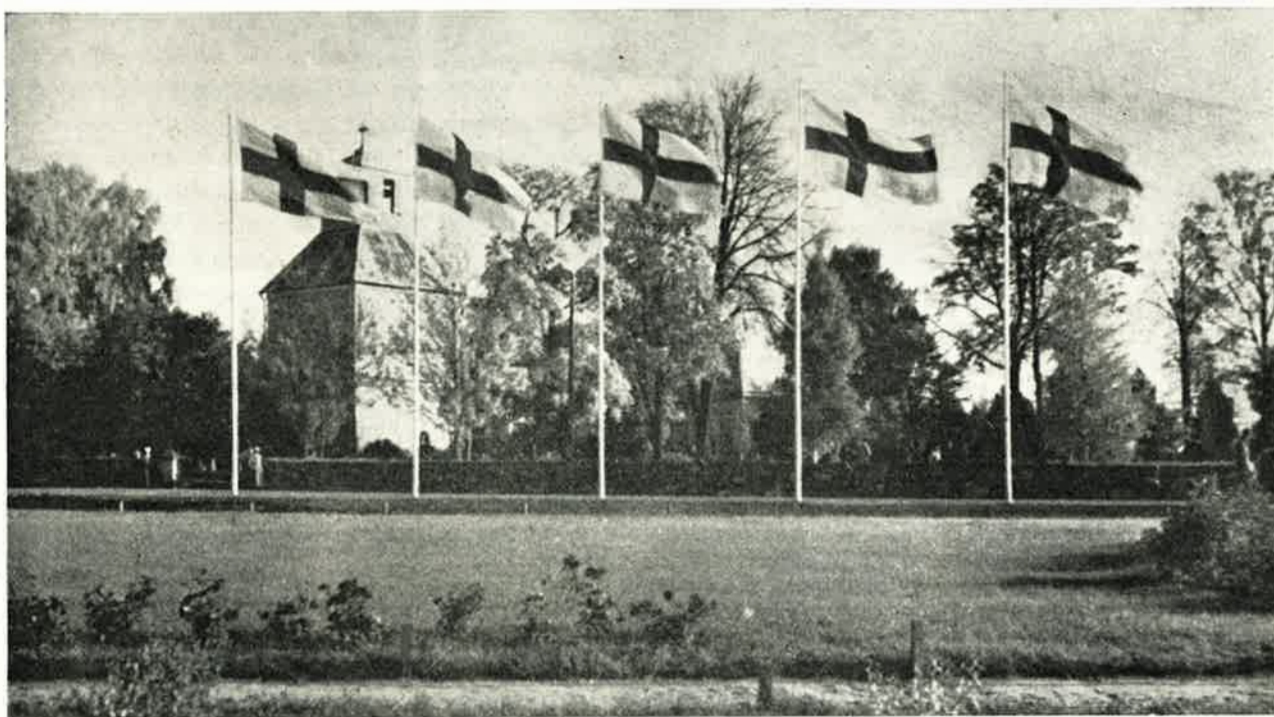
HÖGFORSIN TEHTAAN 130-VUOTIS- JUHLALLISUUDET

Högforsin Tehtaan juhlapäivä, syyskuun 27:s, valkeni selkeänä, ja sää pysyi aurinkoisena aamusta iltaan syksyn värikylläisyyden hehkuessa kaikessa loistossaan. Siniristiliput hulmusivat rakennusten lipputangoissa ja varta vasten pystytetyissä saloissa niin tehdasalueella kuin kauppalassakin. Ulkonaiset puitteet olivat siten suotuisat ja juhlavat. Jo varhain alettiin kokoontua Keskuspuiston reunamille keskustelemaan edellisen illan työnjuhlasta, jossa oli jaettu yhtiön hopeiset ansiomerkit, ja seuraamaan aamupäivän juhlaseremonioita.

Klo 9 tienoissa tehtaan edustajisto, johon kuuluivat vuorineuvos Gustaf Arppe, yli-insinööri Ernst Alander, valumestari Toivo Aitamo ja pääluottamusmies Aleksi Aalto, suoritti kunniakäynnit Högforsin rautaruukin uranuurtajan, kapteeni Joseph Bremerin haudalla ja sankaripatsaan sekä vuoden 1918 vakaumuksensa puolesta kaatuneiden muistomerkkin äärelä laskien kullekin sinivalkonauhaisen havusepeleen. Klo 10 alkaneessa juhla jumalanpalve-

luksessa saarnasi professori Aimo Nikolainen, alttaripalveluksen suoritti rovasti Arvi Metsovaara, ja kirkkokuoro lauloi kanttori Eino Soimelan johdolla. Kirkkokansan joukossa nähtiin runsaasti tehtaan eläkeläisiä, joille Tuorilasta ja Vanjärveltä oli järjestetty autokuljetus.

Pääjuhla alkoi klo 14, mutta jo lähes tuntia aikaisemmin alkoi juhlapaikkaa kohti virrata juhlaväen katkeamaton jono. Pääsisäänkäynti tapahtui valimon portista, jonka yläpuolella komeili havuköynnöksinen tehtaan merkki. Portin sisäpuolella tehdaspihaan pystytetyissä saloissa hulmusivat siniristiliput. Juhlasaliksi oli somistettu uusi valimohalli, johon mentiin kummas-takin pääovesta. Saliin tullessa kohtasi juhla-väkeä komea näky. Seinävierille viistosti toisiaan vasten asetetut Suomen liput ympäröivät uutuuttaan ja valoisuuttaan hohtavaa juhlasalia. Takasivustalla olevien lippujen välistä pilkottivat kuitenkin viereisen valimohallin koneet ja työntuntuinen tummuus antaen siten juhla-

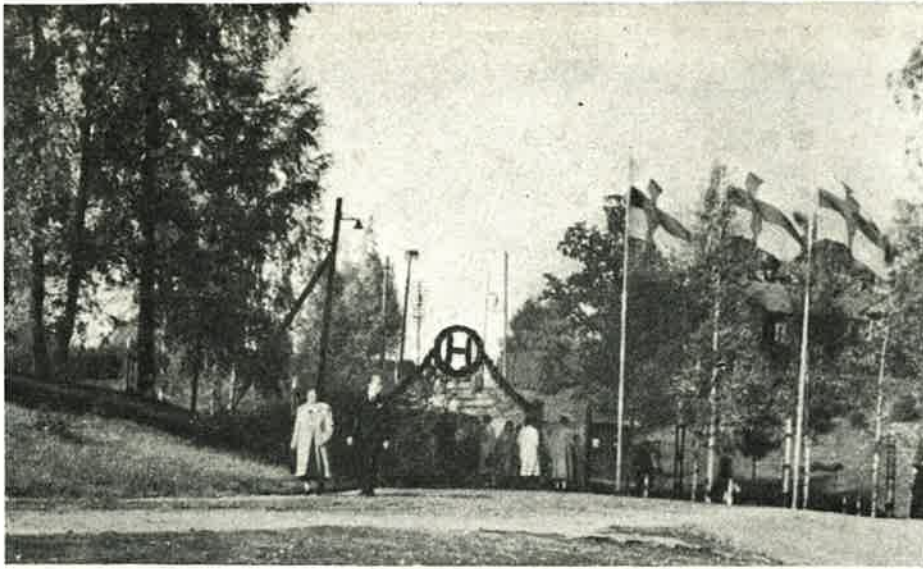
*Komea lippurivistö hulmuamassa kirkon edustalla juhlapäivän aamuna.
Viereisellä sivulla: Juhlaliputettu tehtaan konttori.
Alhaalla: Vuorineuvos Arppe laskemassa seppelettä kapteeni Joseph Bremerin haudalle.*

paikalle vertauskuvallisen taustan. Köynnös-koristeet, kukkaryhmät ja kauniisti ryhmitellyt, valmiiksi katetut pöydät lisäsivät juhlavuutta. Esiintymislava sijaitsi pitkän ikkunaseinämän

keskustassa ja välittömästi sen eteen asetettujen pöytien ääreen ohjattiin tehdasta yli puoli vuosisataa palvelleet työn veteraanit puolisoineen. Heidän seurassaan nähtiin Kymen Oy:n hallituksen jäsenet, muiden Kymi-yhtymään kuuluvien tehtaiden edustajat, paikalliset kutsuvieraat ja tehtaan johto. Muilla pitkäaikaisesti palvelleiden ryhmillä oli omat pöytänsä, ja salin pituussuuntaisesti sijoitetut pitkät pöydät täyttyivät muista tehtaalaisista ja heidän omaisistaan. Juhlasalissa oli laskettu olevan 2.360 paikkaa, joista vain jokunen harva jäi vapaaksi. Se merkitsi sitä, että tehtaan koko väki omaisineen oli saapunut tähän tehtaansa suurjuhlaan.

Juhlan sanavalmis ja reipas kuuluttaja, rehtori T. Nissinen ilmoitti juhlan alkavaksi Sibeliuksen "Finlandian" sävelin. Sen esittivät tehtaan ja työväenyhdistyksen torvisoittokunnat molempien mieskuorojen yhtyessä sävellyksen hymniosaan. Vaikuttavan esityksen johti Harri Lento. Tämän jälkeen astui puhujankorokkeelle tehtaan toimitusjohtaja, vuorineuvos Arppe lausuen juhlavieraat tervetulleiksi seuraavin sanoin:

Valimon portti havuköynnöksestä tehtyine tehtaan merkkeineen ja lippuineen.

*Juhlakansaa virtaa juhla-
paikalle.*

Arvoisat juhlavieraat, hyvät naiset ja herrat!

Högforsin Tehtaan puolesta minulla on ilo ja kun-
nia lausua Teidät kaikki sydämellisesti tervetulleiksi
tähän juhlatilaisuuteen. Teen sen sitäkin kernaam-
min, kun tämä tilaisuus merkitsee todellakin hu-
omattavaa tapahtumaa tehtaan elämässä. En nyt tar-
koita tehtaan ikävuosia enkä niitä tuloksia, jotka
kenties voivat antaa aiheen juhlintaan. Niitäkin kyllä
voitaneen juhlia. Tosiasiahan on, että tämän tilai-
suuden aihe on peräisin vuodelta 1945, jolloin teh-
taamme täytti 125 vuotta. Silloin näet heräsi ajatus
tehtaan historiikin kirjoittamisesta. Samalla päätet-
tiin, että kun tuo historia on valmis, silloin on aika
pitää juhlat. Nyt se on valmis, ja niissä merkeissä
me nyt olemme kerääntyneet viettämään juhlaa.

Kun sanoin tätä tilaisuutta huomattavaksi tapah-
tumaksi tehtaan elämässä, en siis tarkoittanut ikä-
vuosia enkä tuloksia. Ei, vaan minä tarkoitin tämän

tilaisuuden harvinaisuutta. Sanon tämän eräänlaista
ylpeyttä tuntien. Sanon tämän kaikkien högforsilais-
ten puolesta ja heidän tulkinaan. Me jos kutkaan
tiedämme, että Högforsin Tehdas on ensi kädessä
työpaikka, tai sanokaamme, ilmaisun vivahdusta hie-
man täsmentäen, työn paikka. Ja me tiedämme muu-
takin, mihin minulla on täysi aihe viitata. Me tie-
dämme, että se työ, jota Högforsissa tehdään, on
kuntoa ja taitoa kysyvää työtä. Se kysyy miehiä,
joilla on työn asettaman vastuun tietoisuutta. Enkä
minä tällöin unohda, että miesten rinnalla naiset
suorittavat — ja samoilla osastoillakin — yhtä ar-
vokkaita tehtäviä, sellaisia, joiden ääressä tulee ky-
symykseen paras naisellinen työkapasiteetti. Tahdon
toistaa: täällä on tehty työtä, mutta juhlistu harvoin.
Karkkilankoski, jonka partaille tämä tehdas on syn-
tynyt ja kasvanut, on vaatimaton ja hiljainen. Mutta
juuri hiljaisuudessaan ja vaatimattomassa sitkeydes-

sään se kelpaa — niin rohkenen sanoa — koko tehtaan vertauskuvaksi, sen sitkeän ja päivästä päivään jatkuvan aherruksen symboliksi, jota täällä on vuosien mittaan hiljaisesti tehty ja yhä tehdään.

Mutta niinpä meillä onkin nyt aihe viettää tätä juhlaa työn juhlanä. Kymi-yhtymässä, johon Högforsin Tehdaskin kuuluu, on ollut tapana antaa ansiomitalleja pitkäaikaisesti palvelleille työntekijöille. Tämä juhla merkitsee nyt saman tavan käytäntöön ottamista myös Högforsissa. Jo eilen sai osa vanhoja työntekijöitä merkkinsä. Tänään tulemme juhlamme yhteydessä erikoisesti kunnioittamaan kaikkein uskollisimpia työntekijöitämme, niitä, jotka ovat käytännöllisesti katsoen suorittaneet koko elämäntyönsä Högforsin tehtaalla. He, 50 uskollista työvuottansa suorittaneet, saavat tänään kultaiset ansiomerkkinsä.

Kuinka aika muuttuukin, vanhat totuudet pitävät paikkansa, ja vielä pätee lause: työ on miehen kunnia. Ja vaikka Högfors on nykyään koneistoltaan, laitoksiltaan ja työmenetelmiltään hyvinkin uuden aikainen ja kehityksen tasalla oleva tehdas, niin se tosiseikka, että meidän työmateriaalimme on alkua-aine, rauta, vielä sulana ja taipuisimmillaan, pitää meitä ikäänkuin lähempänä alkuperäistä ja vahvaa luontoa. Ja siinä ovat yhä vielä vastakkain materia ja henki, luonto ja sitä muokkaava inhimillinen tahto. Nykyaikaisessa teollisuudessa jalostaminen on viety sangen pitkälle. Kyllä jalostamista ja erittäin tuloksellista jalostamista tapahtuu Högforsissakin. Mutta työn tuimuus, työn suuruus, sen arvo ja merkitys saavat Högforsin tehtaassa kuin uljasta vertauskuvallisuutta siitä syystä, että työn tekijä on täällä aivan kouriintuntuvasti kiinni sitkeän alkuaineen käsittelyssä.

Eräs toinenkin meidän työhömmä välittömästi liittyvä piirre ansaitsee tässä yhteydessä huomiota. Kun tämä teollisuuslaitos yli 130 vuotta sitten perustettiin, oli tarkoituksena vain raudan hankkiminen toisten teollisuuksien tarpeiksi, vieläpä nimenomaan kotimaisen kaivosteollisuuden pohjalla. Tuolla kosken partaalla seisova vanha masuuni ei ole noiden aikojen ja noiden tarkoitusten ainoa muistomerkki näillä seuduilla. Tehtaan perustajan toiveet eivät kuitenkaan vieneet perille, hän ei onnistunut alkuperäisessä tarkoituksessaan. Mutta suuren teollisuuslaitoksen pohja oli joka tapauksessa luotu, pyörät pantu pyörimään. Kehitystä oli jatkettava. Oli vain löydettävä tarkoituksenmukaiset muodot ja oikeat tavoitteet. Ei ole tässä yhteydessä syytä pysähtyä niihin vaikeuksiin, joiden kanssa tehtaan johto on vuosikymmenien aikana saanut kamppailla tehtaan

Vuorineuvos Arppe pitämässä tervetuliaispuhetta.

artikkeleita suunnitellessaan. Mitä täällä nykyään valmistetaan, se on kaikille tunnettua. Mutta jos työ yleensä on kunnioituksemme arvoinen asia, niin minusta tuntuu, että jokainen Högforsin Tehtaan työntekijä voi tuntea aivan henkilökohtaista tyydytystä työnsä laadusta, niistä muodoista, joihin tehtaan työ on suuntautunut. Sillä meidän palvelemme täällä nykyään hyvin välittömästi ihmistä itseään, ihmisten hyvinvointia ja mukavuutta, niin, ihan kirjaimellisesti sanottuna kotilieden lämpöä, kodin viihtyisyyttä ja kauneutta. Ihmisen taistelussa luontoa vastaan raudan keksiminen ja sen hyväksikäyttö kuuluu, kuten tunnettua, kaikkein käänteentekevimpiin inhimillisen kulttuurin edellytyksiin. Meillä on lupa muistaa, että me, samalla kun yhä uudelleen valloitamme tätä alkuainetta ihmisen käyttöön, samalla me jalostamme sitä kaikkein parhaisiin tarkoituksiin.

Tänään on juhlapäivä, ja minä puhun kenties hie-
man korkealentoisesti. Mutta eikö ole niin, että näin juuri tulee juhla oikein käytetyksi ja sen tarkoitus oikeaan valoon. Arkipäivien pitkässä saatossa meillä on kullakin oma työpaikkamme, ja kuten jo aluksi sanoin, se vaatii meiltä jokaiselta syvää vastuumme tietoisuutta. Juhla on sitä varten, että saamme tuntea tyydytystä saavutuksistamme ja myös työmme aatteellisista arvoista.

Ja kuinka paljon aatteellisia arvoja tällaiseenkin teollisuuslaitokseen kuin Högforsin tehtaaseen loppujen lopuksi sisältyy, se käy hyvin ilmi mm. juuri valmistuneesta tehtaan historiikista. Minä en tässä yhteydessä halua puuttua syvemmillä tähän historiaan; siihen on itse kullakin tilaisuus tutustua myöhemmin. Viittaa vielä vain yhteen seikkaan, siihen yhteenkuuluvaisuuteen, joka on Högforsin Tehtaan ansiosta vuosikymmenien vierieissä syntynyt tällä paikalla ja joka on liittänyt mitä läheisimpään elämään ja kohtalonyhteyteen tämän paikkakunnan, sen asukkaat ja tehtaan. Kaikki ovat riippuvaisia toisistaan, yhden etu on kaikkien etu. Tämä, mm. juuri tämä seikka on vakuuttavasti luettavissa tehtaan historiasta, ja se on varmasti myös meidän kaikkien jokapäiväisen elämän ehdoton ja merkitsevä kokemus.

Hyvät naiset ja herrat! Sananlaskuihin on koostunut koeteltua, esi-isiemme vuosisatojen aikana keräämää viisautta. Sellainen yksinkertainen viisaus sisältyy jo mainitsemaani sananlaskuun ”työ on miehen kunnia”. On olemassa toinenkin, verraton roomalainen sananlasku, joka vapaasti suomennettuna on ”käsi pesee kättä”. Ymmärrättehän tarkoituksen: yksi käsi ei voi pestä itseään, mutta sekin tulee puhtaaksi, kun se pesee toista kättä. Tällainen riippuvaisuus ja hyötysuhde vallitsee kaikessa viisaassa inhimillisessä elämässä ja työssä. Siitä on riippunut myös Högforsin Tehtaan elämä ja sen toiminnan tulokset. — Kun minä vielä kerran pyydän lausua teidät kaikki tervetulleiksi tähän juhlatilaisuuteen, teen sen tämän ajatuksen merkeissä, siitä kiittäen ja siinä toivossa, että tällainen yhteistunto ja yhteistyö saisi edelleen vallita tehtaan piirissä sekä kokonaisuuden että jokaisen yksityisen onneksi ja menestykseksi.

Yhtyneet mieskuorot lauloivat Harri Lennon johdolla Faltinin ”Elon taistelussa”, Turusen sovittaman suomalaisen kansanlaulun ”Kotimaani” ja Geibelin ”Kentuckyläisen kehtolaulun”. Tämän jälkeen juhlaväki syventyi kuuntelemaan Toivo Lyyin kirjoittamaa juhlarunoa ”Raudan laulu”, jonka esitti miehekkään vaikuttavasti Helsingin yliopiston lausunnan lehtori Kaarlo Marjanen. Runo on julkaistu toisaalla lehdessämme. Sitten astui korokkeelle suosionosoitusten kaikuessa oopperalaulajatar Aulikki Rautawaara valloittaen kuulijat ylevällä taiteellaan. Hän esitti oopperalaulaja Antti Koskisen säestämänä Järnefeltin ”Aallon kehtolaulun”, Marvian ”Kuulutusmatkan”, Sibeliuksen ”Illalle” ja kaksi hämäläistä kansanlaulua Ilmari Hannikaisen sovituksina. Musiik-

Kymin Osakeyhtiön hallituksen puheenjohtaja, varatuomari C. J. Ehrnrooth pitämässä juhlapuhetta.

kiohjelma jatkui paikkakunnan orkesterimusiikin harrastajain ollessa vuorossa. Salonkiorkesteri soitti kanttori Eino Soimelan johdolla Unkarilaisen marssin ja sikermän suomalaisia sävelmiä. Tämän jälkeen astui puhujakorokkeelle yhtiön hallituksen puheenjohtaja, varatuomari C. J. Ehrnrooth pitäen juhlapuheen, joka on kokonaisuudessaan julkaistu toisaalla lehdessämme.

Yhtyneitten torvisoittokuntien esitettyä kanttori Soimelan säveltämän ”Rautapojat”-marssin kuunneltiin seisaaltaan 3-kertaista fanfaaria. Tämä huomionosoitus kohdistettiin yli 50 vuotta palveluksessa olleille työn veteraaneille, juhlan kunniavieraille, jotka kaikki 13 olivat läsnä. Vuorineuvos Arppe kohdisti heille lämpimät kiitoksen ja tunnustuksen sanansa lausuen seuraavaa:

Mainitsin jo tervehdyssanoissani uranuurtajatyön useinkin voittamattomilta näyttäneistä vastuksista. Samat vastukset seuraavat aina siellä, missä on toimintaa, yritteliäisyyttä ja olemassaolon taistelua.

Onhan ymmärrettävää, että tällaisen suuren tuotantolaitoksen toiminnassa ei aina voida olla jokaisen kanssa täsmälleen samaa mieltä, sillä meidän olemme vain ihmisiä, jotka katselemme vaikeuksiamme ja omia pyrkimyksiämme sekä tavoitteitamme eri tavoin ja eri katsantokannoin — jopa eri perusteinkin.

Käsityksemme mukaan erimielisyydet sentään ovat olleet vähäpätöisiä ja ymmärtämyksellisillä sovitteluilla aina ratkaistuja, joka on ymmärrettä-

Juhlayleisö syventyneenä kuuntelemaan juhlan ohjelmaa. Yläkuva salin keskustasta, alakuva salin eteläpäästä.

Kaksi kultamitalimestä. Yläkuvassa Jalmari Sukanen, jolla on 63 työvuotta takanaan, vastaanottamassa ansiomerkkiään. Alakuvassa 57 vuotta palvellut Kaarlo Nyberg, joka "tehtaan vanhimpänä" yhä jatkaa tuttua hiojan työtään.

vääkin, sillä yhteinen pyrkimyksemme ja tavoitteemme on aina ollut sama — mahdollisimman tarkoituksenmukaisen tuotantotoiminnan ylläpitäminen niissä puitteissa, joihin meillä on ollut mahdollisuuksia.

Vaikeuksien ja erimielisyyksien voittamiseen on vain tarvittu ja yhä edelleenkin tarvitaan meidän kaikkien keskinäistä luottamusta ja toinen toisensa mielipiteiden ja perustelujen ymmärtämistä, samaten kuin tehtaan kehittymisen ja tuotantokapasiteetin menestys on meidän kaikkien yhteistoiminnan tulos.

Tästä viimeksi mainitsemastani tahtoisin erikoisesti kiittää juuri Teitä, tehtaamme kantaväki — nyt juhlistavat työn veteraanit, jotka esimerkillisellä tavalla ja ymmärtämyksellä olette tahtoneet myötävaikuttaa tehtaamme jatkuvan tuotannon ylläpitämiseksi, sillä loppujen lopuksi tehtaamme menestys on myös meidän henkilökohtainen menestyksemme ja raken-

tavalla, keskinäisellä luottamuksella me kaikki palvelemme kokonaisuutta — me kynnamme yhteistä rautapeltoamme, jonka sato lankeaa koko kansamme ja isänmaamme menestykseksi.

Tällä hetkellä tahdomme kohdistaa erikoisen kiitoksemme ja tunnustuksemme työn ja toiminnan veteraaneille — Teille, jotka olette uurastaneet Högforsin Tehtaan palveluksessa yli puoli vuosisataa. Se on todella pitkä ja kunnioitettava työnjakso, se on päivätyö, jota sanan täydessä merkityksessä voidaan kunnioittaen sanoa elämäntyöksi.

Te olette olleet esimerkkinä ja neuvonantajina nuoremmille, ja Te olette jaksaneet uurastaa usein raskaassakin työtoiminnassanne yli puolen vuosisataa, sillä Teillä on varmasti ollut kannustimena työniilo ja rakkaus työhönne.

Olen vakuuttunut, että tulkitsen kaikkien täällä läsnäolevien vilpittömät mielipiteet onnitellessani Teitä tänä tehtaamme ja Teidän suurena juhlapäivänä.

Högforsin Tehdas tahtoo tässä tilaisuudessa ojentar Teille kiitokseksi ja tunnustukseksi erittäin pitkäaikaisesta ja tulosriikkaasta toiminnastanne tehtaan palveluksessa Kymin Osakeyhtiön kultaisen ansiomerkin kunniakirjoineen sekä rahalahjan.

Vuorineuvos Arppe jakoi sitten puolisonsa vuorineuvoksetar Carin Arppen avustamana työn veteraaneille yhtiön kultaiset ansiomerkit palvelusvuosien pituuden mukaisessa järjestyksessä. Tämän juhlallisen kunnianosoituksen kohteeksi joutuivat seuraavat: veturitallin vahtimies Jalmari Sukanen, Hyvinkään —Karkkilan rautatie, 63 palvelusvuotta, putkimies Aukusti Robert Nikander (eläkeläinen), 62 v., lähettäjä Kaarlo Jalmari Auer (eläkeläinen), 59 v., hioja Kaarlo Rikhard Nyberg, hiomo, 57 v., kasaaja Juho Aaron Åberg (eläkeläinen) 56 v., uunimies Armas Vihtori Backman, sulattamo, 54 v., vahti Martti Selim Nordberg, 54 v., puhdistaja Kaarlo Heikki Saari (eläkeläinen) 54 v., varastonhoitaja Kustaa Martin Röök, valimon korjauspajan varasto, 53 v., sähkötyömies Kustaa Emil Ahlgren (eläkeläinen) 51 v., maa-kaavaaja Juho Kustaa Helenius (eläkeläinen) 51 v., Kustaa Evert Fredriksson, valimo, ja konekaavaaja Jaakko Edvard Rantanen (eläkeläinen) 50 v.

Juhlaseremonioiden päätyttyä seurasi kahvitarjoilu. Kansallispukuiset tarjoilijat — kaikki tehtaan omaa väkeä — marssivat reippaasti kukin oman pöytänsä juhla-väestä huolehtimaan. Vaikka kahvitettavia oli kolmattatuhatta hen-

Yläkuvassa yhtyneet torvisoittokunnat ja mieskuorot esittämässä Harri Lennon johdolla "Finlandiaa".

Toisessa kuvassa näemme tarjoilijattarien kansallispukuisen joukon.

keä, sujui tarjoilu hyvän ennakkojärjestelyn ansiosta nopeasti. Hyvältä kahvi maistuihin kupeista, joihin oli poltettu Högforsin Tehtaan merkki ja vuosiluvut 1820—1950. Kahvitarjoilun aikana torvisoittokunnat sekä orkesteri pitivät huolen musiikista.

Vapaan puheenvuoron aikana esittivät juhli-
valle tehtaalle onnittelunsa kauppalanjohtaja Heikki Oksanen Karkkilan kauppalan, kunnanvaltuuston puheenjohtaja Martti Karhumäki U.L. Pyhjärven kunnan, rovasti Arvi Metsovaara seurakunnan, nimismies, varatuomari Olli Asteljoki nimismiespiirin ja

työnjohtaja Johan Edv. Halmen muiden Kymi-yhtymään kuuluvien tehtaiden puolesta. Pääluottamusmies Aleksi Aalto esitti puheessaan tehtaan johdolle työntekijöiden kiitokset ja onnentoivotukset.

Mielinpainuva, historiallinen työnjuhla päättyi torvisoittokunnan soittamaan reippaaseen marssiin. Jokainen pani kahvikupin lautasineen ja H-merkkisine lusikoineen etukäteen kunkin kohdalle asetettuun valkoiseen paperipussiin vieden ne samoin kuin juhlaohjelman, johon oli painettu myös juhlaruno, kotiinsa näkyväksi muistoksi Högforsin Tehtaan 130-vuotisjuhlista.

Hopeisia ansiomerkkejä jaettiin 234:lle högforsilaiselle

130-vuotisjuhlat alkoivat jo lauantaina, jolloin seuratalossa järjestetyssä työnjuhlassa suoritettiin Kymin Oy:n hopeisten ansiomerkkien sekä rahalahjojen jako. Juhlaan oli kutsuttu kaikki 20—49 vuotta tehtaan palveluksessa olleet. He täyttivät salin viimeistä paikkaa myöten. Vain jokunen harva oli pakottavien esteiden takia jäänyt saapumatta. Saatoimmekin todeta, että työn veteraanien rivit olivat ehjät, niin vanhemman kuin keskipolven. Monen eläkeläisen liikuminen oli jo vaivalloista, mutta mukana hekin tahtoivat olla tässä högforsilaisten omassa työnjuhlassa. Siksi juhlan tunnelmakin oli välitön ja kohottava.

Tehtaan soittokunnan soitettua aluksi kapellimestarinsa Artturi Nygrenin johdolla ja kajautettua 3-kertaisen, työn veteraaneille omistetun fanfaarin, astui lavalle vuorineuvos Arppe pitäen seuraavan puheen.

Arvoisat työn veteraanit!

Högforsin Tehtaalla ja meillä itse kullakin on tänään suuri juhlapäivä. Olemme kokoontuneet viettämään meille kaikille yhteistä juhlaa — työnjuhlaa.

Rauta, jota vailla nykypäivän menoa ei voitaisi lainkaan edes kuvitella, on vuosituhansien kuluessa käynyt oman kehityskulunsa. Meikäläisen rautateollisuuden kehityksen portaat ovat luonnollisesti tässä suhteessa monin verroin lyhyemmät ja yksinkertaisemmat.

Högforsin Tehtaalla, jonka 130-vuotisjuhlaa nyt

vietämme, on tässä kehityksen renkaassa oma varsin painava osuutensa maamme ja samalla koko Pohjolan suurimpana valimona. Meidän päiviemme Högforsin Tehdas on aivan toisenlainen kuin se rautaruukki, joka yli 130 vuotta sitten perustettiin silloisen Vihdin pitäjän pohjoisimpaan kolkkaan aloitetun kaivoslouhinnan pohjalle. Tehtaamme historiallisen kehityksen kulkuun en tässä yhteydessä aio seikkaperäisemmin kajota, koska voitte siihen itse kukin lähemmin tutustua näiden juhlien yhteydessä jaettavasta tehtaamme historiaa käsittelevästä teoksesta, jonka ensimmäinen osa nyt annetaan jokaiselle muistoksi päivän johdosta. Teoksen toinen osa valmistuu kirjapainosta lähiaikoina. Totean vain, että pyrkimyksissä omavaraisen rautateollisuuden luomiseksi Suomen maaperälle on Högforsin Tehtaalla ollut urauurtava osuus, jota se edelleenkin toteuttaa — tosin jonkin verran muuttuneessa muodossa — suurvalimona. Uranuurtaajan osuus on aina ollut raskasta — vaikeudet ja hyvinvointivuodet vilahtelevat vuoroin. Vaikeuksien voittamiseen on tarvittu meidän kaikkien ymmärtämystä, samaten kuin tehtaamme menestyskin on meidän kaikkien yhteistoiminnan tulos.

Onhan inhimillisesti katsoen luonnollista, että tällaisen suuren tuotantolaitoksen toiminnassa ei aina voida olla jokaisen kanssa samaa mieltä toiminnan toteuttamisvaiheissa. Käsitykseni mukaan erimielisyydet sentään ovat olleet kokonaisuustusta vastaan verrattaessa varsin vähäiset ja sovitteluilla aina ratkaistuja. Tästä viimeksi mainitsemastani tahtoisin erikoisesti kiittää juuri Teitä, arvoisat työn veteraa-

Lauantaina pidetyn työnhulan miesvoittoista juhlaväkeä. — Alhaalla: Yksi lukuisista ansiomerkkien saajien ryhmistä merkit rintapielissä ja kunniakirjat käsissä. Vasemmalta lukien Juho Karisto, Aukusti Kanta-OKSA, Edit Hannula, Kalle Hannula, Viktor Friman, Erik Ekholm, Alfred Autio, August Auer ja kunnianosoituksen suorittaja vuorineuvos Arppe.

nit, jotka esimerkiksi tavalla ja ymmärtämyksellä olette tahtoneet myötävaikuttaa tehtaamme jatkuvan tuotannon ylläpitämiseksi, sillä loppujen lopuksi tehtaamme menestys on myös meidän henkilökohtainen menestymisemme, joten rakentavalla keskinäisellä luottamuksella me kaikki palvelemme kokonaisuutta, kynnäme yhteistä "rautapeltoa", jonka sato lankeaa koko isänmaamme menestykseksi.

Kiitokseksi ja tunnustukseksi pitkäaikaisesta, tuulosrikkaasta uurastuksestanne tahtoo Högforsin Tehtas palkita Teitä kaikkia yli 20 vuotta palvelleita työn veteraaneja pienellä rahalahjalla ja yli 25 vuotta palvelleita lisäksi Kymin Osakeyhtiön ansiomerkillä kunniakirjoineen, jotka tulemme hetken kuluttua Teille jakamaan.

Käytän tilaisuutta hyväkseni julkituodakseni oman henkilökohtaisen kiitokseni miellyttävästä ja luottamuksellisesta yhteistyöstä, joka välillämme on valinnut, ja yhdyin tehtaamme onnentoivotuksiin Teidän menestyksenne yhteisellä työsarallamme.

Tämän jälkeen juhlan kuuluttaja, rehtori T. Nissinen kutsui ansiomerkkien saajat ryhmitäin lavalle. Vuorineuvos Arpea avustivat ansiomerkkien, kunniakirjojen ja rahalahjojen jaossa rouva Westa Björkman ja neiti Hilja Peltola. Poistuttuaan lavalta sai kukin neiti Evi Mikkolan kädestä Högforsin Tehtaan historiikin I osan. Raikuvat aploodit tervehtivät jokaista ryhmää. Hopeisia ansiomerkkejä jaettiin kaikkiaan 234 kpl., joista 45—49 palvelusvuoden perusteella 10, 40—44 vuoden 18, 35—39 vuoden 38, 30—34 vuoden 63 ja 25—29 vuoden 105. 20—24 vuotta palvelleita oli 101.

Juhla päättyi kahvitarjoiluun, jonka aikana torvisoittokunta esitti musiikkia ja lopuksi päättäjäismarssin.

HOPEISEN ANSIOMERKIN SAAJAT

45 vuotta palvelleet: August Auer, Fredrik Fridolf Granlund, Juho Aukusti Laakso, Frans Aukusti Lindfors, Kaarlo Vihtori Merilä, Viktor Fredrik Nilsson, Kaarlo Maurits Nurmi, Kustaa Aukusti Einari Odell, August Maurits Salonen, Frans Ville Välimäki.

40 vuotta palvelleet: Alfred Autio, Erik Selim Ekholm, Artturi Adolf Ekström, Viktor Viljam Friman, Edit Hannula, Kalle Hannulä, Aukusti Kanta-oksa, Juho Karisto,

Vaikka liikkuminen onkin jo vaivalloista, on rouva Sofia Isaksson tullut tukeva keppi tukenaan noutamaan ansiomerkkinsä. Tyytyväisyys kuvastuu merkinsaajan kasvoilta.

Juho Fredrik Laine, Juho Emil Lindelöf, Lauri Jeremias Lundberg, Juho Valfrid Manninen, Klaus Vihtori Nikander, Henrik Johannes Rinne, Klaus Hjalmar Salmi, Otto Stenfors, Juho Adolf Taipalvesi, Juho Virtanen.

35 vuotta palvelleet: Viljo Vilhelm Aarnio, Toivo Aitamo, Frans Emil Backman, Alfred Edelman, Edit Alina Eloranta, Kustaa Vilho Fagerström, Väinö Edvard Granlund, Eino August Hassinen, Villiam Heininen, Aukusti Valdemar Heinonen, Kustaa Jalmari Heinonen, Arvo Aleks. Himmelroos, Paavo Aukusti Juslin, Toivo Kempainen, Kustaa Adolf Keto, Vihtori Ketokoski, Kaarlo Oskari Lahtinen, Elin Sofia Lindfors, Aarne Kustaa Lundberg, Lauri Villiam Mäkinen, Juho Stefanus Nieminen, Frans Verner Nurmi, Juho Vihtori Nurmi, Taimi Onerva Josefiina Nurmi, Yrjö Iivari Nurmi, Artturi Viljam Nygren, Kaarlo Valfrid Nyman, Aapeli Paappanen, Kaarlo Birger Pettersson, Heikki Juho Saari, Juho Aleksander Tanner, Kustaa Adolf Tanner, Toivo Tuunainen, Johan Henrik Vallenius, Martti Severi Vathen, Lennard Virtanen, Vihtori S. Väli-Klemelä, Juho Edvard Öhman.

30 vuotta palvelleet: Kaarlo Rudolf Appelberg, Aarne Fredrik Ekström, Arvid Emil

Ekström, Arvo Evert Fredriksson, Mauno Edvard Fredriksson, Reino Vihtori Fredriksson, Mikko Einari From, Kosti Emil Grönroos, Selim Wilhelm Haglund, Vera Hartman, Helmi Irene Heinonen, Väinö Aukusti Heinonen, Vilho Heinsonsalo, Eino Fredrik Helenius, Einar Vilhelm Hietaketo, Heimo Martin Hjärp, Reino Aukusti Isaksson, Sofia Karoliina Isaksson, Aino Johansson, Aliina Koivu, Hjalmar Valfrid Kultavirta, Martti Kustaa Kylmäkorpi, Emil Laaksonen, Into Urho Laitio, Svante Erik Lehtonen, Arttur Selim Liljegren, Martti Leonard Lindberg, Anna Maria Lindholm, Martti Einari Lindholm, Aukusti Anselm Lindroos, Erik Jalmari Lindstedt, Selim Fredrik Lindström, Matti Lintumaa, Frans Vihtori Mansner, Oskar Anselm Mikkola, Karl Morsbach, Elin Eufrosyne Nieminen, Antton Akseli Nurminen, Adolf Valfrid Nygren, August Vilhelm Paanamo, Kaarlo Viljam Ranta, Kalle Henrik Rantanen, Antti Raunio, Sakari Saarinen, Kustaa Artturi Salmijärvi, Akseli Gideon Salo, Einar Albert Salo, Aleksi Vilhelm Salonen, Reino Fredrik Sireeni, Kustaa Adolf Sjöholm, Tyyne Sofia Ståhl, Aarne Aleksanteri Vahlman, Arvo Nyyrikki Vahlsten, Veikko Pellervo Vahlsten, Kalle Adolf Valo, Emil Edvard Valtakivi, August Valto, Toivo Johannes Vehmanen, Gunnar Osvald Vendelin, Hugo Vilhelm Vendelin, August Virta, Anna Virtanen, Frans Emil Överström.

25 vuotta palvelleet: Arvo Aleksi Aalto, Eino Kaarlo Aalto, Väinö Edvard Aalto, Reino Arvid Aarnio, Kaarlo Vihtori Ahola, Ernst Boris Alander, Veikko Kustaa Andersson, Anton Albert Astala, Martti Arvid Autio, Kaarlo Kustaa Enqvist, Aarne Nikolai Eskolin, Uuno Rafael Fincke, Kauko Olavi Fredriksson, Juho Edvard Frisk, Väinö Aleksi From, Arvo Aukusti Grönroos, Väinö Nikolai Hasselman, Emil Hellgren, Lauri Arvid Hellgren, Kaarlo Emil Henell, Rudolf Henell, Kaarlo Jalmari Henriksson, Arvo Oskari Ilmanen, Anna Aleksandra Johansson, Hugo Arvid Johansson, Väinö Artturi Johansson, Johan Kustaa Jokinen, Arvo Rauno Järvelin, Toivo Jalmari Kajala, Aukusti Adolf Kaukelin, Kustaa Edvard Koskela, Kauko Kalervo Koskinen, Kustaa Einari Koskinen, Vihtori Koskinen, Kaarlo V. Ilmari Kylmäkorpi, Juho Oskari Laakso, Sulo Jalmari Laakso, Niilo Laaksonen (Salon Valimo), Kaarlo Ilmari Lahtinen, Hugo Valdemar Laine, Magnus Oskar Land-

ström, Paavo Albin Lehto, Eino Lehtosaari (Salon Valimo), Lauri Leino, Harald Emil Lento, Juho Edvard Lindholm, Lauri Oskari Lindholm, Hilja Maria Lindstedt, Birger Rickhard Lundberg, Kaarlo Edvard Lusenius, Kustaa Adolf Lusenius, Kaarlo Raitis Mattila, Uuno Emil Merinen, Viljo Vihtori Niemelä, Oskar Selim Niemi, Paavo Johannes Niemi, Einar Edvard Nikander, Frans Henrik Nord, Onni Mikael Nordberg, Joonas Heikki Nummenranta, Sulo Olavi Nurmi, Uuno Anton Valdemar Nurmi, Edit Maria Nyberg, Anna Sofia Nygren, Josefiina Nygren, Toivo Paappanen, Mauno Aleksi Nyman, Kaarlo Johannes Palm, Aimo Alarik Pihl, Reino Johannes Pilssari, Arvi Mikael Rantala, Anna Matilda Rautajärvi, Lauri Einar Rinne, Otto Routakari, Mikko Johannes Saaristo, Niilo Johannes Sainio, Leonard Ruoho, Kaino Ruben Saari, Paavo Lauri Edvard Salmi, Toivo Albert Salmi, Oiva Reino Rainer Salmijärvi, Kustaa Ensio Salo, Eino Henrik Salonen, Edvard Gabriel Sarlin, Viljo Valtter Seppälä, Urho Aleksanteri Sevón, Leo Valdemar Silvan, Juho Kustaa Sjöholm, Kalle Jalmari Sjöholm, Aleksi Johannes Stigell, Toivo Suoranta, Sven Vilhelm Söderlund, Risto Olavi Taimio, Heikki Aleksi Takala, Martti Nikolai Tallgren, Sulo Josua Tanner, Kalle Viljam Valkama, Johan Fredrik Valtonen, Aarne Kustaa Varalahti, Otto Villehard Vehmanen, Kauko Pellervo Vendelin, Aatos Valdemar Virtanen, Väinö Vuorinen, Verner Väre, Sylvia Matilda Åberg.

UUSMAALAISIA SANANPARSIA.

Karkkilan rotta, Härttilän hiiri, Niuhalan myyri menivät Remalan mälliin. (Pusula)

Hunsalan Huitti on leiväst kuitti. (U.I. Pyhäjärvi)

Kuka tahtoo itteetäs kiitettävän niin vartokoon kualemaa, ja kuka moitittavaks niin menköön naimisiin. (Vihti)

Kyl isot nokat nuuskaa vetää. (Vihti)

Kolme luotettavaa ystävää: vanha vaimo, vanha koirra ja valmiit rahat. (Vihti)

Julma leipä ensin syärää, nätti likka ensin nairaa. (U.I. Pyhäjärvi)

Kun tekee tyäs ripust rippuu, ni syä makkaras tikust tikkuu. (Vihti)

On irstas (= ripeä) irti saamaan. (Pusula)

"Tämä se on, joka maailmaa pyrittää", sano Antti reikäleipää. (Pusula)

Miäs syä, miäs jua, miäs se on ku rahan tua. (Vihti)

Mää olen omast Vihrist mää. (Vihti)

Kun tulee Vihtiin, niin joutuu pihtiin. (Vihti)

Högforsin Tehtaan tehtävä menneinä ja nykyisinä aikoina

Kymin Osakeyhtiön hallituksen puheenjohtajan, varatuomari C. J. Ehrnroothin juhlapuhe Högforsin Tehtaan 130-vuotisjuhlassa.

Kaikki inhimillinen pyrkii onneen ja menestykseen. Näin on laita sekä yksityisten ihmisten että yhteisöjen, minkälaatuista ne sitten ovatkin. Tämän päämäärän saavuttamiseksi on tarpeen muuan yksinkertaiselta näyttävä ehto: on ensinnäkin saavutettava oma sisäinen tasapaino tahdon ja työn välillä, ja toiseksi: on pystyttävä sopeutumaan kokonaisuuden vaatimuksiin. Mitä tällä tarkoitetaan, se käynee parhaiten ilmi, kun palautan mieliin vanhan kansansadun ihmisruumiin jäsenistä, jotka joutuivat riitaan keskenään; suu ei tahtonut enää syödä, jalat eivät tahtoneet kävellä, kädet eivät tehä työtä. Ja mikä oli seuraus: koko ruumiin rappio.

Ei ole tietenkään vaikea arvata, mihin minä tällä sadulla pyrin. Niin, on varmaa, että me emme nyt olisi viettämässä tätä juhlaa, ellei Högforsin tehdas olisi itsessään tuollainen tasapainoon päässyt kokonaisuus ja ellei se samalla elimellisesti ja paikkansa täyttäen liittyisi toiseen, suurempaan kokonaisuuteen. Högforsin tehdas ei olisi se mikä se nykyään on, ellei se olisi tässä muuttuvaisuuden maailmassa etsinyt omaa paikkaansa ja tehtävänsä ja sopeutunut siihen kokonaisuuden vaatimusten mukaan. Yhteiskunnassa on tosin paikkansa myös poikkeusyksilöillä, sellaisilla, jotka joko pelkkää voimaansa tai myös heikkouttaan pysyvät erillään ja puskevat itsepäisesti omaan suuntaansa. Mutta täytyy sanoa, että tavallisesti he eivät olekaan onnellisia ja menestyviä. Taloudellisella alalla kuitenkin jokaista yritystä määräävät raudankovat lait, jotka riippuvat monista ulkonaisista ja sisäisistä tekijöistä. Niitä ei käy kiertäminen. Ellei liikeyritys pysty esim. sopeutumaan muuttuneisiin olosuhteisiin, se on armottomasti tuhon oma. Ja päinvastoin jokainen viisas liikemies koettaa mahdollisimman nopeasti sopeutua muuttuneisiin olosuhteisiin hyötyäkseen niistä ja vahvistaakseen siten asemaansa.

Juuri olosuhteiden muuttuminen se aikoinaan antoi aiheen sen yrityksen perustamiseen, josta vähitellen on muodostunut nykyinen Högforsin

tehdas. Kaiken taustana on se sota, joka historiassamme tunnetaan nimellä Suomen sota ja jonka lopputuloksena oli vuosisatoja kestäneen Ruotsin ja Suomen valtakunnallisen yhteyden päättymisen ja Suomen liittäminen Venäjän valtakuntaan. Sattuu vielä niin, että Högforsin tehtaan varsinaisen suuruuden luoja taisteli mukana tuossa sodassa. J. L. Runeberg ei tosin mainitse hänen nimeään "vänrikeissään", mutta sen sijaan silloinen luutnantti Joseph Bremer on piirtänyt itse nimensä pysyvällä tavalla Suomen talouden ja teollisuuden historiaan.

Suomen sodan päättyessä v. 1809 Haminan rauhaan tapahtui siis oloissamme suuri ja syvälle käypä muutos. Ulkonaisesti Suomen asema tuli entistä itsenäisemmäksi — korottihan Aleksanteri I, niin kuin hänen tärkeät ja muistettavat sanansa kuuluivat — Suomen kansakuntien joukkoon. Monilla elämänalajoilla toiminta jatkui entisellään, erällä jopa parantuneissa olosuhteissa.

Mutta oli yksi teollisuudenhaara, joka äkkiä joutui mitä uhanalaisimpaan asemaan. Suomen rautaruukit, jotka tuona aikana kuuluivat maan tärkeimpiin teollisuuslaitoksiin, käyttivät raaka-aineenaan pääasiassa Ruotsista tuotua malmia. Se oli laadultaan hyvää ja siitä saatiin erinomaista rautaa. Ei Suomesta tosin puuttunut omavaraistakaan rautateollisuutta. Jo vuosisatoja oli raaka-aineena käytetty järvi- ja suomalmia, olipa olemassa eräitä kaivoksiakin. Melkein koko 1700-luvun ajan oli suoritettu koelouhintoja eri puolilla maata kannattavan vuoriteollisuuden luomiseksi, mutta löydetty malmikentät olivat kaikki osoittautuneet jo varastoiltaan liian pieniksi tai laadultaan liian huonoiksi. Juuri vuosisadan loppuun mennessä oli lopullisesti tultu siihen tulokseen, että Suomen rautaruukit olivat kerta kaikkiaan riippuvaisia Ruotsista tuotetusta malmista. Tilannetta voitiin kuitenkin pitää hyvänä niin kauan kuin Suomi ja Ruotsi muodostivat saman valtakunnan.

Mutta sitten tuli sota ja ero. Tapahtui se,

mikä varsin läheisesti muistuttaa alussa mainitsemaani satua. Mitä nyt syöttää masuunien suihin, kun raaka-aine oli jäänyt rajan taa? Suomen rautaruukit joutuivat äkkiä hyvin vaikeaan asemaan. Niitä uhkasi suoranainen turmio. Ei ollut kysymys vain siitä, että käyttö välttämättä edellytti vieraasta maasta tuotavaa malmia. Oli näet samalla pelättävissä, että kun rahtikulujen lisäksi nyt ilmeisesti tuli vielä tullikulut, suomalaisten rautaruukkien toiminta kävisi samalla kannattamattomaksi.

Tehtiinhän siihenkin aikaan kauppasopimuksia, ja niiden avulla saatiin Suomen rautatehtaiden asema turvatuksi. Mutta vain väliaikaisesti. Tilanteen jatkuvaisuudesta ei ollut mitään takeita. Ja silloin, vaikka siis edellisen vuosisadan aikana suoritettut kokeet eivät olleetkaan erityisen rohkaisevia, kääntyi mielenkiinto jälleen oman maan mahdollisiin malmivaraistoihin ja omavaraiseen kaivostoimintaan. Ja niin astuu Högfors Suomen rautateollisuuden historiaan, kun v. 1817 hovioikeuden kanslisti A. H. Böckman valtasi nimiinsä Vihdin pitäjän Tuorilan kylässä sijaitsevan Kulonsuomäen rautamalmin löydöksen. Kolme vuotta myöhemmin, siis 1820, saatiin keisarilta lupakirja Högforsin perustamiseen ja rakentamiseen. Ruukin tarkoituksena tuli olemaan takkiraudan puhaltaminen Kulonsuomäen kaivoksen tuotannosta. Rautamalmin louhiminen oli aloitettu jo pari vuotta aikaisemmin, mutta se oli siis aluksi erillinen yritys. Högforsin tehtaan perustamisvuosi on tuo jo mainittu 1820.

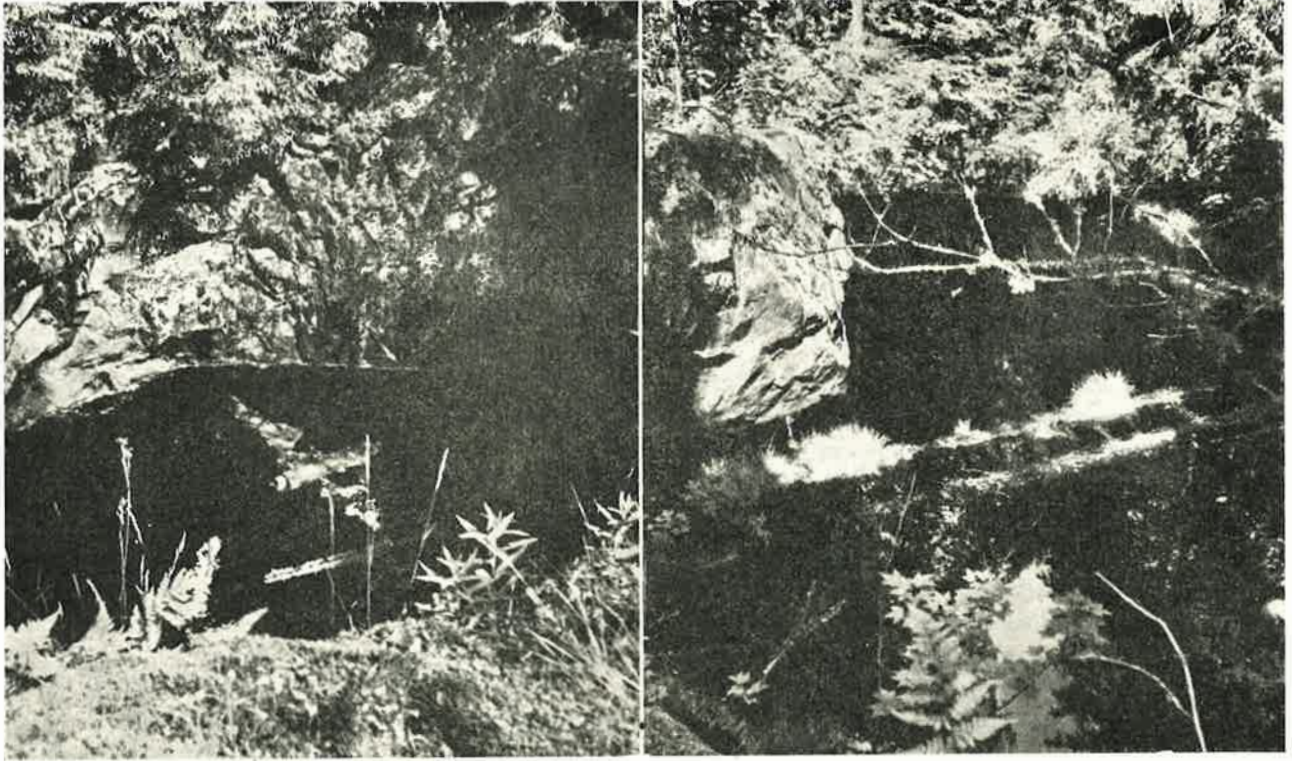
Se mihin nyt erityisesti haluan kiinnittää huomiota, on se tosiasia, että näin syntynyt teollisuuslaitos lähti liikkeelle erittäin korkein ja viisaiksi arvostettavin periaattein. Kulonsuomäen kaivosyritys, jota on pidettävä koko toiminnan lähtökohtana, on mielenkiintoisimpia, rohkeimpia ja jännittävimpiä lukuja Suomen uudemman teollisuuden historiassa. Se ei ollut mikään sattumanvarainen kokeilu, vaan se tähtäsi siis siihen, että yhtä tärkeimmistä raaka-aineista saataisiin omasta maasta. Se oli maan omavaraistalouden ja kauppapoliittisen aseman varmistamista. Mikäli se onnistuisi, siitä hyötyisi koko maa ja hyötyisi aivan ratkaisevalla tavalla. Se merkitsi, sanalla sanoen, maan kansallisvarallisuudelle ja elintasolle arvaamatonta voittoa.

Nyt meidän on muistettava eräs seikka. Raudan tuotanto on, koko prosessi, alkaen malmin

louhinnasta ja päätyen raudan puhallukseen, suurta ammattitaitoa kysyvää työtä. Eikä sillä hyvä. Tulos on aivan olennaisesti riippuvainen käytettävissä olevan malmin laadusta. Kun Högforsin rautaruukin yritys oli loppujen lopuksi tuomittu epäonnistumaan, se ei sentään johtunut ammattitaidon puutteesta. Se johtui yksinkertaisesti siitä, ettei Kulonsuomäen malmi vastannut laadullisesti niitä odotuksia, joita siihen oli kiinnitetty. Tosiasia valitettavasti on, ettei Suomen maaperä ole erityisen rikasta metalleista yleensäkkään, vaikka joku Outokumpu tekeekin loistavan poikkeuksen; siinä suhteessa luonto-äiti on ollut meille kitsas.

Mutta älköön nyt luultako, että Högforsin ruukki niin vain luopui kilpailusta ja asettamastaan tavoitteesta. Kyllä se toimi ja ajoittain sangen pontevastikin. Kun saamme tietää, että koko maan malminlouhinnasta Kulonsuomäen osuus oli 1820-luvulla kokonaista 30 %, niin se jo osoittaa, että ruukki kaikesta huolimatta ei vain elänyt, vaan merkitsi sangen paljon maan rautateollisuudessa. Ruukki siis joka tapauksessa oli sijoittunut kansantaloudelliseen kokonaisuuteen kiitosta ansaitsevalla tavalla. Enkä malta olla tässä yhteydessä palauttamatta mieleen, että vielä lähes 100 vuotta masuunin rakentamisen jälkeen tuo tehtaan vanha ydinsolu, jos niin saan sanoa, joutui eräessä kriittisessä vaiheessa palvelemaan tehdasta ja samalla koko maata. Ensimmäisen maailmansodan puhjettua, tuonnin vaikeutuessa ja raudan tarpeen samalla äkkiä noustessa moninkertaiseksi vanha masuuni pantiin toimimaan, kun ensin oli talvikausi ajettu suomalmia paikalle Tammelasta ja yhtiön omissa metsissä valmistettu puhallukseen tarvittavat hiilet. Ja kannattaa tulla mainituksi, että puhallus, jonka monet läsnäolijoista vielä muistavat, tuotti kelpo tuloksen: 176 tonnia hyvää takkirautaa. Tämä tapaus muodostaa ikäänkuin kauniin loppupisteen sille rohkealle ja jännittävälle toiminnalle, jota Högforsin ruukin taistelu kotimaisen raudanvalmistuksen alalla kokonaisuudessaan merkitsi.

En malta olla tuomatta esiin vielä paria piirrettä, jotka valaisevat tuon taistelun jännittävyyttä. Ne antavat samalla aiheen korostaa Högforsin suuruuden luoja, kapteeni Joseph Bremerin suuria ansioita ja hänen todellista liikemieslahjakkuuttaan. Hän ei tosin koskaan luopunut alkuperäisestä unelmastaan, joka tarkoitti raudan valmistamista kotimaisesta raaka-

Kaksi veden täyttämää kaivosaukkoa Kulonsuomäen eli Rautamäen päällä.

Kulonsuomäen kaivoksen hylkylohkareita kaivosaukkojen läheisyydessä.

aineesta; luettakoon tämäkin hänelle ansioksi, sillä senkaltaista itsepäisyyttä täytyy olla todellisessa miehisessä mieheessä ja suuren aatteen esitaistelijassa. Mutta hän oli samalla suuri realisti. Kun hän oivalsi, ettei alkuperäinen suunnitelma ollut toteutettavissa, hän suoritti taitavan sotapäällikön tavoin rintamanmuutoksen.

Högforsin tehtaalla oli ennenkin suoritettu erilaisten valutavaroiden valmistamista. Ensin vain tehtaan omiksi tarpeiksi. Mutta sitten kysyntä osoitti laajenemisen oireita, ensin oman paikkakunnan rajoissa ja sitten yli senkin. Ja silloin se tapahtui. Joseph Bremer näki, että kysymys oli koko maan tarpeesta. Joka puolella, kotiteollisuudesta ja maanviljelyksestä alkaen alkoi tapahtua koneellistumista, rakennustoiminta sai uusia muotoja jne. ja kaikkialla alettiin tarvita suurin joukoin valmistettua valutavaraa. Ja valutavarasta, joka siihen asti oli ollut vain vähäpätöisen sivutuotteen asemassa, tuli nyt Högforsin tehtaan pääartikkeli. Näin oli otettu ratkaiseva askel ruukkielinkeinon yhdistämisessä verstasteollisuuteen, ja samalla oli ensimmäisen kerran annettu pääpaino sille valmistuksen linjalle, jota noudattaen Högforsin tehdas astui tulevan suuruutensa tielle.

Tämä juuri on Joseph Bremerin suurteko Högforsin johtajana. Ja kun hän ei myöskään hidastellut uusien keksintöjen soveltamisessa käytäntöön omassa tehtaassaan, niin hän todellakin on syystä ansainnut sen arvoaseman ja maineen, mikä hänellä on merkittävänä suomalaisena teollisuusmiehenä.

Nyt tulkoon sanotuksi, ettei Högforsilta ole myöhemminkään puuttunut taitavia ja kaukokatseisia johtajia. Se on selvää jokaiselle, joka ajattelee Högforsin tehtaan kasvua vain muuttaman miehen hoitamasta masuunista nykyiseksi suurteollisuuslaitokseksi. Se on edelleen selvää jokaiselle, joka ottaa vaivakseen ajatella sitä taloudellista taistelua, mihin nykyaikainen kilpailu jokaisen tuottajan pakottaa. Olen vain maininnut Joseph Bremerin nimen sen takia, että hänen toiminnassaan kuvastuvat erityisen hyvin ne taloudellisen toiminnan lait, joita edellä sanoin raudankoviksi. Niihin on alistuttava, ne on saatava sopeutumaan omiin tarkoituksiin. Siitä juuri on kysymys. Ja näin teki tämä tehtaanpatruuna.

Mutta näin ovat tehneet myöhemmätkin johtajat. Kilpailu on, kuten sanottu, kiristynyt, ja

nykyaikaisen teollisuuden on otettava huomioon mitä moninaisimmat tekijät, kotimaiset yhtä hyvin kuin ulkomaiset, taloudelliset yhtä hyvin kuin poliittiset. Tässä on täysi aihe valaista asiaa yhdellä esimerkillä, joka on mielestäni erittäin selventävä.

Kun Suomi saavutti itsenäisyytensä, alkoi maassa valtava rakennustoiminta. Myös Högforsin tehtaan oli yhtenä tärkeimmistä rakennusvalutavaran valmistajista pyrittävä tyydyttämään esiintyvät tarpeet. Silloin aloitettiin mm. kylpyammeiden valmistus varta vasten perustetun emaloimisosaston turvin. Mutta alku oli hankala. Se tuotti suoraan sanoen tappiota. Siihen asti maahan oli tuotettu melkein yksinomaan saksalaisia ammeita, jotka olivatkin halpoja ja laadultaan kieltämättä parempia. Tietysti Högforsin tehdas olisi voinut suunnitella tuotantonsa toisinkin, mutta silloin se olisi pettänyt osan tehtävästään. Ei ollut kysymys pelkästään tehtaan tuotteiden sijoittamisesta markkinoilla, vaan samalla siitä, että se tehtiin kansantalouden kokonaisuuden vaatimusten mukaisesti. Oli pyrittävä siihen, että saataisiin vähennetyksi ulkomaisen tuonnin osuutta. Se oli maan etu, samalla kun se tietysti oli tehtaan etu. Ja niin oli siis taistelua jatkettava, otetta ei saanut hellittää. 1920-luvulla Högforsin ammeita myytiin, saksalaiseen tuontiin verrattuna, vajaa 10 %. Mutta työmenetelmiä parantamalla täällä edistytettiin, laatu parani, ja 1931 Högforsin myynti oli jo 50 % ulkomaisesta tuonnista. Ja tällä hetkellä Högforsin tehdas ei vain täysin tyydytä kotimaista tarvetta, vaan se on jo vallannut tuotteilleen ulkomaisiakin markkinoita.

Tämä on, kuten sanottu, vain esimerkki. Se on mitä ilahduttavin esimerkki ja todelliseksi kunniaksi asianomaisille. Se on täysin maan johtavan valimon arvon mukaista ja selittää samalla, kuinka tämä johtava asema on saavutettu: jatkuvalla työllä, jatkuvalla kokeilulla, jatkuvalla suunnitelmallisuudella. Taitavalla sopeutumisella kulloisiinkin olosuhteisiin. Suomalainen työ — ja sallittakoon minun sanoa — suomalainen itsepäisyys ilmenee siinä parhailta puoliltaan.

Ja nyt minun on syytä palata siihen mistä lähdin. Högforsin ruukin ensimmäinen voimamies asetti aikoinaan päämääränsä korkealle. Hän tahtoi luoda tehtaan, joka täyttäisi erään pahan puutteen Suomen teollisuuden ja kansan-

Vasemmalla: Högforsin Tehtaan vanha masuuni, menneiden aikojen arvokas muistomerkki.

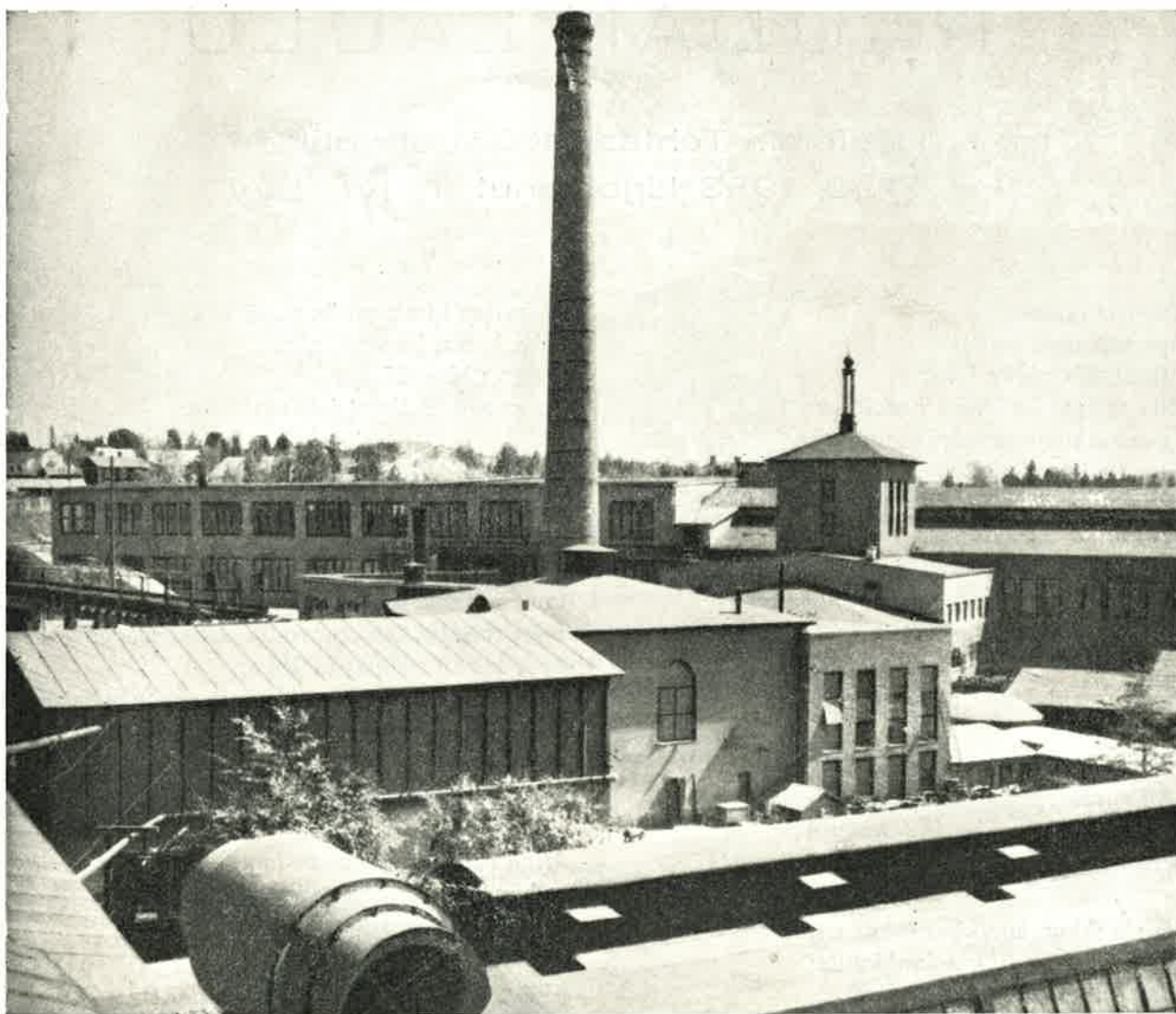
Oikealla: Osa nykyhetken Högforsin tehdasta.

Idyllinen Karkkilankoski. Vasemmalla rannalla olevan ison kiven tienoilla sijaitsi masuunin vesiratas.

talouden kokonaisuudessa. Hän ei kuitenkaan onnistunut haaveessaan. Mutta on käynyt niin, että hänen työnsä, hänen innostuksensa ja hartautensa, on sittenkin tullut palkituksi. Vaikka vähän toisella saralla, niin kuitenkin juuri hänen raivaamallaan Högforsin tehdas toteuttaa tällä hetkellä mitä tärkeimmällä tavalla juuri kokonaisuuden vaatimusta, koko maan ja kansan etua. Ajatelkaamme vain, mikä olisi tilanne ilman Högforsin tehdasta. Miljoonin markoin meidän olisi ulkomailta tuotettava valutavaraa ja siten rasitettava muutenkin rasitettua kauppatasettamme. Mutta nyt saamme saman tavaran ja ensiluokkaisena Högforsin tehtaalta. Ja lisäksi: näin valmistaa tämä tehdas samalla työtilaisuuden sadoille miehille ja naisille siten helpottaen myös maan työllisyystilannetta mitä tehokkaimmalla tavalla.

Juuri näin toimii järjellinen ja viisas kokonaisuus. Kun on kysymyksessä sellainen suurteollisuuslaitos, kuin Högforsin tehdas, siihen kuuluu luonnollisesti paljon muutakin. Siihen kuuluu esim. se, kuinka tehdas pääsee ohitta-

maan taloudellisesti vaikeat ajat. Tyydyn tässä vain viittaamaan siihen, mitä tällaisissa tilanteissa merkitsee se tosiasia, että Högforsin tehdas toimii yhteydessä Kymi-yhtiön kanssa. Saa-vutetaan se tasapaino, joka on rauhallisesti ja suunnitelmallisesti edistyvän työn perustus yhtä hyvin yhteisön kuin jokaisen siihen kuuluvan yksilön kannalta katsottuna.

Olen voinut tässä vain lyhyesti puuttua eräisiin Högforsin tehtaan historian ja toiminnan kuvaaviin piirteisiin. En ole tehnyt sitä opettamisen tarkoituksessa, en toki. Tiedän hyvin, että täällä on monia, jotka tietävät näistä yksityiskohdista enemmän kuin minä. Mutta sen tahdon vilpittömästi sanoa, että minua ilahduttaa ja innostaa aina, milloin näen jonkin inhimillisen työn suorituksessa aatteellisten ja taloudellisten arvojen toteutuvan rintarinnan, sopusointuisesti ja suunnitelmallisesti.

Näin on laita Högforsin tehtaassa ja Karkkilan kauppalassa. Minulla on se luja usko, ettei millään työllä, joka suoritetaan itsekkäin tarkoituksiperin, ole lopullista menestystä. Voin hyvin vedota tässä suhteessa jopa maailmanhistorian todistukseen. Niin, tai yhtä hyvin siihen tarinaan, josta aluksi mainitsin. Me nyt kerta kaikkiaan elämme lainalaisuuden maailmassa. Suun on syötävä, jalkojen liikuttava, käsien tehtävä työtä. On onnellista ja kiitoksen ansaitsevaa, että Högforsin tehdas on runsaat toista sataa vuotta käsittävällä taipaleellaan sopeutunut tähän lakiin, niin että se toisin sanoen on valloittanut oman paikkansa maan kansantaloudellisessa kokonaisuudessa. Ellei näin olisi, ei olisi koko Karkkilan kauppala, ei koko sitä yhteisöä, joka täällä nyt on viettämässä myös oman kokonaisuutensa ja oman yhteenkuuluvaisuutensa juhlaa.

RAUDAN LAULU

Högforsin Tehtaan 130-vuotisjuhlaan
27. 9. 1953 kirjoittanut Toivo Lyy

Olen alkuaine,
avaruuksista sinkos
minut Luomisen laine,
kun urkeni kaikkeus kaaoksesta
ja aurinkokunnat kaikkeudesta:
kun pyörteen valtaisen pakopaine
tulikehien ääriin liekkiä linkos
sen, mikä on syntynyt kevyeksi,
mut tähtipallojen sydämeksi
taas kertyi kaikki se, jossa on
ydinpainoa alkuaurion.

Niin syntyi Maan sydän: rautaiseksi!

Kuin jätti-masuuni, iki-harkkohytti
yhä sytee se tähtemme syvyyksissä
nyt vielä, kun aika jo jähmetytti
Maan kuoren.

Mut hehkumahetkinä tähden nuoren
minä rauta räiskyin kaikkialle:
atomeina ilmoissa ylimmissä
olen pesinyt pilvien pesiin,
olen kimmonnut huipulle korkeimmalle,
olen vuorten rakeina
ja liukenin vesiin
ja raukesin soihin rahkan alle
ja soudan suonissa punassa veren,
solutiehyissä yrttien, metsien vihreän meren
— ja kalskuvilla
alasimilla
olen takomatakeina,
kun ihminen viimeinkin minut keksi esiin.

Olin ensin hänelle kalliimpi kuin kulta:
olin koru ja temppelipajojen tuote pyhä —

ja kullan himmennän minä yhä
joka kerta, kun välkyttää
sodan ukkossää
salamoita ja ilmat iskevät tulta.

Minä rauta se vasta tein sinut, ihmissuku,
tämän tähtesi valtiaaksi:
kivi, vaski ja pronssi ovat
ihan liian hauraat ja mellot —
vain raudansyntyjen-luku,
vain raudan iskut ja rautapanssarisovat
ovat kyllin vahvat ja kovat,
kun on kaattava aarniokorvet auran maaksi,
kun perkattava on hengen heilimäpellot,
kun on urhon unena yletä kuninkaaksi,
kun kaikuvat kansoille niiden kohtalon kellot.

Minä rauta se Rooman loin,
pyhän lain ja järjestyksen pylvään —
minä rauta se sille myös tuhon toin
ja kaivoin haudan,
kun kutsumuksensa ylvään
se kielsi ja tahrasi taattojen kirkkaan raudan.

Minä rauta se uudet Roomat luon —
minä rauta se niille myös tuhon tuon:
ei auta
legioonien määrä, ne ahmaa hauta,
jos ruostuu miehiltä mielen rauta.

Perä-Pohjolan ääret ylhät, karut
myös kertovat raudasta jylhät tarut:
vesihiisien, maahisten malmia piilin
väen väkevän nostaa, kivimäestä noutaa —
minut rautio hehkutti miilujen hiilin,
hänen lietsonsa viuhinan vieläkin kuulen:

oli siinä mahtia tunturituulen —
ja karkaisualtaassa karskui routaa —
ja rautaiset miehet rannoilta Thulen
merihaaksin kilpikylkisin sousi,
ja siellä, missä he maihin nousi,
soi teräs
ja joikui joutsenlaulua jousi.
He saalista keräs
— mut heidän voimastaan
myös valtiashenkiä, valtiashemoja heräs
ja syntyi valtakuntia kukkimaan.

Yhä raskaasti minä miekkana lyön,
mut myös olen rautana rauhan työn!

Ei kättä rautaisempaa
ole ollut kalvan kahvassa kentillä pauhun
kuin käsi se, jolla tempaa
minut pihdein harkkona ahjostaan
tai kultamaitona kauhallaan
pajan ja tehtaan nokinen mies:
työn sankari keskellä työnsä alttarisauhun —
vasaroin, valumuotein palvellen, kotilies,
pyhän lämpösi piiriä, jossa on lasten kehto
ja polvesta polveen uuden Eedenin lehto ...

Masuunit tuhannet leimuaa
joka päivä ja yö,
ja valtavat lieskat päin pilviä lyö
— kuin itse Maa
ois aukaissut sydämensä
ja sinkoais ydinsäkeninensä
avaruuksille siitä sanomaa,
miten luomista jatkaa tähdellä tällä
jo himmeällä
sen lasten käten ja aivojen työ.

Ja on kuin vastauksen se saisi:
kuin auringot tänne vilkuttaisi
ja siunais Maan suvun työtä —
ja kesken öisintä yötä
napapiirin taivaalta välkähtää
yli maan, jota hanki hautaa,
tuhat säilää sähkönä säihkyvää,
ja ne yölle iskuja antaa —

ja kaikkeuden sulatoista kantaa
meteorit Luomisen ahjon rautaa!

Kultamitalimiesten pakeilla

Työnjuhla on vietetty ja työn laulu on alkanut jälleen kajahdella tehdassaleissa ja -halleissa. Kaa-vauskoneet tärisevät, ja sula rauta virtaa sellaisiin muotoihin kuin valaja tahtoo. Tästä työn valtakunnasta löydämme viisi juhlan kunniavierasta, kultamitalimiestä. Aloitamme haastattelukierroksemme heistä.

Valimon sydämessä, sulatusuunien läheisyydessä matalan työpöydän ääressä istuu Kustaa Evert

Fredriksson muovailen jäntevillä sormillaan "savitoppeja", joiden avulla sulatusuunien laskuaukot tuketaan laskujen välillä. Siinä sulan raudan loimussa Fredriksson leipoo sitkeästä savesta lähes parisataa toppaa päivässä.

"Kyllä maar mää pian lähden eläkkeelle. Alan olla jo vähän niin kuin toisten tiellä", haastateltavamme harvaksen virkkaa. Kun tämä lujatekoinen pusulainen 20 vuoden ikäisenä v. 1902 tuli rautatehtaan töihin, aloitti hän keernojen teosta, mutta siirtyi sitten konekaavaajaksi ja myöhemmin valimon helteimpään paikkaan uunimiehen apulaiseksi. "Miestä tää työ on vaatinut, mutta on sitä vaan pärjätty", tuumii Fredriksson, jonka pojat työskentelevät myös valimoalalla. Kaksi on tehtaassa mestarina ja kolmas peltiradiaattorien hitsaajana.

Kustaa Martin Röökkin tapaamme valimon korjauspajan työkalu- ja tarvikevarastossa, jonka hoidosta hän on vastannut viimeisten viiden vuoden aikana. Hän voi viitata kauas taakse päin ruukkilaisuudesta puhuttaessa. Jo hänen vaarinsa oli ollut

töissä Rautamäen kaivoksessa, ja hänen isänsä laskeutui kaivokseen töihin niin nuorena, että vanhat miehet veivät hänet selässään. Malmin louhinnan loputtua isä siirtyi "valsvärkkiin" ja myöhemmin konepajaan. 67-vuotiaalla Martin Röökkillä on itsellään 53 työvuotta takanaan. Hän aloitti koulupoikana pesten ikkunoita ja hakaten yhdessä veljensä kanssa rimoja. Kun isä vähän auttoi, karttui joskus tilin välissä yhteensä 25 markkaa, mikä oli huima summa siihen aikaan. "Täältä se on leipä sittemminkin saatu. Olen ollut pulttipajassa, "liippaverstaassa" ja sahalla, kasannut pitkän aikaa radiaattoreita ja kuljettanut valimon hissiä, jonka jälkeen siirryin tähän nykyiseen toimeeni. Liippaverstas sijaitsi vanhassa puurakennuksessa, joka heilui ja tärisi ja oli sakean pölyn vallassa. Ei siihen aikaan ollut tuuletusimureita". Tältä ajalta on haastateltavamme mieleen jäänyt erään pankin tilaamat säästölipput. Ne valettiin messingistä ja olivat kauniin näköisiä. Niillä oli niin kova kysyntä, että vaikka työpäivä alkoi kuu delta, jatkettiin sitä ylitöinä iltaan yhdeksään saakka.

Martin Röökkin poikakin on tehtaassa työssä, joten Röökkin suku on jo neljättä polvea Högforsin Tehtaan palveluksessa.

68-vuotiaan ja 57 vuotta Högforsin Tehdasta palvelleen Kaarlo Rikhard Nybergin tapaamme konepajan hiomossa. Hänen isänsä tuli aikoinaan Forsasta Vattolan massatehdasta rakentamaan, ja hänen suuresta poikalaumastaan oli aika ajoin kuusikin sa-

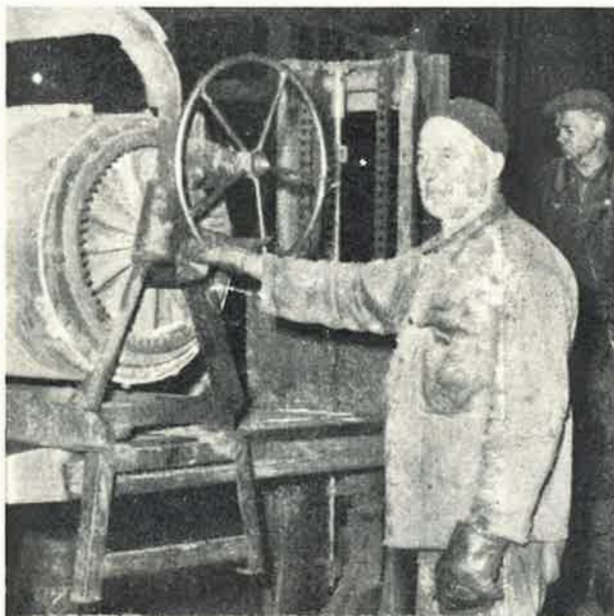
manaikaisesti tehtaan töissä, toiset massa- ja toiset rautatehtaalla. "Aloitin 12-vuotiaana massatehtaan juoksupoikana, jonka jälkeen olin "kolkkapoikana" sihtejä puhdistamassa. Tänne rautatehtaaseen siirryin 17-vuotiaana ja olen koko ajan työskennellyt hio-

mossa. Tämä nykyinen hiomo on kuin kirkko sen entisen rinnalla. Minun aikanani on tehtaalla ollut neljä toimitusjohtajaa, ja 13 mestarin alaisena olen joutunut työskentelemään. Paljon on menty eteen päin, työpäivä on lyhentynyt ja työpaikat muuttuneet avariksi. Mutta jotakin minun mielestäni on myös kadonnut. Entinen elämänmeno tuntui rauhallisemmalta, ja vaikka palkka oli pieni, oli sillä enemmän siunausta kuin nykyisin". Nybergin elämänsänsä on vakava, ja hän lopettaakin toivoen Korkeimman siunausta tehtaalle, työtovereilleen ja paikkakunnan nuorisolle, joka tuntuu olevan lähellä hänen sydäntään.

Armas Vihtori Backman ei emme tavoita enää työnsä äärestä sulan raudan parista, vaan tehtaan konttorista järjestämässä eläkeasioita. Lauantaina hän oli ollut työssä viimeisen päivän, eilen oli vietetty tehtaan juhlia ja tänään pantiin eläkepaperit kuntoon. Vaikka ikää ei olekaan enempää kuin 64 vuotta, on palvelusvuosia vain kymmentä vähemmän. Hän on siis aloittanut työnteon yhtiössä 10-vuotiaana.

Jo hänen vaarinsa, joka oli muuttanut tänne Some-rolta, rahtasi valkealla hevosellaan malmia ja puuhiiliä masuuniin ja valmiita tuotteita Korven asemalle. Backmanin isä oli töissä aluksi masuunissa, mutta sittemmin talli- ja etumiehenä Haapalassa. Siellä aloitti haastateltavammekin ryhtyen poikasena miesten mukana ajotöihin. Miehen ikään päästyään hän meni Vattolan massatehtaaseen "liippariksi" ja siirtyi muutaman vuoden päästä valimoon, jossa on toiminut suurimman osan ajasta uunimiehenä ja viime aikoina sulan raudan jakajana. Siinä hommassa on tullut toinenkin hikipisara liimaantuneeksi paitaan, mutta eipä ole sairaus kuitenkaan pahemmin hätyytellyt. Kerran vain keuhkokuume, ja palotapaturmiakin on sattunut vain yksi. Backman on sitä mieltä, että sulaa rautaa käsiteltäessä ei saa olla

liian arka, jos ei tietysti turhan rohkeakaan. Reippaasti on siinä hommassa toimittava, ja kun kokemus sekä taito karttuu, vähenevät myös tapaturman vaarat.

Backmanilla on talo parin kilometrin päässä tehtaalta "Paree kun talo on piremmäl". Se on Backmanin mielipide. Valimomies saa sillä tavoin raitista ilmaa. Sieltä kotimökistään hän on lähtenyt aamulla kahden kolmen aikaan ja palannut keskipäivän tienoissa takaisin. Uunimiehen päiväurakka on ollut semmoinen.

Lopulta juttu vierähtää jälleen takaisin menneisiin aikoihin. Ramsay oli ollut luja mies. Hän toimi myös kovakätisenä, mutta oikeamielisenä järjestyksenvalvojana ja antoi kepeistä niin monta lyöntiä kuin

tarvis vaati. Ja Backmanin muistin mukaan Ramsayn kepin avulla järjestys säilyikin hyvin. Miesvoimalla köysien ja kovan huodon avulla vedettiin raskaat valukappaleet jyrkkää mäkeä ylös Näröin talon kohdalle, josta 12 hevosen muodostama valjakko lähti niitä kuljettamaan edelleen.

Viidennen vielä palveluksessa olevan kultamitalimiehen tavoitimme myöhään iltayöstä tehtaan por-

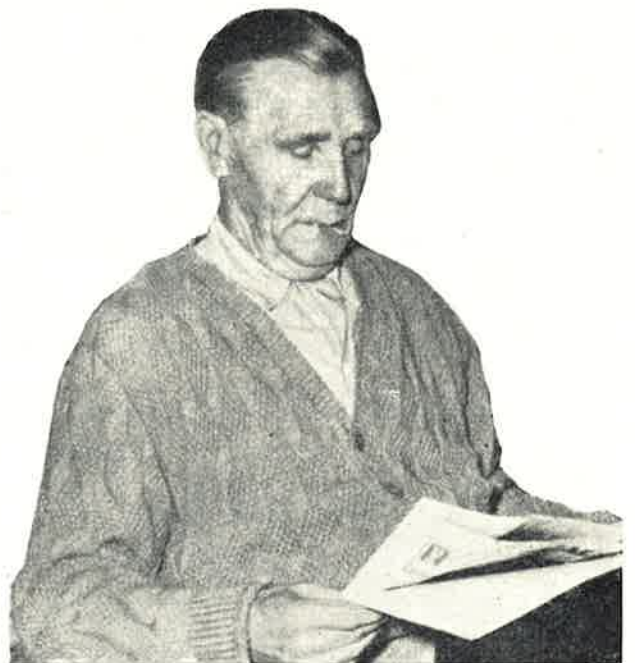
tilla. Martti Selim Nordberg oli yövartijan kelloineen lähdössä kierrokselleen. Sovimme hänen kanssaan haastattelusta seuraavana päivänä hänen vanhanpojan kodissaan Fagerkullassa.

Martti Nordbergin isä oli valuri, joka kuoli nuorena vilustuttuaan patruunan pytingin tulipalon sammutuksessa. Äitinsä kanssa, joka oli tehtaan meijerin hoitaja, Martti Nordberg eleli vuosikymmenet, ja äidin kuoltua hän on itse pitänyt huolen taloudestaan. V. 1899 hän meni tehtaan konttoriin asiapojaksi. Sen jälkeen hän maalasi malleja ja pakkasi pieniä valuesineitä "Sjöholmin kopissa", oli niklausosastolla ja vuosikymmenet sorvaajana. Viimeiset yhdeksän vuotta hän on toiminut tehtaan yövahtina. Palvelusvuosia on 54 ja ikää lähes 69.

Juhlapäivän vastaisena yönä haastateltavamme kävi kierroksellaan myös juhlapaikalla. Tässä kauniissa

ympäristössä ja juhlan odotuksen tunnelmassa liukuivat menneet vuosikymmenet elävinä hänen ohitse. Muistui mieleen juhlapaikan kohdalla aikanaan sijainnut Ramsayn rakennuttama tanssilavakin, johon tehtaan väki kokoontui iltojaan viettämään viulun ja harmonikan soiton tahdissa. Tanssilava on aikoja sitten siirtynyt muistojen joukkoon. Onpa koko harjukin hävinnyt tehdaslaajennusten tieltä. Tästä siirtyikin puhe itsestään musiikkiin, haastateltavamme lempiharrastukseen. Hän on laulanut bassoa paikkakunnan kuoroissa ja laulaa vielä nykyisinkin kirkkokuorossa. Hänellä on kodissaan pieni urkuharmooni, uskollinen ystävänsä ja ilon lähteensä. Pyydämme häntä soittamaan ja Nordbergin sormet tapailevat tuttuja hengellisiä sävelmiä. Itse hän on taitonsa opetellut ja itse kopioinut nuotit muiden kirjoista. Haastateltavamme eivät ole vuodet vanhentaneet, eivät ainkaan hänen valoisaa mieltään. "Täällä elämässä ei saa antaa murheelle sijaa, ei työssä enempää kuin kotonakaan". Se on hänen vakaumuksensa, ja sen valossa hän näkee tasapainoisena ja kauniina niin menneet vuosikymmenet kuin nykyisyydenkin.

Nordbergin naapurina asustaa Juho Aaron Åberg, joka on ollut vuoden päivät eläkkeellä. Hänellä on paljon kerrottavaa menneistä ajoista. 10-vuotiaana hän sai ensimmäisen kosketuksen masuuniin ollessaan isänsä apuna koko puhalluksen ajan, siis useita kuu-kausia. Isänsä kanssa hän täytti masuunia kaataen sen kitaan puuhiliä, järvimalmia, Rautamäen kiveä ja kalkkikiveä. Vesipyörä käytti "tuulikonetta" työn-

täen ilmaa myös valimon puolelle. Masuuni oli poikasen silmissä ihmeellinen laitos ja on jäänyt elävänä .kertojamme mieleen — niin kuin Karkkilan poikaviikaritkin, jotka pyrkivät alituisen olemaan pyhäjärveläisen maalaispojan kimpussa. 11-vuotiaana Åberg pestautui rengiksi Haaviston tallille ja 18-vuotiaana siirtyi valimoon, jossa hän työskenteli ”putskoopissa” (puhdistamossa) ja sitten verstaan puolella toimien puoli vuosisataa liesien kokoojana. Ensimmäinen Siro-liesi on lähtenyt hänen käsistään.

Haastateltavallamme on pitkän työpäivänsä varrella ollut myös useita luottamustoimia hoidettavanaan. Hän on kuulunut valtuustoon ja lukuisiin lautakuntiin, ollut perustamassa Osuusliike Tukea ja kuulunut 34 vuotta sen hallintoon. Niin ikään hän on ollut yhteiskoulun vanhempainneuvoston puheenjohtajana. Hänen harrastuksiinsa on kuulunut myös musiikki. Nuoruudessa tuli joskus soiteltua tanssilavallakin, vaikka valuri Kemilähän se oli vakituinen pelimanni, muistelee Åberg. Soittajalle kerättiin vapaaehtoinen kolehti. Ei niitä tansseja muutenkaan sen kummemmin järjestetty. Kun väkeä kokoontui tanssilavan ympärille ja saatiin pelimanni mukaan, niin siitä ne ilot itsestään alkoivat. Saamme suostutelluksi Åbergin ottamaan esille vanhan viulunsa, ja vaikka ikää hänellä onkin jo 75 vuotta, laskettelee hän pelimannin tyyliin railakkaan polkan ja tunteikkaan valssin sen perään. Nuo säveletkin antavat kosketuksen puolen vuosisadan takaiseen aikaan.

Åbergin kolme poikaa ovat valinneet isänsä ammatin. Kaikki ovat työnjohtajina valimoissa, yksi Högforsin Tehtaalla.

Fagerkullasta palatessamme käymme tervehtimässä Pusulaan menevän tien varrella 73-vuotiaasta ja 50 vuotta tehdasta palvellutta Jaakko Edvard Rantasta. Hän on syntynyt Loimaalla, josta hän lähti nuorena maailmaa kiertämään. Hyvinkäällä ollessaan hän kuuli Högforsin rautaruukista ja patikoi Karkkilaan. Ramsaylla oli hänelle tarjona kaksikin työpaikkaa. Hän pääsisi joko valimoon tai sepän päällelyöjäksi. Koska hän oli kuullut, että valimossa ansaitsee hyvin, valitsi hän sen työpaikakseen. Siellä kuluiikin 50 vuotta, josta ajasta 20 vuotta konekaavajana, 21 vuotta maakaavajana ja loput 9 vuotta noki-myllyssä. Avonaisten silitysrautojen teko oli vaikeata. Jos hutilo kaavauksen teossa, tuli valusta helposti susi. Joulun alla tehtiin kaikenlaista pientä, esimerkiksi kirjoitustelineitä. Rantanen näyttääkin meille sellaista, entisajan tyylin mukaista, monenlaisin valukoristein kirjottua. Nämä ovat vain kaksi erikoisempaa esimerkkiä lukuisten muiden, tavanomaisempien valutöiden joukosta.

Viime kesäkuussa Rantanen jätti hyvästit valimolle ja rupesi eläkevaariksi. Ja mukavalta tuntuu. Sitä hän vain valittaa, ettei aamulla malta pysyä pitempään sängyssä. Entiseen tapaan tulee noustua varhain ylös valimomiehen aikataulun mukaan.

Nyhkälän kauppalanosassa työväentalon läheisyydessä tapaamme lähekkäin monta kultamitalin saanutta eläkeläistä. Käymme ensinnä tapaamassa 82-vuotiaasta ja 62 vuotta tehdasta palvellutta Aukusti Robert Nikanderiä, joka asustaa poikansa talossa omassa ullaikkokamarissaan. Hänen isänsä oli töissä tehtaan sirkkelissä menettäen siellä tapaturmaisesti toisen jalkansa. Siitä huolimatta hän työskenteli sahalla vielä 30 vuotta. Haastateltavamme pääsi enonsa mukana tehtaaseen jo 9-vuotiaana. Aluksi hän syyti puita sulattamoon, ja voimien kartuttua hänestä tuli sepän päällelyöjä. Sepäntyön aikaa

myöten vähentyessä hän siirtyi viilaajaksi, jona toimi eläkkeelle siirtymiseensä saakka. Hän erikoistui lämmityskamiinoiden kasaamiseen, ja tässä toimessa hän joutui matkustamaan ympäri maata. Mm. Inkoon, Espoon, Messukylän, Käkisalmen ja eräisiin Helsingin kirkkoihin sekä Helsingin Kaartintorin kauppahalliin hän on aikanaan asentanut Högforsin kamiinat. 23-vuotiaana teräskankea katkaistaessa osui hänen silmäänsä metallinsiru ja sen seurauksena meni silmästä näkö. Mutta hyvin hän on tullut toimeen toisen silmänsä avulla ja yhä vielä kykenee täysiaikaisesti lukemaan sanomalehteä. Eläkeaikakaan ei ole kulu-
nut toimettomuudessa, sillä hän on ahkeraan rakennellut veneitä ja käsikärrejä. Hän on ollut innokas kalamies ja leikinlaskijana kalamiesten tyyliin hän kertoo, että pitihän hänen itselleenkin tehdä käsikärrejä, joiden kanssa sai kuljetetuksi kalansaaliit kotiin.

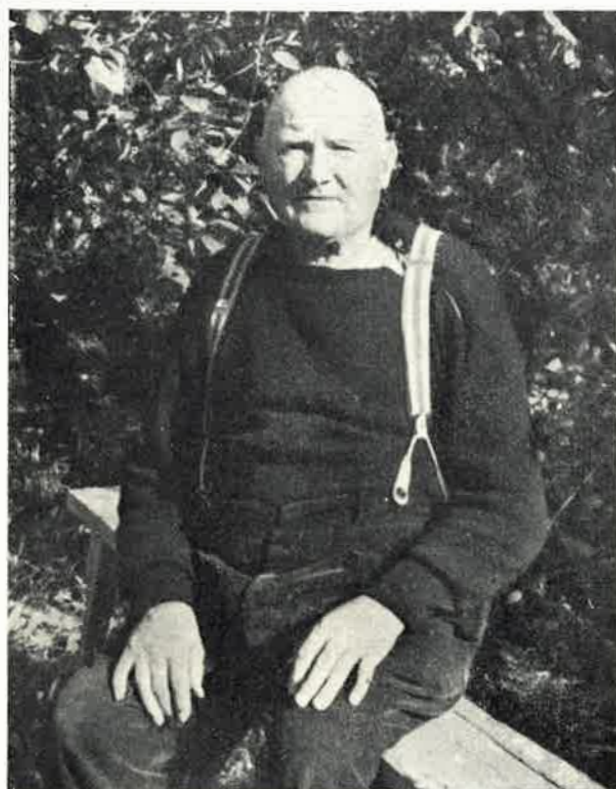

Kaarlo Ilmari Auer asustaa kauniissa, avarassa talossaan, jota ympäröi puutarha. Hänen tietonsa ja muistonsa ulottuvat kauas vuosikymmenien taakse. Hänen vaarinsa, Wendelin nimeltään, tuli Högforsin valsvärkkiin Ruotsista, josta moni Högforsin ruukin ammattimies oli alkuaikoina peräisin. Vaari työskenteli myös Rautamäen kaivoksella. Haastateltavamme isä oli viilarina ja asentajana konepajassa, ja 10-vuotiaana poikasena haastateltavamme joutui jo tehtaan isäänsä auttamaan. Isän kuoltua nuorena jäi suuren perheen toimeentulo suurelta osalta juuri työhön päässeän poikasen harteille. Hän toimi viilaajana, sorvaajana ja vähän aikaa valurinakin, kunnes joutui varastoon lähettäjäksi, ja tätä tointa hän hoiti 40 vuotta. Koko palvelusajan pituudeksi tuli 59 vuotta. "Olen lähettänyt maailmalle Högforsin tehtaan ensimmäisen keskuslämmityskattilan. Hyvä tuote siitä tulikin tehtaalle", kertoo haastateltavamme. Tuotteet kuljetettiin ennen Hyvinkään—Karkki-

lan rautatien valmistumista Korven asemalle, ja päivisin saattoi olla rahdinajossa parikymmentäkin hevosta. Talolliset ja ammattimaiset rahdinajat huolehtivat kuljetuksesta. Aamuisin tultiin tiedustelemaan kuormaa, ja päästeltiin siinä lujasti ärräpäitä, jos ei ajoa satuttukaan saamaan.

Auerkin innostuu puhumaan tehtaan muistojen ohella musiikista. Olemme tätä jo odottanutkin, sillä hänen salissaan on piano, ja viulukin odottaa nurkassa soittajaansa. Hän on ollut mukana torvisoittokunnassa sen perustamisesta saakka. Ramsay osti aikanaan viisi torvea, ja isännöitsijän saunakamarissa pidettiin kahdesti viikossa soittoharjoituksia. "Taas ovat pojat olleet saunassa torvia kylvöttämässä", viisastelivat miehet, kun pojat olivat iltakauden yrittäneet töräytellä torviansa Ramsayn saunakamarissa. Päästiinhän siitä hyvään alkuun, kun eräs Leander-niminen ammattisoittaja kävi poikia opettamassa. Pian saatiin kokoon septetti ja sittemmin on paikkakunnalla ollut kaksi torvisoittokuntaa, joiden riveissä Auer on ahkerasti soitellut, viimeksi bassistina. Lisäksi hän on soittanut omaksi ilokseen muita soittimia ja laulanut kuorossa. Työtä täällä Karkkilassa on tehty ja tehdään. Mutta elämä vaatii muutakin. Hyvät harrastukset, esimerkiksi musiikki, tuovat tullessaan mieluisaa vaihtelua ja elämä tuntuu silloin ikään kuin rikkaammalta, kertoo hymyssä suin 72-vuotias kultamitalimies.

Kustaa Emil Ahlgrenin ja hänen vaimonsa tapamme Karjaanjoen toisella puolella valkoisen talon pihamaalla mäen rinteellä. Pariskunta on ahkerassa työn touhussa korjaamassa juurikasvisatoa. 74-vuotiaan Ahlgrenin käsi on karhumaisen voimakas. Koko mies uhoo vielä voimaa ja terveyttä. Hän on vihtiläisen maanviljelijän poika, joka toisten pitäjien poikien kanssa saapui nuorukaisena Karkkilan markkinoille. Osui siihen markkinapaikalle sikaari suussa Ramsaykin ja kehoitti vihtiläisiä nuorukaisia rupeamaan töihin hänen rautaruukkiinsa. Hän antoi ensimmäiseksi haastateltavamme kouraan lapun ja käski mennä mestarin luo. Kun ei ollut työvaatteita "fölis", hankki hän ne markkinoilta, ja niin oli uusi mies valmis aloittamaan tehtaan työt. Isä oli kuulemma ollut vihainen, kun talosta hävisi vanka työmies. Mutta isä ei antanut muuta kuin ruokapalkan ja vaatteet, kun sen sijaan rautaruukin palkalla sai vähän muutakin. Ahlgren teki 51 vuoden aikana monenlaista työtä. Hän oli aluksi puhdistamossa, sitten verstaassa liesien ja kamiinoiden kasaajana, remontitöissä putkimiehenä ja 15 vuotta sähkömiehenä, mutta kun linjatytöt eivät tahtoneet vanhasta mieheltä enää sujua, hän siirtyi takaisin kor-

jaamoon ja lopulta paineilmakeskukseen. Ahlgren kävi aina pelotta uusiin töihin käsiksi. "Mää yritin ja kyll ne menesty. Mää tykkään täst tehtaast", on hänen suorasukainen toteamuksensa. Ei ollut koskaan riitaa mestareitten enempää kuin työtovereittenkaan kanssa.

Koko ajan on talon koira pitänyt meitä silmällä. Ahlgren kertoo, että nuorempana hän oli innokas metsämies ja koirien kasvattaja. Satoja jäniksiä hän on ampunut ja kasvattanut 26 jäniskoiraa. On kuultu myös palokuntaan ja urheiluseuraan. Ahkerasti hän on vaimonsa kanssa, joka on synnynnäinen karkkilalainen, harrastanut puutarhanhoitoa. "Yhres tehrään ja yhres syrään", totesi haastateltavamme. "Otetaan yhres kuvakin", sanomme me, johon Ahlgren lisää: "Ja koira myös mukaan."

70-vuotias Juho Kustaa Helenius, joka on palvellut tehtaassa 51 vuotta, sahailee pihamaalla omenapuiden katveessa polttopuita tullessamme häntä tervehtimään. Hän on leikkisä mies ja hänellä on paljon hauskaa kerrottavaa. Hänen isoisänsä oli ollut metsänvartijana Hajakan Mustalammella, jossa hän pyydysti metsänriistaa ja toi tehtaan patruunalle. Kerran hänen päähänsä pälkähti lähteä lintuja kaupalle Helsinkiin saakka, vaikka se olikin vastoin patruunan määräystä. Sattuipa hän sitten kauppaamaan lintuja

sellaiselle herralle, joka tunsi Högforsin tehtaan patruunan ja joka ihmetteli, etteivätkö linnut enää kelvanneet patruunalle. "Ei se syö enää muuta kuin kurpan lihaa", tokaisi Hajakan metsänvartija. Kun Helsingin herra tapasi myöhemmin patruunan, muisti hän tiedustella, eikö patruunalle kelvannut enää muu kuin kurpan liha. Patruunasta Hajakan metsänvartijan vastaus oli ollut niin nokkela, että hän antoi anteeksi tämän luvattoman myyntimatkan.

Heleniuksen isä oli masuunin miehiä ja oli mukana 45:ssä puhalluksessa. Puhallus kesti kolmesta kuuteen kuukauteen. Kun se saatiin loppuun, järjestettiin tehtaan puolesta juhlat oluineen ja kahveineen. Haastateltavamme aloitti tiilitehtaassa 10 vuoden ikäisenä. Hän ajoi Karhu-nimistä hevosta, ja — pieni kun oli — ei saanut sen päähän suitsia, jollei leipäpalan avulla houkutellettu hevosta painamaan päätänsä alas. Rippikoulun käytyään hän joutui masuuniin, ja tuskinpa lienee enää elossa muita tehtaalaisia, jotka ovat vakinaisesti työskennelleet masuunissa. Kerran vesiratas pääsi jäätymään kiinni ja rauta oli vähällä hyytyä. Silloin tuli kiireet paikat. Toisen kerran oli masuuniin mätetty liikaa sorvinlastua ja sula rauta hyytyi. Lisäämällä yhä uusia hiiliä saatiin rauta lopulta sulamaan. Masuunilla oli Heleniuksen siellä ollessa neljä miestä kerrallaan työvuorossa ja lisäksi

päivällä kolme karräjäjä. Laskun aikana saatiin tehtaan puolelta lisää väkeä auttamaan.

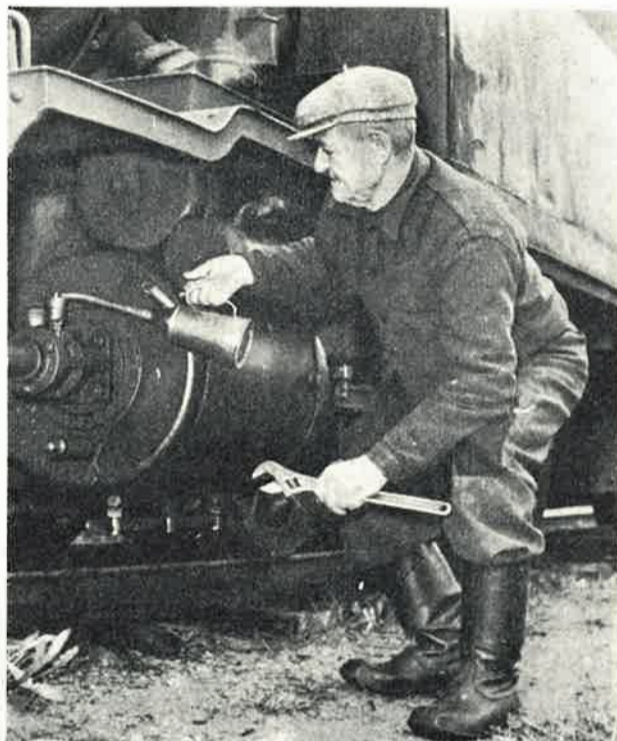
Sittemmin hänestä tuli valuri. Alkuaikoina kukin teki itse muotit ja suoritti valamisen. "Paljon on tul-
lut tehdyksi esimerkiksi niitä kakkosen ja kolmosen sauhuröörejä", kertoo Helenius. Tupakanpoltosta oltiin vihaisia, ja kun sattui palamaan, sai 5 markan sakan. Niin kävi kerran haastateltavallemmekin, ja sen jälkeen hän alkoi käyttää mälliä, josta tavasta hän ei ole sittemmin luopunutkaan.

Kaarlo Heikki Saarella on talo parin kilometrin päässä kauppalan keskustasta Helsinkiin menevän tien varrella. Häntä on päivällä vaikea tavoittaa, sillä 70:stä ikävuodestaan huolimatta hän keräilee kau-
niilla päivillä metsästä puita talven varaksi. Hän on syntynyt Pyhäjärveltä, ja jo 10-vuotiaana hän oli auttamassa isäänsä, joka ajoi urakalla puita massateh-

taalle. Vähän vartuttuaan hänestä tuli tehtaan vaki-
nainen työmies. Hän on ollut suurimman osan 54:stä palvelusvuodestaan rakennusosastolla työskennellen kuitenkin jonkin aikaa myös valutavaroiden puhdis-
tusosastolla ja ennen eläkkeelle siirtymistään emali-
laitoksen lämmittäjänä sekä apulaisena tavarankulje-
tuksessa. Kuulo on viime vuosina mennyt huonoksi ja sen tähden ei haastattelukaan tahdo oikein onnis-
tua. Voimme kuitenkin todeta, etteivät pitkät työ-
vuodet ole vieneet kaikkia voimia. Ahkerasti Saari hoivailee taloansa ja puutarhaansa.

Kultamitaliemiesten virkavuosiltaan vanhinta emme tapaa tehtaalta enempää kuin Karkkilastakaan, vaan meidän on mentävä aina Hyvinkään—Karkkilan rautatien Hyvinkäällä sijaitsevaan konepajaan saak-
ka. Siellä tavoitamme 72-vuotiaan Jalmari Sukan-
sen voitelemassa kapearaiteisen ajokkia. Hän on

aloittanut oman leivän hankkimisen jo 8-vuotiaana. Poikanen työskenteli Linderien omistaman Kytäjän kartanon sahalla keppien niputtajana ja rimojen pinoajana. Hän oli sahalla toimessa 17 vuotta. Kun Linder v. 1907 alkoi rakentaa rautatietä Hyvinkäältä Kytäjälle, pääsi Sukanen rautatien palvelukseen aluksi veturitallin hoitajaksi ja sittemmin veturin-
lämmittäjäksi. Kun iän mukana kuulo alkoi heikentyä, oli hänen luovuttava veturinlämmittäjän toimesta, ja hän joutui jälleen veturitalliin hoitelemaan ja puh-
distelemaan vetureita. Viimeiset neljä vuotta hän on ollut korjauspajan yövartijana ja samalla huoleh-
tinut veturien yölämmityksestä. 63 virkavuotta on jo takana päin. Säännöllinen työ on tullut hänen toi-
seksi luonnokseen, ja mieluummin hän haluaa jatkaa puuhailuaan veturien parissa kuin siirtyä ansaittuja eläkevaarin päiviä viettämään.

Olemme suorittaneet kiertokäyntimme loppuun. 13 työn veteraania ovat kertoneet meille jotakin pitkän työpäivänsä varrelta. Vaikka tarina on ollut koruton-
ta ja elämänkulku useasti ikään kuin valmiiseen muottiin pantua, on kuulemamme ollut kuin parasta romaania. Vuosikymmenien työ raudan parissa met-
sien keskellä olevassa pienessä tehdasyhdyskunnassa on antanut näille työn veteraaneille rikkaan elämän. He ovat nähneet tehtaan ja kauppalan kasvavan. Heidän työllään on ollut menestystä ja siunausta. Olkaamme heille ja heidän edeltäjilleen kiitollisia.

Aukusti V. Paanamo.

Kustaa Adolf Tanner.

MERKKIPÄIVIÄ

60-VUOTIAITA.

Portinvartija Elin Sofia Lindfors 25. 11. 53. Hän on syntynyt Karkkilassa. Yhtiömme palvelukseen massatehtaalle hän tuli miehensä kuoleman jälkeen v. 1917 ja oli sitten muutaman vuoden töissä sahalla ja niklaamossa, kunnes siirtyi portinvartijaksi, jota tehtävää on hoitanut jo yli 25 vuotta.

Puhdistamon työntekijä Toivo Jalmari Kajala 1. 12. 53. Hän on syntynyt Karkkilassa ja tuli työhön tehtaamme rakennusosastolle 19. 1. 24. Puhdistusosastolle hän siirtyi 14. 12. 36 valimosta tulevien valutavaroiden puhdistajaksi.

Sulattamon uunimies Aukusti Vilhelm Paanamo 2. 12. 53. Hän on syntynyt Pyhäjärvellä. V. 1910 hän tuli työhön tehtaamme pajaan, missä oli 2 vuotta siirtyen sitten kaupunkiin, jossa työskenteli talvisin eri pajoissa. Kesäksi hän kuitenkin aina palasi synnyinseudulleen. V. 1923 hän siirtyi vakituisesti Högforsin tehtaalle toimien ensin valimossa kaavaajana ja valajana. Nykyisessä toimeksaan hän on ollut 10 vuotta. Paanamo on hoitanut lukuisia kauppalan luottamustoimia. Niinpä hän on ollut kauppalanvaltuuston ja -hallituksen jäsenenä, kuulunut taksoituslautakuntaan parikymmentä vuotta, toiminut kansanhuoltolautakunnan puheenjohtajana lautakunnan perustamisesta alkaen ja ollut kunnallisen sähkölaitoksen hoitotoimikunnan puheenjohtajana 8 vuotta.

50-VUOTIAITA.

Valun puhdistaja Hilja Palonen 14. 11. 53. Hän on Karkkilasta syntyisin. Jo nuorena tyttönä hän tuli työhön tehtaamme keernaosastolle, mutta oli sitten useita vuosia muualla. V. 1940 hän tuli takaisin tehtaallamme ja on siitä lähtien työskennellyt puhdistamossa.

Varastomies Kustaa Adolf Tanner 2. 12. 53. Hän on syntynyt Karkkilassa. Tannerin suvun jäseniä on jo neljässä polvessa ollut työssä tehtaallamme. Kustaa Tanner oli vasta 10-vuotias, kun hän tuli työhön maanviljelyspuolelle. Sieltä hän siirtyi korjauspajaan sorvariksi. Oltuaan sitten pari vuotta muualla hän palasi takaisin Karkkilaan, ja nyt hän on ollut jo 28 vuotta lastausmiehenä varastolla. Tanner on kuulunut tehtaalla palokuntaan sen perustamisesta lähtien.

Salon Valimon urheiluklubilumisiin,

joista kerrottiin lehtemme viime numerossa, liittyi myös kaksi kuvaa, jotka olemme vasta nyt tilaisuudessa julkaisemaan. Yläkuvassa nähdään maastokilpailun osanottajia. Seisomassa äärimmäisenä vasemmalla tehtaalla urheilulautakunnan puheenjohtaja, työnjohtaja Pentti Suominen. — Alakuvassa harrastuskävelyn kahdeksan parasta naisosanottajaa. Seisomassa toinen vasemmalta voittaja Ilmi Åkerfelt.

HARRASTUSUINTI

suoritettiin 27. 7.—30. 8. välisenä aikana. Kaikkiaan merkittiin 393 uintisuoritusta, joista matkaa kertyi yhteensä 76,4 km. Tulokset:

Naiset: I. Åkerfelt, K. Karanen ja R. Kanervo 6.000 m. E. Rantala ja T. Wink 5.600 m. M. Pusa ja R. Leino 2.800 m. T. Nordgren 1.600 m.

Miehet: M. Eskola ja V. Virtanen 6.000 m. T. Lindholm 5.400 m. U. Alho 4.800 m. A. Karanen 2.600 m. A. Laiho 2.400 m. P. Suominen 1.800 m. P. Salolainen 1.200 m. A. Koski 1.000 m. L. Suominen 200 m.

Vaimot: I. Suominen 2.200 m.

Pojat: K. Suominen 3.750 m. S. Eskola 2.650 m.

Arvonnassa pääsivät palkintolomalle T. Wink, R. Kanervo ja M. Pusa.

SALON VALIMO

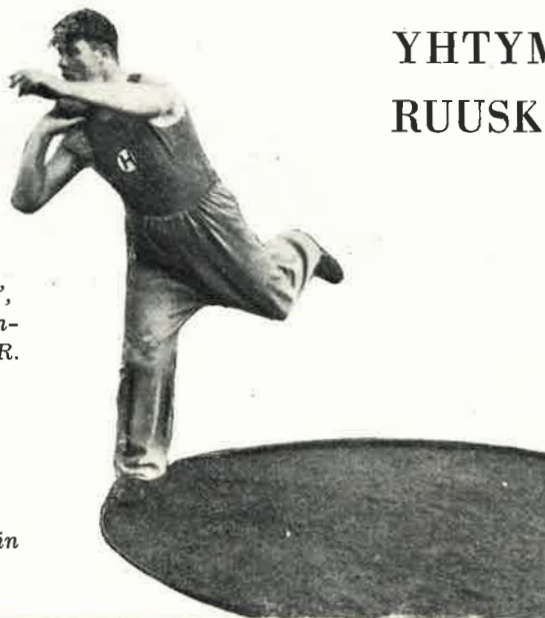

Korkeushypyn voittaja Kyminteh-
taan E. Seppälä ylittää 170 sm.

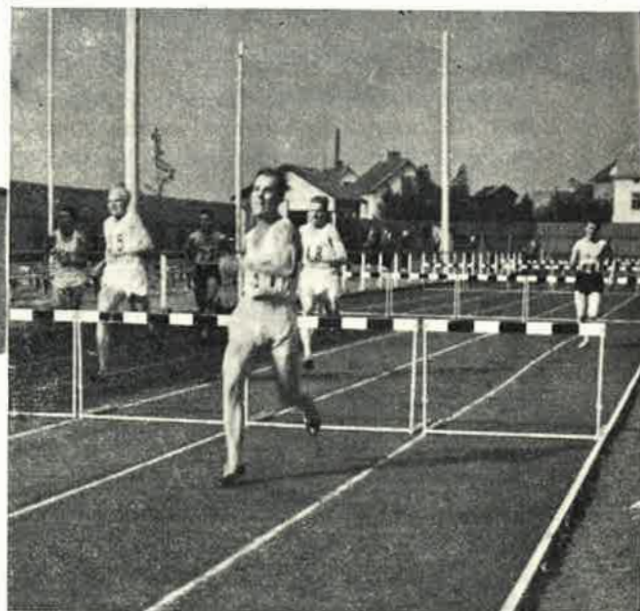
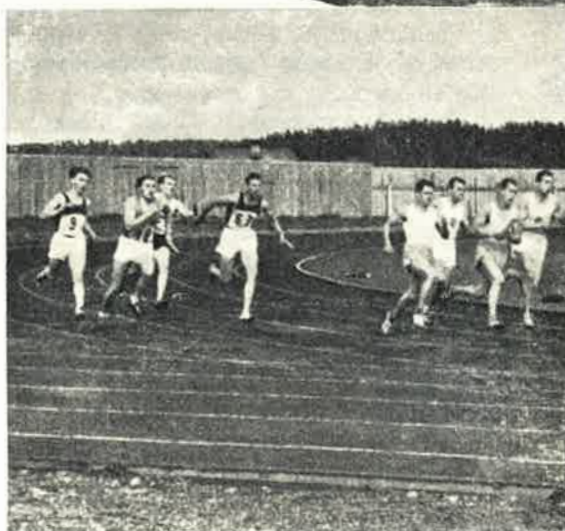
Salon Viestin suurelta osalta talkoovoimin ra-
kennettu urheilutalo, joka toimi majoitus- ja
muonituspaikkana.

K U V A S A T O A YHTYMÄMME KESÄMESTA- RUUSKILPAILUISTA SALOSSA

"Högforsin kanuuna",
kuulantyönnön monin-
kertainen mestari R.
Lindfors.

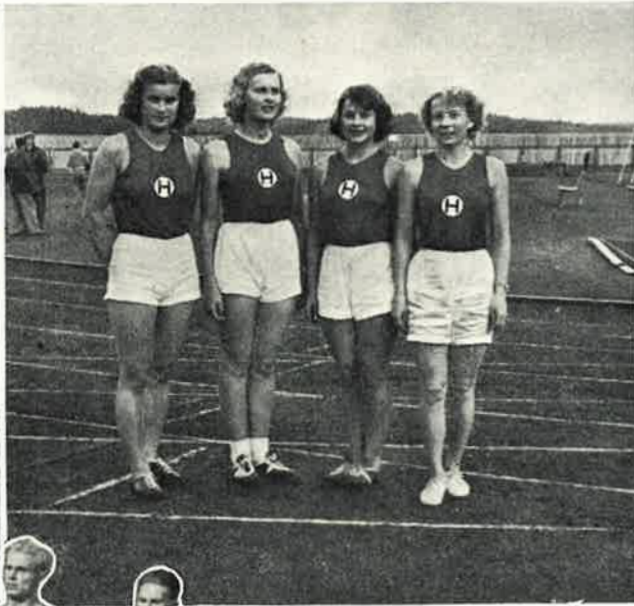
Alla: Ruotsalaisviestin
ensimmäinen vaihto.

Voikan R. Rautiainen voittaa vakuuttavasti
200 m aitajuoksun mestaruuden.

Viereisellä palstalla: Ylhäällä naisten pituushypyn mestari, Högforsin Kaarina Kultavirta vastaan ottaa palkintonsa johtaja A. Häggströmin kädestä. — Keskellä pituushypyn mestari, Kymintehtaan V. Peltola.

Tällä palstalla: Ylhäällä ruotsalaisviestin voittanut Kymintehtaan joukkue E. Niemi, V. Peltola, E. Vainio ja R. Kivinen. — Alhaalla Kymintehtaan M. Rämä, joka uusi mestaruutensa kiekonheitossa.

Vieressä: 1500 m. juoksan kärkijoukko T. Levänen, K. Luukkanen ja U. Karonen taipaleella. Luukkanen voitti, Karonen tuli toiseksi ja Levänen kolmanneksi.

Naisten 4x100 m. viestissä korjasi Högfors jälleen voiton. Sen joukkueeseen kuuluivat Eila Nikander, Raili Salonen, Lea Andersson ja Kaarina Kultavirta.

POHJOIS-KYMEN SAIRAALA

— suursaavutus maakunnan sairaanhoidon alalla

Hidaskasvuisen mäntymetsän peittämästä, korkeasta Naukujan- eli Naukionmäestä on tullut paikkakuntamme ja Pohjois-Kymenlaakson sairaanhoidollinen keskus. Mäen nimikin on muuttunut tuon tärkeän tehtävän mukaiseksi. Kaksi vuosikymmentä sitten Kuusankosken kunnan keuhkotautiparantolan valmistuttua siitä tuli Parantolanmäki, ja parantolan saatua nyttemmin läheisyyteensä suursairaalan Parantolanmäestä on tullut Sairaalanmäki.

Pohjois-Kymen sairaalan alkuvaiheet juontuvat itse asiassa jo 1930-luvun loppupuolelta saakka. V. 1938 Kuusankosken kunta teki päätöksen 70—75 sairassijaa käsittävän sairaalan rakentamisesta ja hankki jo piirustuksetkin sitä varten. Kun kuitenkin Kymenlaakson Maakuntaliitto teki samana vuonna ehdotuksen, että maakunnan erittäin vaikea sairaalatilanne ratkaistaisiin perustamalla 300 sairassijaa käsittävä keskussairaala, päätti Kuusankosken kunta luopua omasta sairaalahankkeestaan ja yhtyä suunniteltuun suursairaalaan. Maaperä tämän suuren suunnitelman toteuttamiseksi ei ollut silloin kuitenkaan vielä tarpeeksi otollinen, ja varsinkin sairaalan paikkakysymyksestä tuli paha kompastuskivi. Sairaspaikkojen ennakkomerkinnän yhteydessä asetettiin sairaalan sijaintia koskevia ehtoja. Usealla taholla oltiin kuitenkin jo silloin sitä mieltä, että maantieteellisen sijaintinsa ja Kuusankosken kunnan varaaman 62 sairassijamäärän perusteella Kuusankoski olisi erinomaisen sopiva keskussairaalan paikaksi.

Kymenlaakson keskussairaalakysymystä pidettiin erimielisyyksistä huolimatta vireillä siinä määrin kuin se sota-ajan sekavissa olosuhteissa oli mahdollista. Näin ollen v. 1943 hyväksytty keskussairaalak laki ei asettanut Kymenlaaksoa minkään uuden asian eteen, mutta kiirehti alulle pantujen sairaalasuunnitelmien lopullista ratkaisua. Valtio määräsi Kymenlaakson keskussairaalan paikaksi Kotkan ja lähimmät naapurisairaalat Lahteen ja Lappeenrantaan. Tämä päätös ei tyydyttänyt pohjoisen enempää kuin keskisenkään Kymenlaakson kuntia, vaan ne ryhtyivät suunnittelemaan omien sairaalayhtymien perustamista. Tällainen menettely katsottiin tarpeelliseksi senkin takia, koska valtion määräämien keskussairaaloiden toteuttaminen tulisi tapahtumaan hitaasti. Ilman oma-aloitteisuutta ei maakunnan sairaala-

laolojen kohentaminen lähitulevaisuudessa olisi ollut mahdollista.

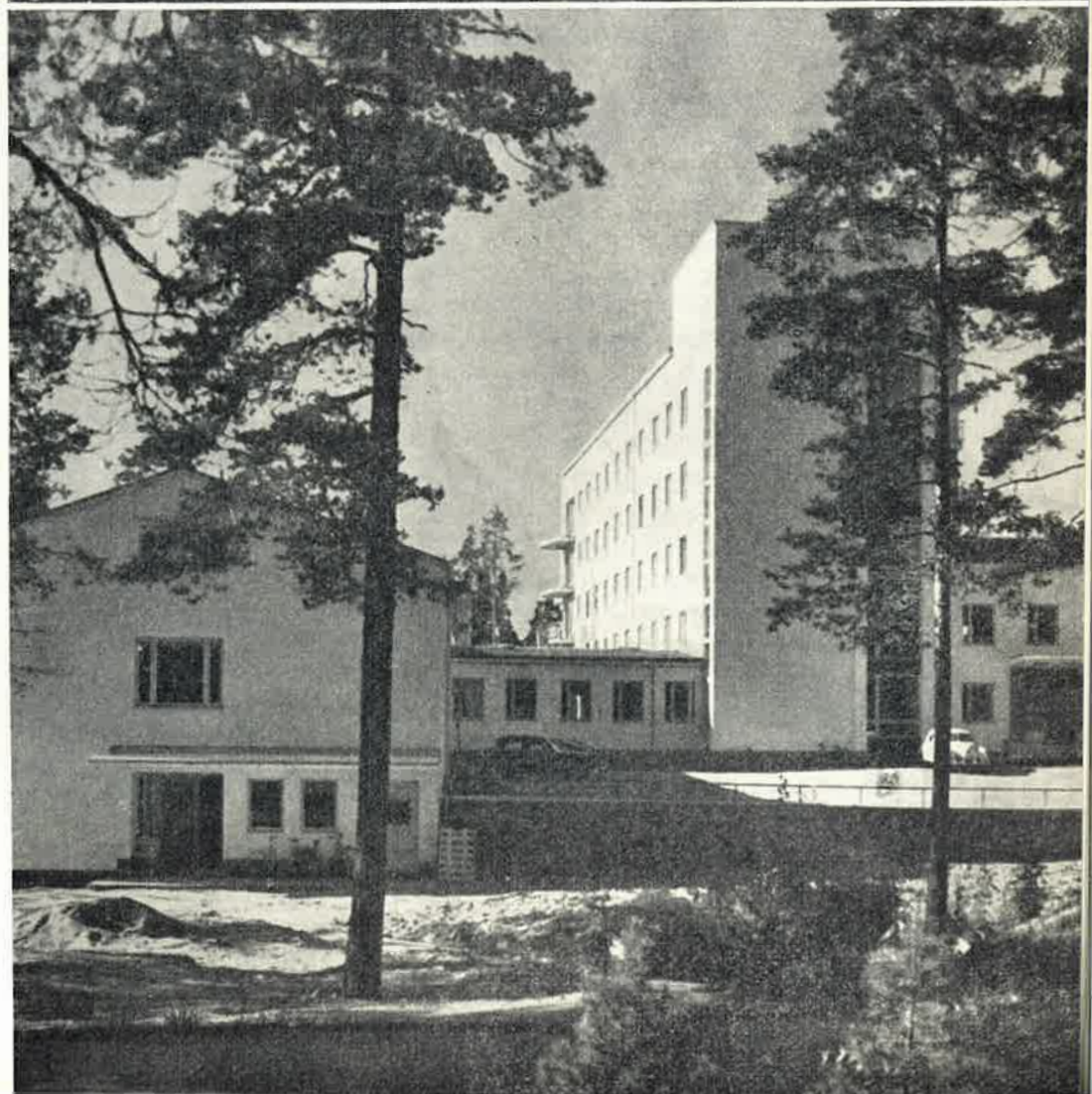
Tällainen katsantokanta johti siihen, että syntyi kaksi sairaalayhtymää. Sippola ja Anjala sekä Yhtyneet Paperitehtaat ja Tampella rakensivat Sippolan Keltakankaalle 60-paikkaisen sairaalan. V. 1947 perustettiin toinen sairaalayhtymä, Pohjois-Kymen Sairaalat Osakeyhtiö, josta Elimäki otti 19, Jaala 8, Kouvola 39, Kuusankoski 65, Valkeala 26 ja Kymin Osakeyhtiö 10 osuutta. Sen sijaan Kuusankosken naapurikunta Iitti ei liittynyt sairaalayhtymään. Sairaalayhtiön osakepääoma on nykyisin 200.400.000 markkaa. Kuusankosken kunnan v. 1943 perustama naistensairaala samoin kuin myös kulkutautisairaala siirtyivät sairaalayhtymän haltuun, edellinen 12 miljoonan markan ja jälkimmäinen 4 miljoonan markan hinnasta. Tämän lisäksi yhtymä sai Kuusankosken kunnalta ja Kymin Osakeyhtiöltä huomattavia maa-alueita tulevaa sairaalaa varten. Sairaala-alue käsittää nykyisin 13 hehtaaria.

V. 1948 tehtiin päätös uuden sairaalan rakentamisesta. Rakennuspiirustusten laatiminen uskottiin yliarkkitehti Ragnar Wessmanin tehtäväksi. Hänen ehdotuksensa käsitti tilavuudeltaan 32.500 m³ suuruisen sairaalarakennuksen, 2.500 m³ suuruisen taloushenkilökunnan asuinrakennuksen ja yhteensä 10.000 m³ suuruiset asuinrakennukset lääkäreille sekä hoito-henkilökunnalle ja sairaala-apulaisille. Ehdotus hyväksyttiin ja ensimmäisessä rakennusvaiheessa päätettiin rakentaa sairaala sekä taloushenkilökunnan asuinrakennus. Sairaalan valmistuttua käytettäisiin naistensairaalan tilat väliaikaisesti hoito-henkilökunnan asunnoiksi, mutta myöhemmin siitä muodostettaisiin 50-paikkainen apusairaala tai kroonisten tautien sairaala. Rakennustyöt aloitettiin vuoden 1950 lopulla ja sairaala valmistui viime kevättalvena. Rahoituksen järjestely tuotti erittäin suuria, toisinaan miltei ylivoimaiselta näyttäviä vaikeuksia, minkä johdosta työt oli pariin otteeseen keskeytettäväkin. Sairaalarakennukset kiinteine koneineen, laitteineen ja kalustoineen maksoivat n. 400 miljoonaa markkaa eli n. 11.000 markkaa kuutiometriä kohti ja irtaimisto n. 70 miljoonaa markkaa.

Naistentautien ja synnytysosasto aloitti toimintansa uudessa sairaalassa viime maaliskuun 20 päivänä ja

muut osastot tasan kuu-
kautta myöhemmin.
Sairaalan ylilääkärinä
toimii lääket. lis. Mik-
ko Eirto, osastolääkä-
reinä lääket. lis. Ahti
Pohjala, lääket. ja kir.
tohtori Max Siurala ja
lääket. lis. Unto Pönty-
nen, alilääkäreinä lää-
ket. ja kir. tohtori Visa
Jääskeläinen ja lääket.
lis. Erland Laukka,
apulaislääkärinä lääket.
lis. Maunu Tavast, yli-
hoitajana neiti Inkeri
Alho ja taloudenhoita-
jana merkonomi Toivo
Hokkanen. Kaikkiaan
on sairaalan palveluk-
sessa 152 henkilöä. Sai-
raalan johtokunnassa,
jonka puheenjohtajana
on kunnallisneuvos Eino
Wallenius, on kaikilla
osakaskunnilla ja Ky-
min Osakeyhtiöllä edus-
tajansa.

Sairaalarakennus on
suunniteltu erittäin tar-
koituksenmukaisesti ja
uudenaikaisesti. Kulla-
kin osastolla on oma
eristetty tilansa, mutta
silti kaikki kuuluvat
elimellisesti samaan ko-
konaisuuteen. Raken-
nuskompleksin keskei-
sen ja korkeimman osan
muodostavat viisi poti-
laskerrosta. Ensimmäi-
sessä kerroksessa on
naistentautien ja syn-
nytysosaston 28 sairas-
sijaa ja tilaa n. 20:lle
vauvalle. Keskosia var-
ten on omat huoneensa,
ja osaston lääketieteel-
lisistä hienouksista mai-
nittakoon kaksi keskos-
aparaattia, ensimmäiset
kotimaassa valmistetut.

Vasemmalla: Leikkaussali hienoine lääketieteellisine laitteineen. Leikkauspöydän takana narkoosikoje, laatuun ensimmäinen maassamme. Oikealla: Potilasosaston tutkimushuone. Viereisellä sivulla ylhäältä lukien: Kolmen hengen potilashuone. Lasten potilashuoneesta on tilavaa ja valoisaa. Jokaisessa potilaskerroksessa on tällainen parveke toipilaita varten.

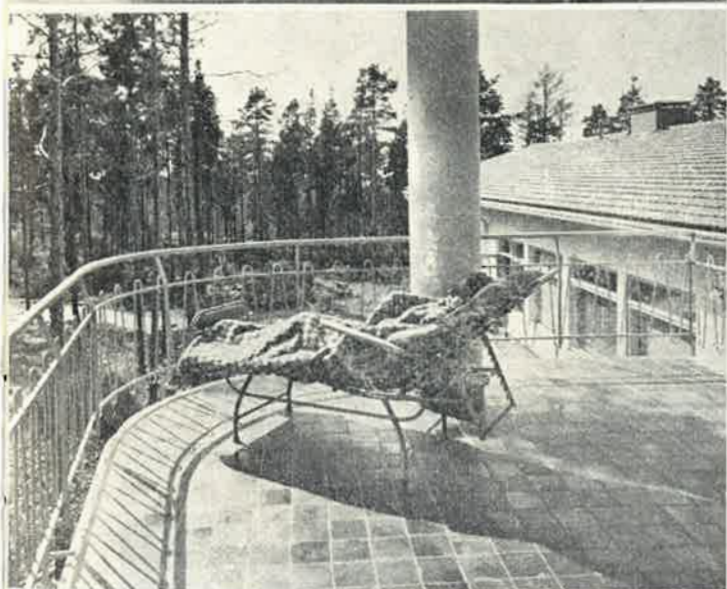
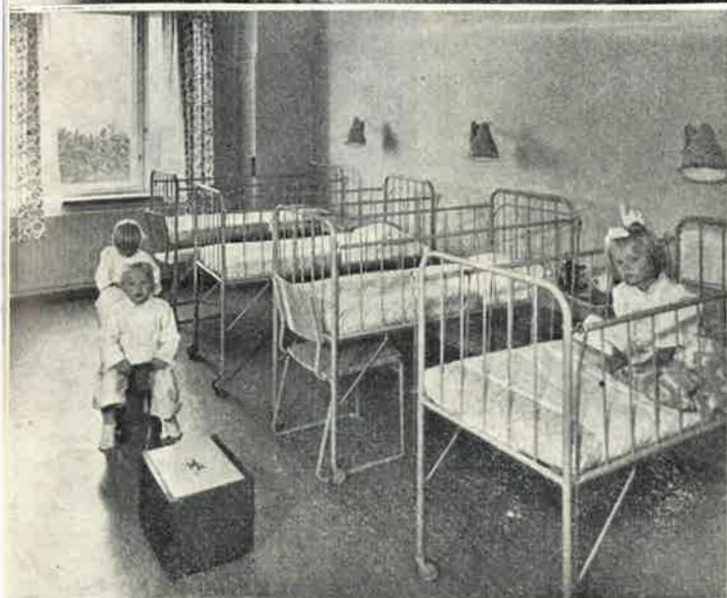
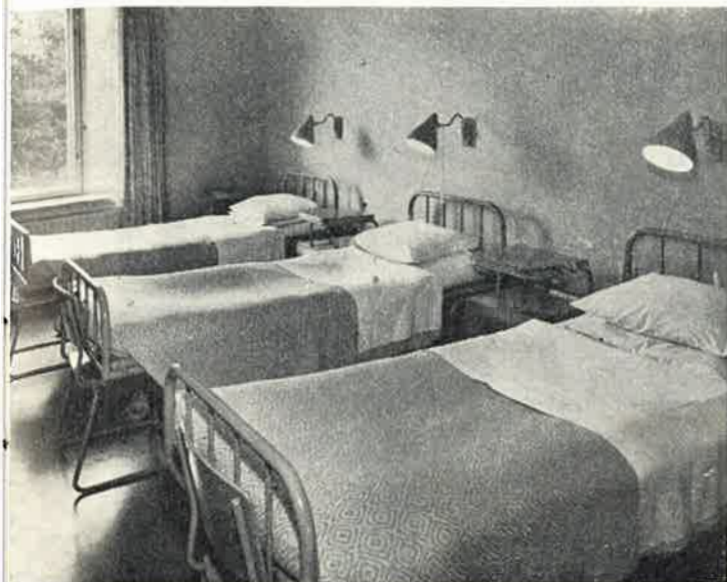
Niiden avulla on jo voitu pelastaa kahden keskos henki. Ilman niitä olisi tällaiset tapaukset lähetettävä Helsinkiin, ja rasittava ja pitkä matka päättyisi monen keskos kohdalta kuolemaan. Toinen ja kolmas kerros, joissa on 48 sairassijaa aikuisia ja 10 lapsia varten, kuuluvat kirurgiselle osastolle. Sisätautien osasto sijaitsee kahdessa ylimmässä kerroksessa. Osastolla on 50 sairassijaa aikuisia ja 10 lapsia varten. Kun lisäksi erillisessä synnytysosaston siivessä, missä tapahtuu synnytyspotilaiden vastaanotto ja synnyttäminen, on 6 synnytyspaikkaa ja 12 sairassijaa, nousee koko sairaalan sairassijojen lukumäärä 164:ään. Potilasosastojen pohjakerroksessa sijaitsevat sairaalan laboratorio, taloustoimisto, kylpyosasto, desinfektiohuone, kahvila ja varastohuoneet.

Osastokerroksen itäpuoliseen päähän liittyy synnytysosaston lisäksi 2-kerroksinen siipi, jota voimme nimittää sairaalan keskuksiksi. Ensimmäisessä kerroksessa sijaitsevat poliklinikka, sairaalan kaikkien lääkäreiden vastaanotto sekä röntgenosasto, joka

käsittää sekä hoito- että tutkimuspuolen. Sen varusteisiin kuuluu mm. kolme röntgenkonetta ja yksi hoitokone. Lisäksi on ensimmäisessä kerroksessa pieni leikkaushuone, kipsaushuone ja potilaiden odotussali.

Siiven toiseen kerrokseen on sijoitettu leikkausosasto, joka käsittää kolme uudenaikaisin välinein varustettua leikkaussalia apuhuoneineen. Samassa kerroksessa suoritetaan suuren autoklaavin avulla siteiden sterilisointi ja valmistetaan tislattu vesi. Tässä kerroksessa sijaitsevat lisäksi lääkäreiden kirjasto, ylilääkärin ja ylihoitajan kanslia sekä apteekki ja pohjakerroksessa fysikaalinen hoito-osasto, jossa annetaan hieroma-, valo- ja lyhytaaltohoitoa. Lisäksi on pohjakerroksessa mm. pieni kappeli.

Potilaskerrostun länsipää jatkuu 1-kerroksisena, minkä päähän liittyy vielä siipiosa. Näihin tiloihin on sijoitettu henkilökunnan ruokasali, keittiö jäähdytysosastoineen, pesula, pannuhuone ja varastotiloja. Keittiölaitteet ovat etupäässä höyryllä, mutta osa myös sähköllä toimivia. Häiriöiden varalta on keittiössä myös puilla lämmitettävä liesi.

Käytäntö on osoittanut, että tämä joka suhteessa täysin ajanmukainen, suurin taloudellisin uhrauksin aikaansaatu sairaala on syntynyt pakottavan tarpeen sanelemana. Sairaala täyttyi heti potilaista, ja syyskuun puoleen väliin mennessä oli sairaalassa hoidettu jo yli 2.000 potilasta ja suoritettu yli 500 leikkausta. Näissä luvuissa ei ole otettu huomioon poliklinikkapotilaita.

*

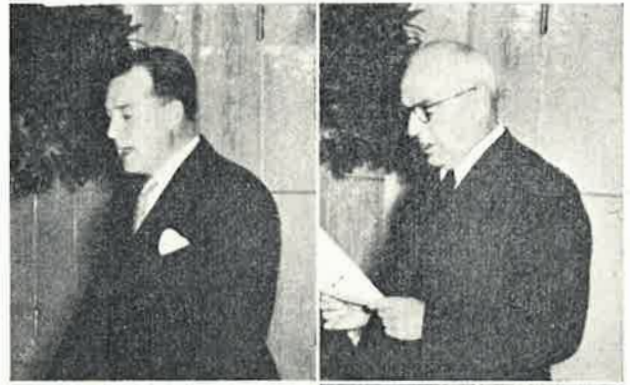
Sairaalan vihkiäisjuhla pidettiin syyskuun 13 päivänä edustavan kutsuvierasjoukon läsnäollessa. Tilaisuudessa olivat läsnä mm. Kymen läänin maaherra Arvo Manner, sisäasiainministeriön kansliapäällikkö E. Mantere, lääkintöhallituksen vt. pääjohtaja A. Tähkä, vuorineuvos K. E. Ekholm ja runsaasti jäsenkuntien edustajia sekä lääkäreitä. Kuusankosken Orkesterin esitettyä maisteri Veikko Talven johdolla alkusoittona Torellin "Sinfonian" lausui sairaalan ylilääkäri Mikko Eirto vieraat tervetulleiksi. Puhuja huomautti, että ilman kunnollisia sairaalaolosuhteita ei lääketieteen viimeisiä saavutuksia voida käyttää kyllin tehokkaasti hyväksi. Nykyaikainen sairaala ei ole ainoastaan hoitolaitos, vaan myös tutkimuslaitos. Sen tähden tällaiset vaatimukset täyttävä sairaala edellyttää erikoista rakennusmuotoa, uudenaikaisinta tutkimuskoneistoa, monipuolista irtaimistoa ja paljon henkilökuntaa, mikä kaikki tietenkin vaatii paljon varoja. Meidän maassamme on tällaisten sairaaloiden tarpeellisuus oivallettu ja sen tuloksena on laadittu keskussairaalalaki. Varsinaisten keskussairaaloiden lisäksi on maassamme kuntayhtymien toimesta ryhdytty perustamaan pienempiä, mutta kuitenkin useita lääketieteen eri aloja edustavia, keskussairaalan luontoisia sairaaloita, jollainen Pohjois-Kymen sairaalakin on.

Oopperalaulaja Erkki Eirto lauloi Neiti Ritva Eirton säestämänä. Tämän jälkeen sairaalan johtokunnan puheenjohtaja, kunnallisneuvos Eino Wallenius esitti sairaalan historiikin ja kiitti kaikkia niitä, jotka olivat myötävaikuttaneet sairaalan aikaansaamisessa. Vihkiäispuheessaan lääkintöneuvos A. Tähkä totesi tämän sairaalan olevan merkkitapauksen koko maamme sairaalaverkostoa ajatellen. Vaikka tämä sairaala kuuluu virallisesti kunnansairaalain joukkoon, vastaa se kolmine erikoisosastoineen keskussairaloita. Tällaisten sairaalain taloudellista asemaa pyritään järjestämään siten, että ne vastaisuudessa saavat valtion taholta samanlaisen valtionavun kuin keskussairaalatkin. Hän esitti lääkintöhallituksen onnittelut sairaalalle ja totesi, että sairaalan jäsenkuntien johtomiehet ovat olleet kaukonäköisiä raken-

taessaan tämän sairaalan. Jälkipolvet tulevat varmasti antamaan heille siitä täyden tunnustuksen.

Vapaan sanan aikana maaherra Arvo Manner tulkit si läänin asukkaiden kiitollisuuden sairaalan valmistumisen johdosta ja toivotti sairaalan henkilökunnalle menestystä uhrautuvassa työssään. Kansliapäällikkö E. Mantere esitti sisäasiainministeriön ja sisäministeri Sukselaisen onnittelut ja selosti eduskunnassa olevaa sairaalalakiesitystä, joka hyväksytynä tulisi merkitsemään suurta huojennusta tällaisten ns. saumasairaaloiden taloudenhoidolle. Vuorineuvos K. E. Ekholm viittasi puheessaan seutukunnan sairaanhoidolliseen kehitykseen ja varsinkin tehtaan sairaalan suorittamaan osuuteen. Nytemmin aikansa palvellut tehtaan sairaala on luovuttanut tehtävänsä uudelle, erittäin korkeat vaatimukset täyttävälle suursairaalalle. Tätä sairaalaa on pidettävä suurenmoisena sairaanhoidollisena ja sosiaalisena saavutuksena. Puhuja esitti Kymin Osakeyhtiön ja omasta puolestaan sairaalalle parhaat onnittelut ja toivotti lääkäri- ja hoitohenkilökunnalle menestystä vaativassa työssään. Osakaskuntien puolesta puhui kunnallisneuvos Anton Suurkonka. Kotkan yleisen sairaalan onnittelut esitti ylilääkäri F. Franzas, Lahden kaupunginsairaalan ylilääkäri Eemeli Tiitinen, Kuusankosken parantolan tohtori Paavo Yrjövuori ja Kuusankosken Ammatillisen Paikallisyhteisön viilaaja Einar Virtanen. Juhla päättyi yhteisesti laulettuun Maamme-lauluun.

Kymen Pirtissä pidetyillä juhlapäivällisillä lääkintöneuvos A. Tähkä kohdisti sanansa tehtaiden saira-

Vihkiäisjuhlan puhujia: Ylhäällä vas. ylilääkäri Mikko Eirto ja oik. sairaalan johtokunnan puheenjohtaja kunnallisneuvos Eino Wallenius, vieressä lääkintöneuvos A. Tähkä.

Alhaalla: Kuva sairaalan vihkiäisjuhlasta.

laiden suorittamaan suuriarvoiseen työhön pitäen niitä uranuurtajina alallaan. Kymin Osakeyhtiön tehtaan sairaala on kuulunut ensimmäisten joukkoon, ja siksi tänä juhlapäivänä on erityinen syy kohdistaa kiitolliset ajatukset tälle, nyttemmin historiaan siirtyneelle sairaalalle.

40 VUOTTA PALVELLUT

PORTINVARTIJA EDVARD RASK

Kymin talousosastolta tulee 9. 12. 53 olleeksi 40 vuotta yhtiömme palveluksessa. Hän on syntynyt 1. 9. 1892 Valkealassa. Jo 14-vuotiaana hän alkoi itse huolehtia toimeentulostaan käyden käsiksi tarjolla oleviin maatalous- ja tukkitöihin. Yhtiömme palvelukseen hän tuli 12. 5. 1913 Kymin paperitehtaalle työskennellen siellä hollanterissa sekä riisi- ja saksikoneilla. 26. 8. 18 hän siirtyi Kymin ulkotyöosastolle ja sieltä 12. 6. 19 hevosmieheksi Kuusaan tallille. Nykyisessä toimessaan portinvartijana hän on ollut kulu- van vuoden maaliskuun 22 päivästä lähtien.

Raskin mieliharrastuksena oli nuorena kalastus. Viime vuosina hän on kiinnostunut oman maapalstan viljelyyn.

MERKKIPÄIVIÄ

75-VUOTIAS.

Vesivahti Kalle Palonen, Voikan ulkotyöosastolta, 12. 11. 53. Kun hän 17. 10. 53 tuli olleeksi 45 vuotta yhtiömme palveluksessa, julkaisimme hänestä kuvan ja henkilötietoja lehtemme viime numerossa, johon viittaamme.

60-VUOTIAS.

Siivooja Elin Elina Rosten, Kymin ulkotyöosastolta, 8. 12. 53. Hän on vähän ennen lehtemme tämän numeron ilmestymistä siirtynyt eläkkeelle. 15. 3. 53 hän tuli olleeksi 40 vuotta yhtiömme palveluksessa, minkä johdosta julkaisimme hänestä kuvan ja henkilötietoja lehtemme tämän vuoden ensimmäisessä numerossa. Viittaamme siihen.

50-VUOTIAITA.

Aputyöläinen Anni Henttonen, Kymin rakennusosastolta, 22. 11. 53. Hän on syntynyt Kuopiossa.

18-vuotiaana hän jätti kotikaupunkinsa ja meni työhön Ensoon. Yhtiömme palvelukseen hän tuli v. 1946 Kuusaan sahalle työskennellen siellä vuoteen 1952. Sahalta hän siirtyi Kymin rakennusosastolle ja on siellä edelleenkin.

Siivooja Anna Mauno, Kymin ulkotyöosastolta, 9. 12. 53. Hän on syntynyt Valkealassa ja tullut yhtiön palvelukseen 22. 10. 24 ulkotyöosastolle. Aluksi hän työskenteli Saksanaholla ja myöhemmin Yläpihalla halkojen purkajana, mutta siirtyi v. 1947 siivoojaksi samalle osastolle ja on tässä toimessa edelleenkin.

Viilaaja Ilmari Jäppinen, Voikan korjauspajalta, 12. 12. 53. Hän on syntynyt Kuusankoskella. Työnsä Voikkaalla hän aloitti v. 1919 I:n paperikoneen prässipoikana. Oltuaan välillä ulkotyö- ja rakennusosastoilla hän siirtyi v. 1934 korjauspajalle. Sieltä erottuaan hän oli mukana asentamassa koneita Inke-roisten ja Sunilan tehtaiden rakennusvaiheessa. Myöhemmin hän oli työssä Crighton-Vulcanin konepajalla Turussa. Sotien jälkeen hän tuli takaisin Voikan korjauspajalle ja työskentelee nykyisin puuhiomon kuorimon korjausmiehenä.

Viilaaja Yrjö Albanus Mäkinen, Kymin höyryosastolta, 12. 12. 53. Hän on syntynyt Muuramessa. V. 1919 hän meni työhön Jyväskylään Väinölän konepajaan, joka siirtyi Kymin Lauttausyhtiölle, ja työskenteli siellä noin 8 vuotta, talvella koneenkorjaajana ja kesällä hinauslaivoissa koneenkäyttäjänä. V. 1920 hän kävi vuoden teollisuuskoulua Kuopiossa saaden alikonemestarikirjan. Yhtiömme palvelukseen hän tuli v. 1927 Kymin korjauspajalle ja siirtyi sieltä Kymin höyryosastolle, missä on edelleenkin työssä. Hän on toiminut jakoaseman hoitajana, turpiinin hoitajana ja viilaajana.

Olga Leivo, Voikan rakennusosastolta, 21. 11. 53. Hän on syntynyt Iitissä ja tullut yhtiömme palvelukseen v. 1948 Voikan rakennusosastolle. Sitä ennen hän oli 14 vuotta työssä Harjun Villatehtaalla.

Lastausesimiehen apulainen Anni Puolakka, Voikan paperitehtaalta, 15. 12. 53. Hän on syntynyt Valkealassa. Yhtiömme palvelukseen hän tuli 23. 8. 23 Kuusaan ulkotyöosastolle ja on työskennellyt eri osastoilla Kymintehtaalla ja Voikkaalla yhteensä yli 25 vuotta. Erikoisharrastuksina hänellä on opiskelu työväenopistossa ja kuorolaulu.

Anni Henttonen

Yrjö Mäkinen

Työpaikka korkeuksissa

Vieressä: Piippumestari Sulo Lindström lähdössä vaijerin kyyditsemänä töihin Kymin piipun huipulle. — Ylhäällä: Lindströmin "hissiin" ei olisi joka miehestä menijäksi. — Ylinnä: Vaivattomasti kohti korkeuksia.

Viereisellä sivulla: Piipun huipun halkeamien korjaus käynnissä.

Jokin aika sitten kymintehtaalaiset saivat nähdä viikon kestävän, jännittävän näytelmän, joka sai heidät tuntemaan huimausta sydänelänsänsä. Kaksi piippumuuraria ja heidän kaksi apulaistaan suorittivat Kymintehtaan 122,5 m korkuisen savupiipun huipun korjauksen tehden sen piipun kiintoportaiden. muutamien kevyiden irtotikkaiden ja piipun ympäri asetetun vaijerin varassa. Kolmen tuuman levyinen ulkoreunus tarjosi heille tukea piippua kiertäessään. Mitään kiintotelineitä he eivät työssään tarvinneet.

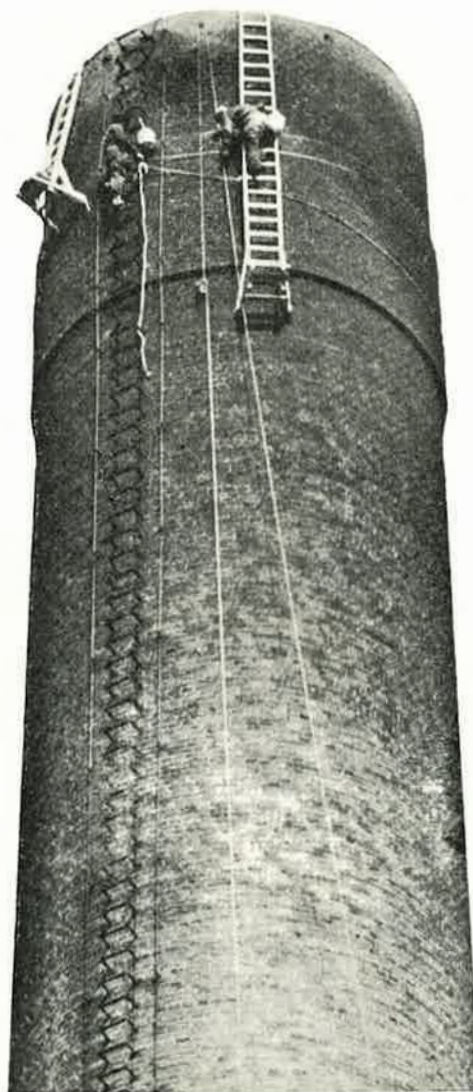
Piipun yläosaan oli ilmestynyt halkeamia, jotka oli korjattava. Halkeamia oli kaikkiaan seitsemän, pisin ollessa 15 metriä ja suurimman raon pari tuumaa. Miehet irroittivat särkyneet tiilet ja muurasivat uudet tilalle. Tämän lisäksi asetettiin huipun ympärille kahden metrin välimatkoin neljä rautavannetta, vahvuudeltaan $4 \times \frac{1}{2}$ tuumaa. Nämä korjauksen jäljet ovat toistaiseksi selvästi näkyvissä, kunnes savu aikaa myöten ne mustaa. Tiilet, ruukki, rautavanteet ja muut tarvikkeet hinattiin ylös vinsin avulla.

Kävimme haastattelemassa piippumestari Sulo Lindströmiä, joka Juurikorpi Oy:n toimesta suoritti korjausryhmänsä kanssa piipun korjauksen. Lindström on entinen kymiyhtiöläinen, sillä hän on ollut aikanaan töissä Jumalniemen ja Hallan sahoilla. Nykyisinkin hän asuu aivan Hallan tuntumassa Popinniemiessä. Kymin Oy:n piippujen kanssa hän on aikaisemmin ollut tekemisissä Voikkaalla, Kissakoskella ja Hallassa.

— Aloitin tämän piippu-urani jo ennen sotia. Pääsin apumieheksi piipun korjaukseen ja huomasin, että tämä ammatti sopi minulle hyvin. En tuntenut mitään huimausta, ja ansio oli hyvänlainen. Ensimmäinen kerta oli kyllä jäädä viimeiseksi. Riipuin vaijerissa käsikäyttöisen vinssipyörän päästessä äkkiä riistäytymään irti. Tulla hujahdin hyvänpuoleista vauhtia jonkun kymmenen metriä, kunnes eräs työnjohtaja sai survaistuksi propsin pyörän väliin pysädyttään siten ilmalentoni. On niitä ollut jännittäviä kokemuksia jälkeen päinkin, mutta onnellisesti olen niistä selviytynyt. Olen ollut muuraamassa 92 piippua. 120 metrin korkuinen Insuliittitehtaan piippu on niistä pisin. Usein olen joutunut korjailemaan kaikkein korkeimpiakin ja kiinnostamaan niihin valolaitteita. Varsinkin sulfaattiselluloosatehtaiden piiput pyrkivät halkeilemaan ja murtumaan. Esimerkiksi Enso-Gutzeitin Kotkan selluloosatehtaan 147-metrinen — maamme korkeimman — piipun huipulla olen ollut monta kertaa korjaustöissä.

— 90 metrin korkuiset ja sitä matalammat piiput muurataan ilman kiintotelineitä, mutta niitä korkeampia piippuja rakennettaessa tarvitaan alhaalta ylös saakka ulottuvat telineet. Sen sijaan korjaustyöt suoritetaan vain kevyiden tikkaiden varassa. Tikkaiden yläpäässä on rautasangat, jotka ulottuvat reunuksen sisäpuolelle.

— Piippumuuraria ei huimaa korkeudessa. Ylhäällä-olo ei tunnu sen kummemmalta kuin maan päälläkään liikkuminen. Lihakset vahvistuvat ylös kiivetessä, joten yli sadan metrin nousu ei sanottavammin tunnu enempää käsissä kuin jaloissakaan. Siellä

ylhäällä työskennellään sitten taukoja pitämättä ruokatuntiin ja työpäivän päättymiseen saakka. Ei siellä kannata ruveta kahvitaukoja pitämään.

— Onhan ylhäällä kyllä omat haittansakin. Halkeamista tupruava kuuma savu tekee kiusaa, ja kova tuuli panee piipun huojumaan tuollaista kananmunan muotoista soikiota, jonka suurin halkaisija kovassa tuulella on toista metriä, ja silloin on tietysti lujitettava otettaan. Sateesta ja sumusta ei myöskään olisi väliä. Mutta tällaisella aurinkoisella ilmalla tämä työ käy kuin leikiten, naurahtaa vaatimaton ja kissamaisen pehmeäliikkeinen piippumestari Lindström. Hänellä alkaa olla kiire yläilmoihin, ja aikaa voittaakseen hän asettaa vaijerin punnuksen ja solmunpaikan kohdalle pienen puukalikan, istahtaa sen päälle ja antaa merkin moottorin käyttäjille, jotka nostavat hänet tuossa tuokiossa työtovereittensa pariin piipun huipulle.

Ei tästä noususta puutu huimaustakaan. Sitä ei kuitenkaan tunne Lindström, vaan haastattelija, joka niska kenossa tuijottaa piippumestarin vaivatonta menoa korkeuksiin.

Ammattikoululaisten liikennekilpailut

Ammattikoulun opetusohjelmassa on tärkeä sija tapaturmantorjunnan opetuksella, jota annetaan sekä teoreettisena ohjauksena että käytännöllisinä harjoituksina koulun työpajoissa ja tehdaskäyntien yhteydessä. Tapaturmantorjunnan opetukseen liittyy välittömästi liikenneturvallisuusohjeiden ja -määräysten teroittaminen oppilaiden mieliin. Valtaosa koulun oppilaista, kokonaista 90 prosenttia, suorittaa koulumatkansa pyöräillen, eikä suinkaan ole samantekevää heille itselleen enempää kuin muillekaan teillä liikkuville, millä tavoin pyöräileminen tapahtuu. Jo usean vuoden ajan on ammattikoulussa annettu teoreettista opetusta kaikissa liikenteeseen kuuluvissa, ennen kaikkea pyöräilijää ja jalankulkijaa koskevissa asioissa. Jotta tämä opetus saataisiin entistä tehokkaammaksi, järjestettiin tänä syksynä oppilaille liikennekilpailu, joka suoritettiin pyöräillen. Koulu sai asiantuntevaa apua poliisiviranomaisilta, yhtiön kuljetusosastolta sekä turvallisuustarkastajalta.

Kilpailureitti oli kolmen kilometrin pituinen läh-

tien hiihtomajalta ja kulkien Eerolan tietä Punavuoren juurelle, siitä Kaarteenlahteen ja edelleen sahan taitse Niementietä Kirjakaupanmäelle ja Iltatähden sekä Lauttakadun ylikäytävän kautta urheilukentälle. Reitti oli merkitty pienillä nuoliviitoilla ja sen varteen oli pystytetty yhdeksän erilaista liikennemerkkiä. Matkan varrella oli 10 tarkkailuasemaa, toiset julkisia, toiset salaisia. Näillä tarkkailupaikoilla jouduin kilpailijoiden liikennesääntöjen tuntemus ja noudattaminen kovalle koetukselle, ja pieninkin laiminlyönti ja rikkomus merkittiin muistiin.

Kilpailussa otettiin huomioon myös pyörän kunto. Pahimpia virheitä olivat "kissansilmän" ja soittokellon puuttuminen sekä huonot jarrut. Joku joutui aloittamaan kilpailun pyörän huonokuntoisuuden takia jopa 10:llä virhepisteellä. Yleisenä havaintona voitiin kuitenkin todeta, että pyörien kunto oli useimmissa tapauksissa hyvä, mikä seikka jo sinänsä on omiaan lisäämään liikenneturvallisuutta.

Tarkastuksen jälkeen pääsi kilpailija aloittamaan

Ylhäällä: Kilpailijat lähetettiin matkaan yksitellen.

Vieressä: Menenkö nuolimerkin edestä vai takaa. Tietysti takaa — ja jälleen tuli virhepisteitä.

Viereisellä sivulla: Ylhäällä: Poika näyttää olevan varma asiastaan, koska häntä niin naurattaa poliisin kuulustellessa hänen liikennemerkkien tuntemustaan. — Keskellä: Mutta tämä poika on totinen. Ei tullut toteltua poliisin viittausta. — Alhaalla: Opettaja Harri Varhomaa suorittamassa päätepaikalla loppuenttiä.

matkansa tietäen monien liikennepulmien ratkaisun olevan edessään. Satakunta metriä ajettuaan hänen oli osattava ajaa oikein sivutieltä päätielle. Oli muistettava varovainen ajo, merkinanto kellolla, suunnan näyttäminen kädellä ja loiva kaartaminen vasemmalle. Matkan varrella tuli monessa kohdin kysymykseen liikennemerkkien tunteminen ja niiden mukaan toimiminen. Oli tiedettävä, mitä toimenpiteitä edellyttää mutkamerkki, jalankulkijaa kuvaava merkki, pyörätien merkki, kielletyn ja pakollisen ajosuunnan merkki jne. Kun sitten kaiken kukkuraksi poliisimies pysähdytti nuoren miehen tutkiakseen hänen liikennemerkkituntemustaan, taisi jo ajokortin menetyskin juolahtaa joidenkin mieleen. Pian tällainen pelko osoittautui kuitenkin turhaksi, sillä ystävällisesti annetut oikaisut ja ohjeet haihduttivat pelon, ja poliisin nauttima arvonnanto vain entisestään lisääntyi. Mutta joutuipa poliisien arvovalta vielä toisenkin kerran vaakalaudalle. Edessä oleva nuoli osoitti vasemmalle kääntyvää ajosuuntaa, mutta merkin vieressä seisova poliisikonstaapeli kehoitti kädelään kääntymään oikealle. Onneksi useimmat muistivat liikennetunnilla opitun asian, että poliisien antamat määräykset ja ohjeet kumoavat kaikki liikennemerkkitkin, ja häntä oli siis nytkin toteltava. Ne, jotka tässä kohdin erehtyivät, voivat lohduttautua sillä, että pääsivät ilman rangaistusta, mutta virhepisteitä sen sijaan tuli runsaasti. Seuraavassa tarkkailukohteessa kokeiltiin edellä ajavan pyöräilijän ohittamiseen liittyviä seikkoja. Kilpailujen päätepisteessä urheilukentällä tutkittiin vielä kerran liikennemerkkien tuntemusta. Vauhdin säännöstelemiseksi ja ruuhkan välttämiseksi kilpailijoiden oli käytettävä matkan tekoon vähintään 18 minuuttia.

163 poikaa osallistui kilpailuun saaden siten terveellisen harjoituksen oman liikennetietoutensa kohentamiseksi. Järjestäjät olivat myös tyytyväisiä ja tällaisia kilpailuja tullaan myöhemminkin järjestämään ammattikoulussa liikenneopetuksen yhteydessä.

Parhaiten sijoittuivat:

Ari Laine IIB ja Lasse Vuori IC 7 virhepistettä; Raimo Höijer IIA, Rainer Mauno IIB, Timo Apajasaari IA ja Pertti Eerola IA 8; Pekka Lukka IE ja Lasse Hietanen IIA 9; Reijo Lahtinen IIB ja Hannu Hedman IA 10; Aaro Koskipuro IIA, Matti Korhonen IIC, Raimo Puntanen IIB, Lasse Tuominen IIC ja Matti Turpeinen IIC 11; Erkki Hussi IIA, Seppo Ahvenainen IID, Pertti Kääpä IB ja Heikki Halme ID 12; Kauko Hovilainen IIA, Raimo Lehtonen IIB, Risto Mäkelin IIB, Pekka Rainio IIC, Veikko Salmiinen IIE, Hannu Lehtinen IB, Rauno Purrenheimo IB, Kalevi Sormunen IC ja Keijo Koskivuolle IE 13; Raimo Harlin IIA, Raimo Mäkinen IIA, Esa Grönlund IA, Paavo Vierula IC, Timo Vilenius IC ja Pauli Lalu IE 14 virhepistettä. Maksimipistemäärä oli 67.

Luokkien välinen järjestys: IIB 14,06, IIA 15,07, IC 19,00, IB 19,28, IIC 19,86, IA 19,94, IE 20,00, IID 21,33, IIE 21,71 ja ID 22,53 virhepistettä keskimäärin osanottajaa kohti.

Nestor Korpi.

Elli Metsäpelto.

Vilho Puolakka.

Valter Nousiainen.

MANAN MAJOILLE

PUUTYÖNOPETTAJA NESTOR KORPI

Syyskuun 10 p:nä kuoli Kuusankoskella yhtiömme ammattikoulun ent. puutyönohpettaja Antti Nestor Korpi yli 73 vuoden ikäisenä. Hän oli syntynyt 1.1. 1880 Elimäellä. Käytyään kansakoulun hän oli neljä vuotta puusepän opissa hankkien siten pohjan tulevalle ammatilleen. Yhtiömme palvelukseen hän tuli jo marraskuussa 1905 mallipuusepäksi Kymintehtaan malliverstaalle. Eteväenä ammattimiehenä hänet nimitettiin v. 1926 puutyön opettajaksi yhtiömme ylläpitämään ammattikouluun ja tässä toimessa hän oli eläkkeelle siirtymiseensä saakka, mikä tapahtui 27.7. 51. Palvelusvuosia ehti hänelle karttua lähes 47 ja opettajana ammattikoulussa hän tuli toimineeksi neljännesvuosisadan.

Nestor Korpi tunsu jo nuoresta pitäen kutsumusta ammattiinsa, ja kun hän sitten joutui sitä opettamaan ammattikoulun pojille, otti hän tämän tehtävän sydämen asiakseen. Hän sai pojat innostumaan, sellaisetkin, joilla alussa näytti olevan peukalo keskellä kämmettä. Tulokset näkyivät parhaiten ammattikoulun kevätnäyttelyissä, joissa nuorten nikkarien työt herättivät aina yleistä ihastusta, samalla kuin ne puhuivat puolestaan taitavan opettajan osuudesta niiden aikaansaamisessa.

Vapaa-ajan harrastuksista oli musiikki Nestor Korvella läheisin. Hän kuului Kaiku-kuoroon sen perustamisesta eli vuodesta 1907 lähtien yli neljän vuosikymmenen ajan ollen kuoron kaikkein uskollisimpia jäseniä. Myös teatteri kiinnosti häntä. Nuoruudessaan hän harrasti lisäksi voimistelua ja urheilua.

LABORATORIOAPULAINEN ELLI METSÄPELTO

Syyskuun 22 päivänä kuoli kotonaan Kuusankosken Keltissä ankan taudin murtamana laboratorioapulainen Elli Margareta Metsäpelto 43 vuoden

ikäisenä. Hän oli syntynyt Itisissä 5. 10. 1910. Ammattikoulun käytyään hän tuli yhtiön palvelukseen päälaboratorioon, jossa työskenteli yhtämittaisesti viime kesään saakka sairauden loppuajoina aiheuttamia keskeytyksiä lukuun ottamatta. Hän oli erittäin perehtynyt ammattiinsa hoitaen tehtävänsä huolellisesti ja tunnollisesti.

Elli Metsäpelto oli työväenopiston kaikkein kannattavimpia voimia. Hän kuului opistoon nuoruudestaan saakka, kehitti valppaasti tietoaan ja taitojaan useissa opintopiireissä ja osallistui opiston toverikuntatyöhön ollen toverikunnan johtokunnan jäsenen ja toimien pitkät ajat sihteerinä sekä rahastonhoitajana. Hän hoiti hänelle uskotut tehtävät vaivojaan säästämättä ja erittäin tuloksellisesti. Niin ikään hän järjesti opiston laajan käsikirjaston ja toimi sen hoitajana. Hän oli myös innokas Martta-yhdistyksen jäsen, ja kauniit käsityöt hänen kodissaan olivat näkyvänä todistuksena hänen toisesta mieliharrastuksestaan.

Elli Metsäpellon elämänsä elämänsä katkesi odottamattoman aikaisin, mutta hänen muistonsa, läheinen kuva lämmänsydämisestä, elämänmyönteisistä ja velvollisuudentuntoisista ihmisistä, tulee säilymään kauan hänen työtoveriensa ja laajan ystäväpiirinsä keskuudessa.

JÄLKIVUOLIIJA VILHO PUOLAKKA.

Lokakuun 1 päivänä sattui Voikan selluloosatehtaalla valitettava tapaturma, jonka uhriksi joutui suuren perheen huoltaja, jälkivuolija Vilho Puolakka menettäen henkensä. Hän oli syntynyt 4.4. 1908 Mäntyhajussa ja tuli yhtiömme palvelukseen maanviljelysosastolle Paavolan tilalle 22.6.1937. Oltuaan lyhyen aikaa poissa yhtiöstä hän tuli 9.1.1941 työhön Kuusankosken voimalaitosrakennukselle ja oli siitä lähtien yhtämittaisesti palveluksessa eri tehdasosastoilla. Voikan selluloosatehtaalle jälkivuolijaksi hän tuli 6.2.1948 ja oli tässä toimessa kuolemaansa saakka.

VOIKKA ENSIMMÄISEN KERRAN YHTYMÄMME JALKAPALLOMESTARIKSI

Yhtymämme kuluva vuoden jalkapallomestaruuskilpailujen kaksi viimeistä ottelua suoritettiin lauantaina ja sunnuntaina syyskuun 20 ja 21 p:nä Kuusankoskella, missä Högfors joutui pelaamaan sekä Kymintehtasta että Voikkaata vastaan. Tilanne ennen näitä otteluita oli sellainen, että Voikkaata voitiin täydellä varmuudella veikata mestariksi. Se oli voitannut Kymintehtaan ja Hallan, ja Högforsia pidettiin sille helppona palana, koska Hallakin oli peittonut Högforsin, vieläpä niin ylivoimaisesti kuin 8—2.

Lauantaina asettuivat Kuusankosken ruohokentällä vastakkain Högfors ja Kymintehtas. Sää oli erinomainen, ja yleisöä oli ottelua seuraamaan saapunut runsaana.

Tavanmukaisen alkutunnustelun jälkeen Kymintehtas lisäsi vauhtia ja olikin sitten niskan päällä koko ensimmäisen puoliajan. Sen maalitilin avasi 13 min kohdalla E. Aranko. Harlin oli vasemmalta laidalta laukaissut maalia kohti, maalivahti sai pallon käsiinsä, mutta pudotti sen ja Aranko ehätti pistämään nahkakuulan verkkoon. 17 min. kohdalla Nokkanen pääsi hyvälle hollille ja tilanne oli 2—0. Pari minuuttia myöhemmin Harlin antoi jälleen mainion syötön laidaltaan ja Johansson ohjasi pallon osoitepaikkaan. 28 min. kohdalla syntyi Högforsin maalin edustalla "kansalaiskokous" ja Nokkanen keksi raon,

Vaatimattomana ja rehtinä miehenä oli Vilho Puolakka pidetty sekä esimiesten että työtovereiden keskuudessa.

Vainajaa jäivät lähinnä suremaan puoliso ja 6 alaikäistä lasta, joista nuorin on vasta yhden vuoden ikäinen.

PURKAJA VALTER NOUSIAINEN.

Elokuun 14 päivänä joutui purkaja Valter Nousiainen vaikean työmatkatapaturman uhriksi. Hän oli polkupyörällä menossa Oravalasta, missä hän asui, työpaikkaansa Voikan ulkotyöosastolle. Ajaessaan nk. Saviston kylätietä pitkin ja ollessaan tulossa Oravalan valtaamantielle hän ei huomannut Voikkaalta päin saapuvaa kuorma-autoa, vaan törmäsi sen oikeanpuoleiseen lokasuojaan saaden vaikeita ruuveja. Hänet kuljetettiin nopeasti Pohjois-Kymen sairaalaan, jossa hän kuitenkin tuntoihinsa tulematta kuoli.

Nousiainen oli syntynyt Suistamolla 16. 3. 1923. Hän oli tullut vuosi sitten yhtiön palvelukseen ollen Voikan ulkotyöosastolla kuormaajana ja purkajana. Hänet tunnettiin ahkerana ja säännöllisenä työntekijänä. Vainajaa jäivät lähinnä suremaan puoliso sekä viisi alaikäistä lasta.

mistä tuikkasi pallon sisään. Tähän maalaileminen ensi puoliajalla päättyikin, joten tauolle mentiin Kymintehtaan johtaessa 4—0.

Turvalliselta näyttävä etumatkako vai mikä lieene vaikuttanut sen, että toisella puoliajalla Kymintehtas ei enää osoittanut samanlaista yritteliäisyyttä kuin ensimmäisellä aikapuoliskolla. Högfors sen sijaan punoi muutamia laatuun käypiä hyökkäyksiä, mutta ei saanut aikaan kupariselta pelastavaa maalia, sillä Kymintehtaan maalivahti Makkonen oli tarkka poika paikallaan. Kun pelin alkamisesta oli kulunut 10 minuuttia, antoi Aranko syötön puoliväliin kenttää, mistä Johansson otti pallon haltuunsa ja yksin vei sen perille saakka 5—0. 17 min. kohdalla Kymintehtas sai helpolta näyttäneestä tilanteesta kuudennen ja samalla viimeisen maalinsa. Pallo tuli hiljaista vauhtia vasemmalta ja Ryöpäksen suuntaamana löysi tien verkkoon. Näin oli Kymintehtas selviytynyt ottelusta voittajana maaliluvuin 6—0. Pelin tuomitsi tarkkaan ja asialliseen tapaansa Y. Teinillä.

Sunnuntaina kohtasivat toisensa Högfors ja Voikka. Edellisen päivän ottelun perusteella uskottiin Voikan voittavan suurella marginaalilla. Voitto tosin tuli, mutta maaliero jäi odotettua pienemmäksi. Yhteen aikaan oli tilanne vain 5—4 Voikan hyväksi, ja tällöin kymintehtalaisten leirissä pidettiin peukkoa pystyssä ja jännätettiin kovasti, että jos Högfors sittenkin yllättäisi ja pystyisi vaikka tasapeliin, niin... Mutta Voikka piti pintansa ja voitti kuin voittikin.

Ensimmäisen maalinsa Voikka sai 5 min. kohdalla. Nummelinin syötöstä Pulliainen pukkasi päällään pallon pömpeliin. 13 min. kohdalla oli sama mies jälleen asialla ja tilanne 2—0. Pelin vanhetessa Högforsillakin oli muutamia erinomaisia tilaisuuksia maalin saantiin, mutta pallo ammuttiin ohi. Vasta minuuttia ennen puoliajan päättymistä onnistui Högforsin kaventaa rakoa. Voikan maalivahti Kaukola uskaltautui liian pitkälle ja Högforsin ovh. Lindgren sai toimitetuksi pallon verkkoon. Puoliajan tulos Voikan johto 2—1.

Toisen puoliajan alkuminuuteilla käytiin peliä vuoroin kummallakin kenttäpuoliskolla. Ensimmäisen maalin teki nytkin Voikka, kun aikaa oli kulunut vain 5 min. Sen ampui Kansikas Nummelinin syötöstä. Minuuttia myöhemmin Nummelin pelasi soolaa ja tilanne oli 4—1. 8 min. kohdalla Voikalla oli jälleen mahdollisuus, mutta pallo laukaistiin läheltä suoraan maalivahdin syliin. 18 min. kohdalla Högfors sai hyvän yhteispelin avulla kuljetetuksi pallon lähelle Voikan pömpeliä ja Aarnion onnistui sujauttaa se Makkosen selän taakse. 4—2. 5 minuuttia myöhemmin Voikka lisäsi maalilukuaan Kansikkaan yksinpelin ansiosta. 30 min. kohdalla Högforsin olh. Wessman sai oikean suuntauksen ja pallo lepäsi Voikan pömpelissä, eikä kulunut kuin 5 min., kun sama mies toimitti sen sinne uudelleen. Nyt oli Voi-

Mestaruuden saavuttanut Voikan
tehtaan joukkue.

kalla enää vain yhden maalin johto 5—4. Pari minuuttia myöhemmin Kansikas kuitenkin lisäsi etumatkaa ja 43 min. kohdalla Pulliainen teki samoin, joten, kun loppuvihellys kuului, Voikka oli voittanut 7—4 ja saavuttanut ensimmäisen kerran yhtymämme jalkapallomestaruuden. Tämän ottelun tuomitsi O. Väärälä moitteettomasti.

Ottelun päätyttyä tapahtui palkintojen jako yhteisen ruokailun yhteydessä Voikan tehtaan keskusruokalassa. Voikka sai vuodeksi haltuunsa kiertopalkinnon, jonka edellisenä vuonna oli voittanut Högfors ja sitä edellisenä Kymintehdas. Mestarijoukkueen pelaajille ojennettiin yksityispalkinnot ja kunniakirjat, ja myös pisteissä toiseksi sijoittuneen Kymintehtaan joukkueen jäsenet saivat kukin kunniakirjan. Lisäksi jaettiin palkintoja kummankin ottelun parhaille pelaajille. Lauantain ottelussa arvosteltiin kentän parhaaksi Kymintehtaan A. Rahikainen, Kymintehtaan joukkueen parhaaksi M. Frilander ja Högforsin parhaaksi V. Lahtinen. Sunnuntain ottelun perusteella sai kentän parhaan pelaajan palkinnon Voikan A. Kansikas, Voikan parhaan P. Rinne ja Högforsin parhaan G. Wessmann.

Tämänvuotisen mestarijoukkueen muodostivat seuraavat pelaajat: Lasse Kaukola, Lasse Varjonen, Raimo Sipola, Paavo Rinne, Jorma Kossila, Paavo Smed, Mauri Pulliainen, Aatos Kansikas, Kalevi Nummelin, Esko Laine ja Keijo Kaartinen

LEHTEMME SEURAAVA NUMERO

ilmestyy joulukuun 20 p:nä. Siihen tarkoitetut kirjoitukset ja kuvat pyydetään lähettämään toimitukselle marraskuun 15 p:ään mennessä.

IITTELÄISIÄ SANANPARSIA.

Vaikka on kuinka rikkah talon poika, kun ei ol rahaa, niin ei. Kun toinen tasku on tyhjä ja toises ei ol mitäh.

Älä kattede orast, kun verjää kiinne panet.

Sarka kun meren selkä ja kaik kirkonvaivaset kimpus.

Jyvään jyväsest ja olkolain päälle (huonosti kasvanut vilja).

Paremp on olla rikkah talon renki kun huoanon talon isäntä.

"Käy kii vaan ku leipäh äläkä siin seiso turvakons suorana ku jäätynny mermiäs", sano isäntä ku rengil kivee pellonojast ylös kiärrätti. (Turvakko = kanakaalla päällystetty kinnas.)

"Töitähän siä olet vaan tähän lisännykkih", sano isäntä ku renki kolmannen kerran saman heinäkuorman kaato ja isäntä ylös nostamah tul.

"Miästä sit siinnäkih kysytäh", sano Kopsan Kusta ku isännän puurokupist silmän söi.

Jos sika men niin kaukalo jäi.

Renki talon kaunistaa ja piika hajun antaa.

"Sinul on vähän työkalui kun ei ol muuta kun naskal ja pikilankaa", sano muural suutarille. "Mut siä kun kaalut savlätäkköh niin on kaikki työkalut ympäril", sano suutar takasin.

"Eihän nyt tu tupatöistäkäh mitäh", sano Mettälän raatal, ku salepäivän talon sänkyh itteh makoonaohil huppuh peitti.

Ei siin auta Antin armot eikä Tuomah tulukset.

Ensimmäisest teeren kukerruksest kevääll on yleksän viikkoo hevosen kellon kalkatukseh.

Kävelyharrastuskilpailut

Kokeilu niiden suorittamisesta kahdessa osassa antoi kielteisen tuloksen

KYMIN—KUUSANKOSKEN TEHTAITTEN KÄVELYHARRASTUSKILPAILU

suoritettiin tänä vuonna ensimmäisen kerran kaksiosaisena, sekä keväällä että syksyllä. Toimenpide ei lisännyt harrastusta, vaan päinvastoin voitiin todeta, että syksyn "saalis" jäi kovin laihaksi. Käyntejä todettiin yhteensä 2208, joista kevään osalle lankesi 1842 ja syksyn osalle vain 366. Omia osanottajia oli yhteensä 441 (v. 52 538). Käynnit jakautuivat kohteittain seuraavasti:

Nauhanaho	481	(keväällä 386 + syksyllä 95)
Tykkilampi	447	(" 329 + " 118)
Pukkisaari	421	(" 382 + " 39)
Ahola	352	(" 306 + " 46)
Sääksniemi	310	(" 279 + " 31)
Eerola	122	(" 107 + " 15)
Hiihtomaja	39	(" 21 + " 18)
Eskola	36	(" 32 + " 4)

2208 (keväällä 1842 + syksyllä 366)

Arvontaan oikeuttavia kortteja palautettiin kaikkiaan 117 (149), joista naisten 36, miesten 40, vaimojen 14, tyttöjen 14 ja poikien 13. 5:n arvan tuloksen saavutti 2 naista, 7 miestä, 3 vaimoa, 1 tyttö ja 2 poikaa eli yhteensä 15 kävelijää. Koko kilpailussa keriyti matkaa 21.871 km. Parhaat tulokset:

Naiset: 1) Aune Nieminen, ulkotyöos., 532 km. 2) Annikki Aranko, saha, 460. 3) Ada Jäppinen, Ky.sell., 234. 4) Kirsti Manninen, konttori, 219. 5) Alma Virta, talousos., 206. 6) Aili Kaartinen, konttori, 204. 7) Aune Kauppinen, varasto, 169.

Palveluksessa olevien vaimot: 1) Edith Ollila, Ky.sell., 666 km. 2) Maria Laitinen, Ky.sell., 574. 3) Elvi Ahonen, ulkotyöos., 313. 4) Impi Rytteri, Ky.rak., 199. 5) Vieno Roitto, kloorit., 160. 6) Helvi Parkkinen, ulkotyöos., 159.

Miehet: 1) Leevi Ollila, Ky.sell., 786 km. 2) Emil Laitinen, Ky.sell., 699. 3) Torsten Nieminen, Ky.rak., 643. 4) Erkki Malinen, puuhiomo, 570. 5) Hj. Lahtinen, puuhiomo, 555. 6) Aimo Hakkarainen, kloorit., 311. 7) Soini Jäppinen, Ky.höyry., 306. 8) Ossi Ahonen, Ky.pap., 207. 9) Aarne Heijari, Kuu.saha, ja Rauno Korjala, Ky.pap., 201. 11) Eino Laine, puuhiomo, 166. 12) Lasse Himanen, Ky.pap., 161.

Tytöt: 1) Sinikka Roitto, kloorit., 485 km. 2) Kerttu Ahonen, ulkotyöos., 245. 3) Ritva Jäppinen, Ky.höyry., 210. 4) Aira Rytteri, Ky.rak., ja Sisko Rytteri, Ky.rak., 144.

Pojat: 1) Pentti Roitto, kloorit., 530 km. 2) Teuvo Parkkinen, ulkotyöos., 342. 3) Ossi Parkkinen, ulkotyöos., ja Hannu Valjakka, ulkotyöos., 285. 5) Hans-Erik Wallberg, Kauppa Oy., 239. 6) Pertti Tuviala, Ky.rak., 197. 7) Markku Tuviala, Ky.rak., 177.

TyPun suorittamassa arvonnassa lomapalkintoja saaneiden nimet on julkaistu Tiedotuslehden loka-kuun numerossa.

VOIKAN TEHTAAN KÄVELYHARRASTUS- KILPAILU

saatiin loppuun suoritetuksi syyskuun aikana. Kokeilumielessä järjestettiin kilpailu tänä vuonna kahdessa eri jaksossa, joista ensimmäinen jakso 2.5.—25.5. ja toinen 29.8.—13.9. Tämä ei kuitenkaan osoittautunut tarkoitustaan vastaavaksi. Etenkin toisen jakson tulokset muodostuivat yllättävän heikoiksi. Nyt saatujen kokemusten perusteella voidaan todeta, että kävelyharrastuskilpailut on paras järjestää keväällä, huhti—toukokuussa.

Suorituksia kertyi keväällä 1809 ja syksyllä 431 eli yhteensä 2250. Vastaava määrä viime vuonna oli 2885. Eri käyntikohteiden kesken jakautuivat suoritukset seuraavasti: Verkkosuo 630+140=770 (viime vuonna 886), Nauhanaho 539+134=673 (1231), Virtakivi 268+51=319 (515), Pilkanmaa 223+40=263 (253) ja Eskola 159+66=225 (—). Lomapalkintojen arvontaan oikeuttavan kilometrimäärän käveli 115 eri henkilöä.

Parhaiten järjestys eri sarjoissa muodostui seuraavaksi:

Miehet: 1) Väinö Lehtinen, korjauspaja, 752 km. 2) Pauli E. Vehmassalmi, selluloosa, 680. 3) Risto Paljakka, paperitehdas, 643. 4) Kalevi Palander, puuhiomo, 518. 5) Pentti Taavila, selluloosa, 286. 6) Toivo Ahonen, paperitehdas, 369. 7) Aunis K. Kantonen, konttori, 308. 8) Käärlo Koskinen, puuhiomo, 305. 9) Niilo Vepsäläinen, puuhiomo, 304. 10) Viljo Erkkilä, varasto, 303. 11) Joel Sipola, paperitehdas, 302. 12) Erkki Kauppi, sähkö, 300. 13) Eino Hottinen, rak.os., 245.

Naiset: 1) Ulla Kantonen, konttori, 434 km. 2) Eila Puljava, karbidi, 355. 3) Liisa Puolakka, Sampo, 313. 4) Anna Hänninen, selluloosa, 308. 5) Sanni Kääriäinen, selluloosa, 217. 6) Eira Peltonen, paperitehdas, 204. 7) Maritta Puholainen, paperitehdas, 201. 8) Raili Turkila, rak.os. 200. 9) Aino Saario, selluloosa, 178.

Palveluksessa olevien puoliset: 1) Aino Laakkonen, paperitehdas, 427 km. 2) Aili Hasu, talous, 403. 3) Aili Koskinen, puuhiomo, 333. 4) Tyyne Ahola, ulkotyö, 281. 5) Astrid Hansen, selluloosa, 197. 6) Aina Ärling, rak.os., 168.

Pojat: 1) Pauli O. Vehmassalmi, selluloosa, 411 km. 2) Keijo Erlin, korjauspaja, 380. 3) Unto Pöyhönen, paperitehdas, 380. 4) Pekka Kinnunen, rak.os., 228. 5) Juha Nurminen, korjauspaja, 225. 6) Raimo Mäkinen, puuhiomo, 213. 7) Kalevi Erlin, korjauspaja, 204.

Tytöt: 1) Ritva Lehtinen, korjauspaja, 258 km. 2) Pirkko Koskinen, puuhiomo, 225. 3) Marja-Leena Koskinen, paperitehdas, 170. 4) Kaarina Lännpää, konttori, 75. 5) Raija Hamari, karbidi, 66.

Uintiharrastuskilpailut

KYMIN—KUUSANKOSKEN TEHTAITTEN UINTIHARRASTUSKILPAILU

saatiin kunnialla loppuun suoritetuksi, vaikka olosuhteet eivät suosineetkaan uimareita. Kuitenkin oli suorituksia yhteensä 4602 (v. 52 4825) ja osanottajia vastaavasti 213 (286). Uintipaikoittain jakautuivat suoritukset seuraavasti:

Pääuimala	2916	(3140)
Sääksniemi	761	(463)
Kuusanniemi	424	(697)
Mustavuori	302	(345)
Kymenranta	135	(180)
Kaartenlahti	64	(—)
	4602	4825

Arvontaan oikeuttavia kortteja saapui kaikkiaan 126 (126), joista miesten 48 (42), naisten 36 (38), tyttöjen 27 (31) ja poikien 15 (15). Viiden arvan tuloksen eli vähintään 6.000 m saavutti 66 uimaria, joista tyttöjä 23, naisia 20, miehiä 15 ja poikia 8. Maksimitulokseen (10.200 m) pääsi 20 henkeä, joista naisia 8, tyttöjä 6, poikia 4 ja miehiä 2. Metrejä kertyi koko harrastusuinnista 919.400 (964.00). Parhaat tulokset:

Naiset: 1) Aune Nieminen, ulkotyöos., Vieno Roitto, kloorit., ja Terttu Tikkanen, konttori, 10.200 m. 4) Hilikka Rouhiainen, Kauppa Oy., 9.200. 5) Eeva Railo, Ky. sell., 8.800. 6) Aune Tuviala, Ky. paperi, 8.000. 7) Mirja Suuronen, Ky. rakennusos., 6.200. 8) Sirkka Arvila, puutarha, Aira Nikula, Ky. sell., Seija Puolakka, Kuu. korj., ja Elli Tuukkanen, talousos., 6.000. 12) Julia Salmi, kuljetusos., ja Alli Tuviala, Kuu. paperi, 5.600. 14) Aili Hänninen, kloorit., 5.400.

Palveluksessa olevien vaimot: 1) Ida Laurell, talousos., Salli Perätalo, ulkotyöos., Sievä Pokki, rakennusos., Kerttu Rainio, Ky. paperi, ja Mirja Salminen, Kuu. paperi, 10.200 m. 6) Hilikka Kähärä, Ky. sell., 8.600. 7) Maila Kuningas, rakennusos., Aune Lakimo, ulkotyöos., ja Maj-Lis Lundberg, varasto, 6.000.

Miehet: 1) Lasse Muuronen, Ky. höyryos., ja Matti Sihvola, rakennusos., 10.200 m. 3) Kalevi Erlin, Ky. paperi, 10.000. 4) Ossi Ahonen, Ky. paperi, 9.800. 5) Leo Toukkari, rakennusos., 9.600. 6) Vilho Pyykönen, asunto-os., 8.400. 7) Yrjö Aalto, Ky. sell., 7.600. 8) Yrjö Kankare, kuljetusos., 7.200. 9) Kalevi Ollila, Ky. korj., 6.800. 10) Lasse Forsman, Ky. sähkö, ja Aimo Hakkarainen, kloorit., 6.200. 12) Veikko Kukkanen, Ky. korj., Reino Luomala, Ky. paperi, Paavo Salama, Kuu. paperi, ja Tauno Talja, Ky. korj., 6.000. 16) Kauko Vertanen, teknillinen os., 5.000.

Tytöt: 1) Kerttu Ahonen, ulkotyöos., Sirkka Pitkänen, konttori, Sinikka Roitto, kloorit., Kirsti Vihavainen, talousos., Kirsti Väärälä, Ky. sell., ja Marjatta Väärälä, Ky. sell., 10.200 m. 7) Sirkka Ekroth, Ky. paperi, 10.000. 8) Briitta Tähtinen, rakennusos., 8.800. 9) Seija Toivonen, spriit., 8.400., 10) Ulla Pesu, ulkotyöos., Seija Rautomäki, kuljetusos., Laura Virtanen,

Ky. rakennusos., ja Ritva Suuronen, talousos., 8.000. 14) Maili Huhtalin, Ky. paperi, Hilppa Hämäläinen, Ky. paperi, ja Tuula Willman, teknillinen os., 7.000. 17) Aino Hautamäki, talousos., ja Kaija Toivonen, Ky. paperi, 6.800. 19) Leena Kansikas, Kuu. paperi, 6.200. 20) Tuula Forsström, ulkotyöos., Pirkko-Liisa Rainio, Ky. paperi, Sirpa Tuukkanen, talousos., ja Sirkka-Liisa Virtanen, asunto-os., 6.000. 24) Marja-Leena Häkkinen, ulkotyöos., 5.800.

Pojat: 1) Eino Halttunen, talousos., Leo Kosonen, Ky. paperi, Markku Tuviala, rakennusos., ja Pertti Tuviala, Ky. paperi, 10.200 m. 5) Kyösti Korppi, rakennusos., 6.400. 6) Veijo Laurila, Ky. sell., Matti Lundberg, varasto, ja Lasse Tuviala, rakennusos., 6.000.

TyP:n suorittaman arvonnän perusteella lan- kesivat lomapalkinnot seuraavasti:

Naiset: Saara Hänninen, Ky. sell., (1 arpa), Elli Tuukkanen, talousos., (5), Aira Nikula, Ky. sell., (5), Terttu Tikkanen, konttori, (5) ja Eeva Railo, Ky. sell., (5). Varalle: Sirkka Arvila, maatalousos., (5), Anja Tuviala, Kuu. paperi, (3) ja Anneli Kalliola, kloorit., (2 arpaa). — Vaimot: Salli Perätalo, ulkotyöos., (5), Kerttu Rainio, Ky. paperi, (5) ja Maj-Lis Lundberg, varasto, (5). Varalle: Eeva Lehtonen, asunto-os., (2) ja Mirja Salminen, Kuu. paperi, (5). — Miehet: Kauko Vertanen, teknillinen os., (4), Tauno Talja, korj.paja, (5), Emil Laitinen, Ky. sell., (2), Vilho Kosonen, Ky. paperi, (4), Tenho Kähärä, Ky. sell., (1), Leo Hokkanen, kuljetusos., (4), Kalevi Erlin, Ky. paperi, (5) ja Vilho Pyykönen, asunto-os., (5). Varalle: Yrjö Aalto, Ky. sell., (5), Pauli Nyberg, Ky. sähkö, (1) ja Yrjö Kankare, kuljetusos., (5).

VOIKAN TEHTAAN UINTIHARRASTUS- KILPAILU

suoritettiin 4.7.—23.8. välisenä aikana. Epävakaasta kesästä huolimatta saavutettiin kilpailussa erinomaisia tuloksia, mikä osoittaa uintiharrastuksen paikkakunnalla puutteellisista uimaloista huolimatta olevan hyvässä vireessä. Uintisuorituksia merkittiin yhteensä 4.198 vastaavan määrän ollessa viime vuonna 3.348. Eri uimaloiden kesken jakaantuivat suoritukset seuraavasti: Kymenrannan uimala 3.412 (viime vuonna 2.613), Sompasen uimala 609 (523) ja Kuusankosken uimala 177 (202). Harrastuskilpailun yhteydessä suoritettua kansanuintikilpailussa naiset veivät niukan voiton miehistä suoritusmäärien ollessa 164 ja 156. Parhaat tulokset eri sarjoissa:

Miehet: 1) Erkki Gröndahl, korjauspaja, Tauno Ilvonen, korjauspaja, Alex Arvila, sähkö, Dag Hansen, karbidi, Lasse Knapp, paperitehdas, Väinö Kuhanen, puuhiomo, Aatu Sipiläinen, korjauspaja, Väinö Lehtinen, korjauspaja, Kaarlo Koskinen, puuhiomo, ja Eino Puranen, selluloosa, kaikki 10.200 metriä. 11) Vilho Laakkonen, paperitehdas, 9.800. 12) Aulis

Korhonen, selluloosa, 9.400 13) Kalevi Floman, paperitehdas, 8.000. 14) Samuli Vahter, rak.os., 7.800. 15) Anssi Joutjärvi, paperitehdas, 7.800.

Naiset: 1) Aune Koivula, selluloosa, 10.200 metriä. 2) Laila Kinnunen, Kauppa Oy., 8.800. 3) Elin Rintanen, rak.os., 7.600. 4) Ilta Virta, Kauppa Oy., 6.200. 5) Elvi Herrala, Kauppa Oy., 6.000. 6) Anni Jankeri, Kauppa Oy., 5.100.

Palveluksessa olevien puoliset: 1) Ruth Ruusunen, paperitehdas, ja Aili Koskinen, puuhiomo, 10.200 metriä. 3) Lea Qvick, sähkö, 8.400. 4) Aino Spolander, puuhiomo, 8.200. 5) Irja Henttu, selluloosa, 7.200. 6) Elsa Krzywacki, paperitehdas, 7.000. 7) Irja Nurminen, höyry, 7.000. 8) Laina Tiilinen, paperitehdas, 6.400. 9) Hilikka Tiilinen, paperitehdas, 6.200. 10) Terttu Tamminen, karbidi, 6.000.

Tytöt: 1) Ritva Lehtinen, korjauspaja, Ritva Salo, selluloosa, Terttu Heimonen, höyry, Vuokko Heimonen, höyry, kaikki 10.200 metriä. 5) Marita Nevalainen, selluloosa, 9.400. 6) Herta Seppälä, selluloosa, 7.400. 7) Virpi Tammilehto, selluloosa, 7.200. 8) Ritva Tiirikka, paperitehdas, 7.000. 9) Maija Tikkanen, puuhiomo, 6.200. 10) Verna Vauhkonen, paperitehdas, 6.050.

Pojat: 1) Erik Storhammar, selluloosa, Rauno Storhammar, selluloosa, Antti Storhammar, selluloosa, Risto Grönlund, paperitehdas, Pauli Vehmassalmi, selluloosa, kaikki 10.200 metriä. 6) Tapani Lomperi, paperitehdas, 9.200. 7) Unto Pöyhönen, paperitehdas, 9.000. 8) Pekka Oksanen, talous, 8.600. 9) Juha Tenhunen, paperitehdas, 8.000. 10) Hannu Krzywacki, paperitehdas, 7.600.

Palkintolomista pääsivät TyPu:n suorittamassa arvonnassa osallisiksi seuraavat:

Miehet: Viljo Erkkilä, varasto, 4 arpaa, Kaarlo Lahtinen, ulkotyö 5, Esko Rantanen, korjauspaja 5, Lasse Knapp, paperitehdas 5, Veikko Topo, höyry 4, Väinö Lehtinen, korjauspaja 5 ja Erkki Gröndahl, korjauspaja 5. Varalle: Tauno Ilvonen, korjauspaja ja Risto Paljakka, paperitehdas. — Naiset: Laila Kinnunen, Kauppa Oy. 5 ja Aune Koivula, selluloosa 5. Varalle: Seija Kinnunen ja Elvi Herrala, Kauppa Oy. — Palveluksessa olevien puoliset: Irja Nurminen, höyry 5 ja Lea Qvick, sähkö 5. Varalle: Aino Spolander, puuhiomo ja Ruth Ruusunen, paperitehdas.

Erään lehden päätoimittajana Mark Twain lähetti kerran nuorelle kirjailijalle käsikirjoituksen takaisin seuraavin vakavin sanoin höystettynä:

"Hyvä herra! Luonnontutkijat kehoittavat kirjailijoita syömään kaloja, koska niistä tulee fosforia aivoihin. En voi tällä hetkellä sanoa, kuinka paljon Teidän on syötävä kalaa. Mutta jos se käsikirjoitus, joka minulla oli kunnia lähettää Teille takaisin, on tarkka kuva siitä, mitä Teillä on tapana kirjoittaa, niin minä luulen voivani väittää, että pari keskikoista valaskalaa ei olisi Teille lainkaan liiaksi."

— Olette sanonut julkisella paikalla, että kantaja on apinan näköinen. Onko se totta?

— Kyllä. Mutta en minä ole sitä sanonut.

LENTOPALLOILUA

VOIKAN TEHTAAN TYÖOSASTOJEN VÄLISET LENTOPALLOSARJAT

saatiin suoritetuiksi kesäkuun aikana. Kilpailuihin oli ilmoittautunut yhteensä 20 joukkuetta, joista kuitenkin pari joukkuetta jäi saapumatta.

A-sarjassa oli mukana 6 joukkuetta. Parhaaksi osoittautui tällä kertaa paperitehtaan I joukkue, joka selvisi vastustajistaan puhtaalla pelillä ja tuli näin ollen tehtaan mestariksi. Joukkueessa pelasivat seuraavat: Uolevi Artokari, Kalevi Floman, Lasse Kotiranta, Teuvo Parolahti, Lasse Knapp ja Mauri Pulliainen. Selluloosatehtaan sinnikäs joukkue kappaili itselleen toisen sijan jättäen viimevuotisen mestarin korjauspajan kolmanneksi. Sarjasta putosivat ensi vuodeksi B-sarjaan paperitehdas II ja sähkö.

B-sarjan seitsemästä joukkueesta muodostivat kärkikolmikon höyry, selluloosatehtaan korjauspaja ja korjauspaja II, joiden keskeiset ottelut ratkaisivat sarjavoiton. Höyryn joukkue oli tällä kertaa onnekain. Toiseksi sijoittui selluloosatehtaan korjauspaja. Kolmanneksi tulleella korjauspajan II-joukkueella olisi ollut hyvät mahdollisuudet voittoon, mutta aikarehdyksen takia joukkue joutui luovuttamaan yhden ottelun menettäen näin tuntuman kärkeen. Höyryn joukkueessa pelasivat Veikko Nurminen, Veikko Topo, Valtteri Ström, Väinö Vilen, Pertti Forsell ja Matti Vuorinen.

Ikämiessarjassa höyryosasto korjasi toisen voiton. Viimevuotinen mestari jätettiin tällä kertaa kolmanneksi. Voittajajoukkueessa pelasivat Veikko Nurminen, Eino Kauppila, Valtteri Ström ja Toimi Uusitalo.

Naisten sarjaan oli ilmoittautunut kolme joukkuetta. Näistä kuitenkin kaksi jäi saapumatta, joten konttorin joukkue selvisi voittajaksi ilman otteluita. Tulokset:

A-sarja: 1) Paperitehdas I 10 pist. 2) Selluloosa I 8. 3) Korjauspaja I 6. 4) Rak.osasto I 4. 5) Sähköosasto 2. 6) Paperitehdas II 0 pist.

B-sarja: 1) Höyryosasto 10 pist. 2) Selluloosan korjauspaja 10. 3) Korjauspaja II 8. 4) Selluloosa II 6. 5) Puuhiomo 4.

Ikämiehet: 1) Höyryosasto 4 pist. 2) Korjauspaja 2. 3) Selluloosa 0.

Sotavammalaki muuttunut

Kaikille niille, jotka aikoinaan ovat laiminlyöneet hakea valtiolta sotilasvammalain tarkoitettua korvausta, huomautetaan, että mainitunlaisten korvausten hakemiselle on määrätty uusi hakuaika, joka on yhden vuoden pituinen luettuna 1. päivästä heinäkuuta 1953. Asiasta kiinnostuneet ottanevat ensi tilassa yhteyden sosiaaliosastoihin.

UIMAPROMOTIOT

KUUSANKOSKEN PÄÄUIMALASSA

järjestettiin tavanmukainen uimapromotio elokuun 24 päivänä. Tilaisuus muodostui vaatimattomaksi uimarien seppelöimisjuhlaaksi, sillä uimalan heikkojen rakenteiden vuoksi saivat katsojina olla vain lasten vanhemmat.

Kun vihittävät maisterit ja kandidaatit, joita oli yhteensä 29, olivat kokoontuneet keskilaiturille, piti promoottori, sosiaalipäällikkö Ake Launikari vihkimispuheen, jossa hän korosti erikoisesti uinti-aidon merkitystä. Tämän jälkeen kukin vihittävistä vuorollaan suoritti kerroshypyn ja ui promoottorin

luo saamaan seppeleen päähänsä. Tilaisuudessa vihittiin seuraavat maisterit ja kandidaatit:

Maisterit: Aino Hautamäki (primusmaisteri) 27 ääntä, Soili Nikula 27, Helena Helén, Marja-Liisa Helén, Maili Huhtalin, Terttu Nikkinen, Tuula Näränen ja Lea Verona 9 ääntä, Jorma Laukas 13, Jyrki Jaakkola 10 sekä Ossi Ahonen, Ilkka Hyvärinen, Raimo Lehtinen, Anssi Leppä ja Taisto Siiteri 9 ääntä. Kandidaatit: Leni Antell, Marjatta Dahl, Marjatta Immonen, Sirkka Ojanen, Sari Olsen, Veikko Aalto, Reijo Aho, Pertti Havia, Mikko Kainulainen, Juha Laine, Seppo Lehtinen, Eero Saastamoinen, Jouni Suurmäki ja Raimo Vertanen.

Ohjelmassa oli sitten useita uimakoululaisten uintikilpailuja, hauska tuttipulloviesti, hengenpelastusnäytös, erilaisten uintitapojen esittelyä sekä lopuksi palkintojen ja todistusten jako. Kilpailujen tulokset:

Tytöt alle 12 vuotta 25 m.: 1) Sari Olsen 27.0. 2) Marjatta Immonen 28.0. 3) Leni Antell 29.0. 4) Maili Huhtalin 32.0. Tytöt yli 12 vuotta: 1) Aino Hautamäki 23.0. 2) Marja-Liisa Helen 24.2. 3) Terttu Nikkinen 24.5. 4) Soili Nikula 24.6. 5) Sirkka Ojanen 25.4. — Pojat alle 13 vuotta 25 m.: 1) Anssi Leppä 17.9. 2) Seppo Lehtinen 22.9. 3) Jouni Suurmäki 23.3. 4) Eero Saastamoinen 26.0. 5) Mikko Kainulainen 29.0. Yli 13 vuotta: 1) Reijo Aho 19.3. 2) Ilkka Hyvärinen 20.2. 3) Raimo Lehtinen 21.2. 4) Juha Laine 21.8. 5) Raimo Vertanen 30.0. Tuttipullokilpailun voitti Reijo Aho.

Uimaopettajina toimivat uimakoulussa Anna-Liisa Vilen, Sirkka-Liisa Laine ja Hugo Porvali.

Yläkuvassa: Promoottorina toiminut sosiaalipäällikkö Ake Launikari painaa sepeleen erään vihittävän päähän.

Vieressä: Päänimalan uimakoululaiset opettajineen.

Vasemmalla: Seppelleen lisäksi saa vihittävä lämpimän kädenpuristuksen kunnanjohtaja Jaakko Mikkoselta.
Oikealla: Voikkaalla oli tällä kertaa ennätysmäärä vihittäviä.

VOIKKAALLA

Elokuun 25 p:nä pidettiin Kymenrannan uimalassa kuudes uimapromotio. Syyskesän yleensä oikukas sää suosi tällä kertaa tilaisuutta, joskin veden lämpö oli vain vajaat 17 astetta. Kylmästä vedestä huolimatta oli vihittäviä tänä vuonna ennätysmäärä eli 29 maisteria ja 49 kandidaattia. Yleisöä oli seremonioita seuraamaan saapunut yli 300 henkeä.

Uimamaisterien ja -kandidaattien ryhdykkään joukon marssittua uimalan sillalle piti kunnanjohtaja Jaakko Mikkonen vihkiäispuheen, jossa mm. selvitteli uimataidon merkitystä erityisesti juuri meidän maassamme. Puheen päätyttyä hyppäsivät vihittävät kukin vuorollaan veteen ja uivat promootorin seppe-
löitäväksi.

Primusmaistereiksi vihittiin Pirkko Mannsten ja Heikki Manner sekä maistereiksi Hertta Seppälä, Ritva Tiirikka, Sirpa Laakso, Ritva Salmi, Verna Vauhkonen, Aija Helolinna, Soili Hirvi, Ella Hyleh, Tuula Korppi, Tytti Käkelä, Raili Nevalainen, Vuokko Nevalainen, Ritva Salo, Raili Syrjälä, Virpi Tam-milehto, Mirjam Toikka, Anja Tuomi, Maila Uotinen, Juha Tenhunen, Unto Pöyhönen, Antti Storhammar, Kari Blomberg, Kalevi Erlin, Risto Grönlund, Erkki Järvinen, Markku Mäkelä ja Rauno Storhammar.

Kandidaateiksi vihittiin Helene Ahola, Helena Aho-nen, Marita Erola, Terttu Heimonen, Vuokko Heimo-nen, Auli Hirvi, Synnöve Hokkanen, Leena Jolkko-nen, Ulla Kaartinen, Kaija Kähärä, Maire Laitinen, Kaarina Lukka, Hannele Manninen, Inari Matilainen, Tuula Mauno, Kirsti Mikkola, Raija Mäkelä, Marita

Nevalainen, Soili Nieminen, Leena Paavola, Marja-Leena Paavola, Pirkko Paavola, Tuula Paulanko, Satu Pelkki, Onerva Puustinen, Marja-Leena Ronkanen, Ansa Saarinen, Maija-Liisa Sarkanen, Raili Silvonen, Marja-Liisa Siren, Anja Smed, Paula Syrjälä, Anja Tillanen, Seija Tuomi, Sabine Wieczorek, Matti Aalto, Eero Haapanen, Lasse Koivikko, Hannu Krzywacki, Raimo Kähärä, Tapani Lomperi, Pentti Mouhu, Risto Nikula, Rauno Penttilä, Erik Storhammar, Keijo Uitto, Pauli Vehmassalmi, Heimo Viento, Ossi Viti-kainen ja Matti Valtonen.

Ohjelmassa seurasi sitten tyttöjen esittämää kuvio-uintia, pikkutyttöjen laululeikki, koulusukellusnäytös, hengenpelastusesitys ja pellehyppyjä. Niiden lomassa suoritettiin uimakoululaisten välisiä kilpailuja, joissa tulokset muodostuivat seuraaviksi:

Tyttökandidaattien 50 m ru: 1) Terttu Heimonen 59,0. 2) Sabine Wieczorek 62,6. 3) Vuokko Heimonen 64,8. 4) Seija Tuomi 65,3.

Poikakandidaattien 50 m ru: 1) Pentti Mauhu 58,5. 2) Erik Storhammar 63,8. 3) Eero Haapanen 66,8. 4) Heimo Viento 66,8.

Tyttömaisterien 50 m vu: 1) Ritva Salo 52,4. 2) Hertta Seppälä 52,9. 3) Ritva Tiirikka 52,9. 4) Ritva Salmi 53,8. 5) Soili Hirvi 54,4.

Poikamaisterien 50 m vu: 1) Heikki Manner 41,4. 2) Erkki Järvinen 42,0. 3) Rauno Storhammar 54,0. 4) Juha Tenhunen 54,1.

Tyttöjen ja poikien välinen 4x50 m rintauintiviesti: 1) Tyttöjen joukkue 3.41,6. 2) Poikien joukkue 4.07,0.

Uimakoulun opettajina toimivat viime kesänä Sirkka Koskinen, Pirkko Tanttari ja Seppo Nurminen.

Toukolan omakoti Popinniemessä valmistunut

Karhulan-Toukola on tänä syksynä avannut uuden kotinsa ovet. Viime talven ja kesän aikana on Popinniemen kallioille, humisevaan männikköön syntynyt uusi työkeskuksemme. Se vihittiin käyttöön lokakuun 10 päivänä. Toukolan nuorisokerhotoimintaa on tosin ollut Hallassa, Sunilassa ja Metsäkulmalla jo vuodesta 1946 lähtien, mutta varmaan moni kulkiessaan valmistuvan työkeskuksen ohi oli ja on edelleen kysyvällä mielellä: mikä on settlementti, mitkä ovat sen toimintamuodot, mikä on sen toiminnan tarkoitus ja päämäärä?

Settlementityön isä Suomessa, tri S. Sirenus on sanonut: "Settlementityö on yhteispyrkimystä hyvään." Kaikki työn yhteyteen tulevat ovat tuomassa oman panoksensa siihen ja samalla myöskin itse saavat toisten tuomasta. Työ perustuu kristilliseen käsitykseen elämästä ja ihmisten suhteesta toisiinsa. Evankeliumin sanoma lähimmäismielestä on lähtökohtana. Työ tahtoo saattaa erilaisissa olosuhteissa elävät ihmiset henkilökohtaiseen kosketukseen toistensa kanssa. Toisen elämänosan ymmärtäminen on auttamisen ja palvelemisen edellytyksenä. Siksi settlementityö on pyritty sijoittamaan sille kohtaa ihmiselämää, jossa monenlaiset tekijät eniten erottavat ihmisiä toisistaan.

Käytännöllisessä toiminnassa on settlementityö koettanut löytää sellaisia työmuotoja, jotka vievät lähelle monivivahteista elämää ja lasten ja nuorten vaaranalaista maailmaa ja jotka samalla palvelevat ympäristön koteja. Niinpä Karhulan-Toukolakin tahtoo olla naapurustokoti kaikenikäisille ympäristön asukkaille. Sen päätoimintamuotoina ovat lastentarha-, nuorisokerho-, vapaaopisto-, pyhäkoulu-, vanhus- ja juhlat toimintaa.

Lastentarha on 25 lasta varten 3—7 ikävuosien väliltä. Se auttaa ympäristön koteja huolto- ja kasvatustehtävissä tuona tärkeänä ikä kautena. Lastentarhassa lapset ovat klo 7—16. Siellä he leikkivät ja laulavat, askartelevat ja ulkoilevat, syövät ja nukkuvat sekä oppivat elämään yhteisön jäseninä.

Kerhotoiminta on nuorisotyötä, jonka tarkoituksena on yhdessä kodin ja koulun kanssa kehittää heistä henkisesti ja kehollisesti terveitä ihmisiä. Erityisesti kiinnitetään huomiota nuorten rakentamaan vapaa-ajan viettoon ja omatoimisuuteen. Kerhot, joissa on 10—15 jäsentä, kokoontuvat kerran viikossa kerhoiltaan, jonka ohjelmassa vaihtelevat henkinen, hengellinen, liikunnallinen sekä askartelutoiminta. Kullakin kerholla on oma johtajansa ja koko toimintaa ohjaa koulutettu nuorisohjaaja.

Vapaaopistossa opiskelu tapahtuu samalla tavoin kuin työväenopistoissakin erilaisissa opintopiireissä ja ryhmissä. Tämän syksyn ohjelmassa on 14 opintopiiriä, on kieliryhmiä, sekakuoro, retkeilykerho, äitien ompeluseura, miesten keskustelupiiri ja neitosten piirejä sekä askartelupiirejä. Uusia piirejä voidaan perustaa toivomusten mukaisesti. Opisto tarjoaa jäsenilleen monenlaisia mahdollisuuksia kehittää itseään.

Pyhäkoulu sunnuntaisin tarjoaa lapsille tilaisuuden tutustua elämän perustoihin, ja vanhuksen piiri tahtoo tuoda virkistävän tilaisuuden kerran viikossa kahvitarjoiluineen ympäristön vanhukille. Piiri kokoontuu keskiviikkoisin päivällä klo 14. Monenlaiset juhlat ovat Toukolassa käyvien yhteisiä tilaisuuksia.

Kun vuonna 1946 alkanut nuorisokerhotoiminta pian juurtui Karhulan kauppalan maaperään ja laajeni jatkuvasti niin, että tyttö- ja poikakerhoissa oli noin 350 jäsentä, heräsi ajatus omasta toimitalosta, jossa toimintaa voitaisiin jatkaa tehostetummin ja moninaisemmin. Vuonna 1950 alkoi tämä oman toimitalon haave toteutua, kun Kymn Osakeyhtiö Hallan Tehtaitten 75-vuotisjuhlissa yllättäen lahjoitti Toukolan Kannatusyhdistykselle tunnustukseksi Toukolan Hallassa suorittamasta nuorisotyöstä tontin toimitaloa varten ja 1 miljoonan rahaa rakennustarvikkeisiin. Siitä taloasia alkoi kehittyä ja nyt talo on valmis vastaanottamaan naapureitansa toimintapiiriinsä. Ovet ovat auki kaikille.

Juhlia oli samana päivänä kaksi, koska saliin mahtuu istumaan vain 120 henkeä, Päiväjuhlissa toivat kauppalanjohtaja Veli Järvinen kauppalan, pastori Rurik Tammekas seurakunnan, majuri B. Weckman Kymn Osakeyhtiön, johtaja L. Kanto Sunila Osake-

Ylhäällä: Toukolan uusi talo Popinniemen kallioisessa männikössä. — Alempi kuva talon vihkiäisjuhlasta.

yhdistyksen johtaja E. Albrecht Karhulan Tehtaitten, pastori Topi Tarkka Työkeskusliiton, opettaja Tiitinen naapurikoulun ja maisteri E. Seppälä työväenopiston tervehdyksen. Lisäksi olivat sähkötervehdyksiä lähettäneet mm. piispa Martti Simojoki, kouluhallitus, sosiaaliministeriön lastensuojelutoimisto ja yksityiset henkilöt ja työkeskukset. Juhlapuhujana oli tohtori S. Sirenius. Iltajuhlissa puhui työkeskusliiton pääsihteeri Topi Tarkka ja lauloi Hallan Nais-

kuoro. Molemmissa juhlissa esitti yksinlaulua sosiaalipäällikkö Eero Leppä.

Kun Karhulan-Toukolan toiminta nyt alkaa omassa toimitalossa, on toivottavaa, että se kaikkine työmuotoineen saa palvella ympäristöänsä. Toukola on saanut kokea paljon hyvyyttä ja rakkautta ja on kiitollinen siitä sekä pyrkii vuorostaan heijastamaan Jumalasta säteilevää rakkautta ihmisestä ihmiseen elämän tiellä.

HALLAN NAISVÄEN HARRASTUKSIA

Syksyn tuulien lennättäessä keltaisia vaahteranlehtiä pitkin Hallan tienvarsia ja vesitykin luodessa öisin tukkipinon viereisestä ruohikosta kauniin lasitarhan syväjäädyttämällä kesän korsia ja lehtiä alkaa suven maailma yhä lopullisemmin siirtyä menneisyyteen syksyn tuodessa muistutuksia talven tulosta. Ympäröivä meri tosin hyvänsuopaisesti pitää hallan suhteellisen kauan loitolla kaimastaan antaen kukkien rehoittaa pienillä puutarhatilkuilla kauemmin kuin mantereella. Allakan mukaan ollaan kuitenkin jo siinä kuussa, jossa kaikki talvikauden riennot ovat päässeet hyvään vauhtiin ja ilmoitukset eri kursseista ja harrastuksista on saatettu kansalaisten tietoon. On vara valita, millä täyttää vapaahetkensä saadakseen kesän auringon suoman pirteiden kasvamaan korkoa ja estääkseen syyspimeyden ja koleuden kalvamasta elämänhaluamme ja kuntoamme.

Millä tavalla hoidamme henkistä ja ruumiillista kuntoamme? Olemme kääntyneet muutamien hallalaisten naisten puoleen saadaksemme selville, mitä keinoja he käyttävät oman virkeytensä säilyttämiseksi.

Rouva Kaija Virtasella on heti vastaus valmiina. Kirjat saavat mielen pois liian arkisiksi käyvistä touhuista. "Aurinkokellon" jatko vei taas yhden illan, mutta seuraavana päivänä menikin kotitalouden ikävin työ, pyykin silittäminen, kuin leikiten ajatusten vielä lennellessä kirjan luomilla mailla. Ja jos joskus tulee istahtaneeksi päivällä kirjan ääreen, on parempi lukea "reilusti", pelkäämättä, että naapurit arvostelevat nuorikon kovinkin laiskaksi, kun hänet saattaa tavata keskellä kirkasta päivää jonkin kirjan lumoissa. Muuten ovat kangaspuiden ääressä vietetyt hetket päivän mieluisimpia, ja näin ovatkin ilman ikävän työn tuntua syntyneet monet matot, liinat ja kudonnaiset. Hallan välittömään läheisyyteen perustettu työkeskus Toukola on saanut rouva Virtasesta innostuneen osanottajan askartelukurssilleen. Kaikenlainen näpertely ja askartelu on hauskaa, eikä 400:llä markalla valmistetut hansikkaat, joista kaupassa saisi antaa päälle tonnin, ole myöskään väheksyttävä asia. Toukolaan on Hallan saaresta sopivasti matkaakin ja tästä onkin tullut viikon paras lenkki. Muuten jäisikin ulkoilu olemattomaksi, sillä on vaikeaa saada itseään ulos, kun ei tunne mitään pakottavaa tarvetta. Merkkihulluudelle hymyilään, mutta eiköhän usein jonkin merkin tiimalla saantään enemmän säännöllisyyttä ulkoiluun.

Rouva Rauha Turkkila, Seuratalon vahtimestari, heittäytyy työnsä jälkeen hetkiseksi hetekalle jokin kirja seuranaan ja tämä onkin hänen mielestään päivän virkistävimpiä hetkiä. Matkakertomukset vievät luettavasta voiton. Talon nurkassa oleva pieni kukkapenkki vetää kesäisin puoleensa, ja talvisin antavat ruukkukasvit arjen touhun jännittämälle ajatusmaailmalle lepoa. Kuten useimmat naiset pitää rouva Turkkila kutomisesta, ja monet tyttärentyttärien lapasista ja sukista ovat mummilasta lähtöisin. Useat kudonnaisista ovat syntyneet maritailloissa, joille joka toisen tiistai-iltansa on mielellään varannut. Reippailu on vuosien varrella jäänyt, ja yhteiset hiihtoretket saaren mökille ja kelkkailu meren aavoilla ovat enää vain mieluisia muistoja.

Halusimme löytää ulkoilevan ihmisen, mutta emme sitä naimisissa olevista löytäneet. Rouva Irma Aspelinkin on tyttönä ollessaan samoillut Oulun tienoot kompassi kädessä sijoittuen voittajajoukkoihin kilpailuissa. Kunnon kartuttamiseksi tuli tehdä pitkiä patikkamatkoja ja hiihtoretkiä. Nyt on ulkoilu jäänyt, varsinkin kun ei ole ketään, joka tulisi nykäisemään lenkille. Harrastukset ovat siirtyneet neljän seinän sisäpuolelle. Kudon kädessä tulevat joutohetket vietetyiksi. Mieluisaksi henkiseksi piristykseksi ovat koulun säännöllisesti toimeenpanemat vanhempain neuvottelukokoukset muodostuneet. Näistä kerhoilloista on saanut monta varteen otettavaa vihjetä kasvattajatyöhönsä. Monesta virkistävistä hetkestä saa kiittää Kotkan Teatteria, jonka persoonallisessa ilmapiirissä istuu paljon mieluummin kuin elokuvissa.

Nuoremman polven vapaan naisen edustajana kertoo neiti Siiri Luomala harrastuksistaan. Hän on pohjalaisella sisullaan päättänyt ottaa selvän ruotsin kielen salaisuuksista ja liittynyt tässä mielessä Toukolaan. Joka tiistai hän näin vaihtaa höyläämön kaappamistyön ja juoksujalkojen laskemisen Biesen ruotsinkielen kirjaan. Torstai-ilta on kuitenkin viikon paras ilta. Silloin on Hallan naiskuoron harjoitukset, joissa neiti Luomalan ääni kuuluu altojen joukossa. Ulkoiluun ei ole tuntunut tarvetta, sillä höyläämön raikas ilma panee jo illaksi kaipaamaan huoneen lämpöä.

Jos mainitsemme vielä Hallan urheiluseuran Visan naisten ompeluseuran, on tullut esille kaikki se järjestetty toiminta, joka on tarjolla Hallan naisille vapaahetkien täyteeksi.

Vilho Laine

Ester Jäntti

MERKKIPÄIVIÄ

70-VUOTIAITA.

Eläkeläinen Vilho Laine 24. 11. 53. Hän on syntynyt Leppävirroilla. Yhtiön palvelukseen hän tuli v. 1920. Viime vuonna hän jätti kuittarin toimensa siirtyen eläkkeelle.

Eläkeläinen Ester Jäntti 10. 12. 53. Hän on syntynyt Keiteleellä. Vuonna 1904 hän tuli ensimmäisen kerran yhtiöön. Muutamien poissaolovuosien jälkeen hän tuli palvelukseen sahalle v. 1925 ja siirtyi eläkkeelle v. 1940.

60-VUOTIAITA.

Eläkeläinen Hjalmar Horto 23. 11. 53. Hän on syntynyt Kymissä. Palveltuaan yhtiötä 34 vuotta kirvesmiehenä hän siirtyi eläkkeelle v. 1948.

Muurari Oskari Peltola 5. 12. 53. Hän on syntynyt Anjalassa. Vuonna 1933 hän tuli ensimmäisen kerran yhtiöön kirvesmieheksi. Oltuaan välillä poissa muutamia vuosia hän tuli takaisin, mutta jo ammatin vaihtaneena eli muurarina, jona on edelleenkin.

50-VUOTIAS.

Lautatarhan veturinkuljettaja Martti Lampinen 18. 12. 53. Hän on syntynyt Kuusankoskella. Yhtiöön hän tuli ensimmäisen kerran v. 1930 sekatyömieheksi ja uudelleen v. 1941 lautatarhalle, missä nykyisin toimii veturinkuljettajana.

Hjalmar Horto

Oskari Peltola

Kalle Viheriäkoski

muistelee ruotuväkiaikojaan

Eläkeläinen Kalle Viheriäkoski täyttää 75 vuotta 16. 11. 53. Hän on syntynyt Teiskossa. Sieltä hän muutti Tampereelle, missä oli Pellavatehtaan puuhiomossa yli 20 vuotta, kunnes v. 1923 tuli Juantehtaalle puuhiomoon etumieheksi. Myöhemmin hän siirtyi ulkotöihin toimien mm. kirvesmiehenä, lataajana ja työnjohtajana. Eläkkeelle hän siirtyi vasta viime heinäkuun 21 p:nä.

Viheriäkoskea haastatellessa siirtyi tarina vaivat-
tomasti vuosisadan vaihteen tienoilta, jolloin hän oli v. 1900 asepalvelustaan suorittamassa Hämeenlinnassa Tarkk'ampujapataljoonassa. Palvelusajaksi oli määrätty 3 vuotta, mutta kun hän oli ehtinyt vasta vähän yli vuoden palvella, lakkautettiin Suomen sota-
väki ja hänkin sai astua siviilielämän palvelukseen.

Kutsunta oli silloin vähän erilainen kuin nykyään. Pöydällä oli "lasipurkki", josta jokainen nosti arpanumeron, joita oli yhtä monta kuin miestäkin. Alkupa-
n numeron nostaneet miehet joutuivat Tarkk'ampujapataljoonaan, edellyttäen, että mies oli yli kolme kyynärää pitkä ja muuten "riski". Jos taas tällä alkupa-
n numeron nostaneella miehellä oli jal-
kojen pituus yhtä suuri kuin yläruumiin pituus, kat-
sottiin hänet sopivaksi ratsuväkeen. Yleensä joutui 1/3 miehistä vakinaiseen, kolme vuotta kestäväan sotapalvelukseen, kun taas muut pääsivät kolmen ke-
sän koulutuksella. Kun kotipitäjästä oli kutsunnassa 125 miestä ja Kalle sai arpanumeron 3, oli pitkällä ja voimakkaalla miehellä edessä kolmen vuoden pal-
velu.

Kasarmi-
olot olivat Hämeenlinnassa hyvät, ruoka-
kaan ei ollut moitittavaa ja lisäherkkuja voi ostaa, jos kolmen markan kuukausipalkasta jäi pyykin pesettämisen ja kenkien korjauksen jälkeen jotakin jäljelle. Pukujakin oli neljä, joista I, II ja III luokan puvut olivat kaapissa juhla- ja lomia varten. Kasar-
missa oli hyvät tilat, jokaisella oli käytössään sänky,

STRÖMSDAL

17 46

JUANTEHDAS

kaappi ja tuoli, ja suuren pöydän vieressä sai sitten kirjoitella kirjeitä ja juoda "sajua" samovaarista, jollainen oli joka tuvassa. Talvella oli hiihtokoulutusta ja sisäharjoituksia, keväällä ampumaharjoituksia ja kesällä "äksiisiä", josta vieläkin on hyvin muistissa venäjänkieliset komentosanat. Palvelu ei ollut raskasta, klo 8 aamulla mentiin kenttäharjoituksiin ja päivällä oli ruoka-aikaa kolme tuntia.

Kesällä juhannuksen jälkiviikolla mentiin 1 ½ kk. ajaksi leirille Krasnojoeseloon, joka sijaitsi lähellä Pietaria. Leirillä oli paljon ampumaharjoituksia. Parhaat ampujat saivat kilpaila n.s. Keisarin kellosta, jossa oli hopeasta perätkin. Paljon onnistuminen riippui kivääristä. Kallen tuliluikku nosti niin paljon, että piti kuvion jalkoihin tähdätä. Koko pataljoona ampui myös yhdessä 600 metrin matkalta kahdentoista miehen pystykuvatauluun. Tällöin kaksi komppaniaa ampui polvelta kahdessa rivissä, toinen rivi toisen korvien juuressa, ja samoin näiden takana kaksi komppaniaa pystyasennosta. Kun heillä oli mukava mies pataljoonan komentajana, niin päättivät ampua reilun esimiehen mieliksi oikein hyvin. Ja heti alkuun menivät maalitaulut risaksi, jolloin komentaja oli niin mielissään, että antoi kaikille kolmen päivän loman sekä lisäksi ylimääräistä sajua ja "sitnikkaa".

Leirin päätyttyä lähdettiin klo 10 aamulla marssiin kohti Pietaria, jonka porteilla oltiin klo ½ 5 aikoihin iltapäivällä. Siellä pidettiin tupakkatauko, jonka jälkeen marssi jatkui asemalle halki Pietarin ja kesti yli kolme tuntia. Junalla tultiin Pargalan asemalle, josta marssittiin Koivistolle kahden viikon manövereille. Muistaapa Viheriäkoski kuin eilisen päivän senkin rytinän, joka seurasi heidän oltuaan kahdeksan päivää joutilaina varmistuksessa. Olivat sattuneet saamaan kesän ensimmäisiä uusia peruinoita ja maistelivat niitä piimäkannu toisessa kädessä. Silloin signaalitorvet alkoivat soida hälytyksen merkiksi ja heidän suuret herkkunsa menivät pitkien keton. Alkaneessa kahakassa eräs nuori venäläinen oman puolen luutnantti erehtyi luulemaan heitä vihollisiksi ja ammutti paukkupatruunoita viiden metrin päästä, vaikka määräysten mukaan väliä olisi pitänyt olla vähintään 50 metriä. Eihän siitä mitään suurempaa vahinkoa tullut, mutta "ilkeetä teki silmille".

Mukavaa aikaa se oli, näki vähän maailmaakin Venäjän puolella, kertoilee Viheriäkoski mainiona "tarinaniskijänä". Kun ihmettelemme hänen hyvää muistiaan, hän vain hymähtäen sanoo vanhojen asioiden pysyvän mielessä paremmin kuin uusien.

Venäjän armeijassa kesken jääneitä sotaharjoituksia tuli jatkettua sk.-veteraanina, joten ei sovi ihmetellä hänen ryhtiään, joka vielä nykyisinkin vaikuttaa sotilaalliselta.

Pimeä pilvi panee vaeltajan jouduttamaan askeleitaan ja muistamaan kotiaan, sen sijaan aurinkoinen päivä ja kaunis sää houkuttelevat häntä tuhlamaan aikaansa ja unohtamaan matkan päin.

John Bunyan.

Eino Hirvonen

Leo Rissanen

MERKKIPÄIVIÄ

50-VUOTIAITA.

Autonkuljettaja Eino Hirvonen 23. 11. 53. Hän on syntynyt Kemissä, mistä vain 3-vuotiaana tuli vanhempiensa mukana Juankoskelle. Ennen sotaväkeen menoaan hän oli Juantehtaan palveluksessa, mutta toimi myöhemmin itsenäisenä autoilijana. Vuonna 1941 hänestä tuli Juantehtaan vakinainen autonkuljettaja. Hän on ollut turvallisuustoimikunnan jäsenenä vuodesta 1949 lähtien.

Hioja Leo Rissanen 7. 12. 53. Hän on syntynyt Kaavilla, mistä hänen isänsä perheineen ensimmäisen maailmansodan aikoina muutti Juankoskelle räätälin ammattia harjoittamaan. Rissanen tuli Juantehtaan palvelukseen v. 1932 väliaikaisesti ja vakinaisena hän on ollut vuodesta 1935 lähtien.

Työnjohtaja Lauri Lönnmark 11. 12. 53. Hän on syntynyt Valkealassa, missä hänen isänsä oli Voikan tehtaalla paperimestarina. V. 1912 muutti isä 12-henkisen perheen kanssa Juantehtaan tehtaalle ensimmäiseksi kartonkimestariksi. Lauri Lönnmark tuli tehtaan palvelukseen v. 1919, ja vuodesta 1921 lähtien hän on ollut yhtämittaisesti työnjohtajana puuhiomossa. Toiminnan miehenä Lönnmark on osallistunut useihin yhteisiin rientoihin. Maanpuolustustyössä hän oli ennen sotia innokkaasti mukana. Lisäksi hän on ollut v.- ja u.-seura Kuohun rahastonhoitajana 15 vuotta seuran perustamisesta alkaen, soittokunnassa noin 20 vuotta, samoin laulukuorossa.

Lauri Lönnmark

Väinö Koponen

Voitelija Väinö K o p o n e n 17. 12. 53. Isänsä muuttaessa Nurmeksesta Juantehtaalle, missä hän tuli työhön puuhiomoon, oli poika vasta kaksivuotias. Jo 16-vuotiaasta eli vuodesta 1919 lähtien on Koponen ollut yhtäjaksoisesti tehtaan palveluksessa, aluksi eri osastoilla ja viimeiset 15 vuotta nykyisessä tehtävässään puuhiomossa. Hän on kuulunut turvallisuustoimikuntaan sen perustamisesta lähtien.

TYÖNJOHTAJA EINAR PITKANEN

Lehtemme viime numerossa oli henkilötietoja työnjohtaja Einar Pitkäsestä, jonka piti 16. 10. 53 viettää 50-vuotispäiväänsä. Tähän hänelle ei kuitenkaan suotu tilaisuutta, sillä hänet kutsuttiin pois keskuudestamme 23. 9. 53. Vaikka hän olikin jonkin aikaa sairastellut ja oli hoidettavana Juankosken kunnansairaалassa, tuli tieto hänen kuolemastaan kaikille yllätyksenä, sillä olihan hän vielä edellisellä viikolla virkeänä toimessaan.

Tunnollisena työntekijänä ja oman rauhallisen ja miellyttävän luonteen Pitkanen oli kaikkien keskuudessa pidetty.

MERKKIPÄIVIÄ

50 VUOTIAITA

Autonkuljettaja Sulo Forsström Karkkilassa (Uudenmaan hoitoalue) 7. 11. 53. Hän on syntynyt Ul. Pyhäjärven Ahmon kylässä. Jo poikasesta alkaen hän joutui itse hankkimaan toimeentulonsa. Oltuaan aluksi maatalous- ja metsätoissa hän kävi autokoulun ja hankki ensimmäisen pirssiauton paikkakunnalle. Toimittuaan nelisen vuotta vuokra-autoilijana hän siirtyi liikennöitsijä Tammisen palvelukseen kuorma-autonkuljettajaksi, jona sotien aikaisia keskeytyksiä

Sulo Forsström

Väinö Liikkanen

lukuun ottamatta oli parikymmentä vuotta. 15. 5. 1946 hän tuli Kymin Osakeyhtiön palvelukseen. Hän on osoittautunut taitavaksi ammattimieheksi sekä kuljettajana että autonasentajana. Lähes 30-vuotisena autoilija-aikanaan hän ei ole kertaakaan syylistynyt liikenneonnettomuuteen.

Työnjohtaja Väinö Liikkanen Kuusankoskella 16. 11. 53. Hän on syntynyt Virolahdella. Kymin Oy:n metsäosaston palvelukseen hän tuli 1. 12. 1930 työnjohtajaksi Tehtaan piiriin (nykyisin Iitin piiri) ja on tässä toimessa edelleenkin. Liikkanen oli 1930-luvulla maamme parhaita hiihtäjiä. Lukemattomat ovat ne palkinnot, jotka hänen palkintokaappiaan kaunistavat. Arvokkaimpana on niiden joukossa hopeamitali Lake Placidin talviolympialaisten 50 km hiihdosta. Viime vuosiin saakka on Liikkanen uskollisesti osallistunut erilaisiin hiihtokilpailuihin. Luonteeltaan hiljaisena ja vaatimattomana hän on saanut paljon ystäviä.

MANAN MAJOILLE

TYÖNJOHTAJA KAARLO EINARI PAUNONEN

Ristiinan Honkataipaleessa sammui elokuun 25 p:nä työnjohtaja Kaarlo Einari Paunosen elämä raskaan ja pitkäaikaisen sairauden jälkeen.

Paunonen oli syntynyt Rantasalmella 28. 1. 1904, joten kuolema kohtasi hänet parhaassa miehuusiässä. Hän oli käynyt Suur-Savon maamieskoulun v. 1926.

METSÄOSASTO

TOIMITUKSEN TUOLILTA

Meillä oli kunnia olla mukana Högforsin Tehtaan 130-vuotisjuhlissa. Ne olivat komeat ja onnistuneet kaikin puolin, ja varmaan högforsilaisten keskuudessa niistä jutellaan ja niitä muistellaan pitkän aikaa. Lähetämme omasta puolestamme parhaat kiitoksemme juhlien isäntäväelle ja järjestäjille.

Tuollainen tehtaan piirissä vietettävä, työlle omistettu juhla on erikoislaatuinen. Kun juhlan kohteena on suuri teollisuuslaitos, niin juhlaväkeä on paljon ja juhlan puitteet ovat sen mukaiset. Tarvitaan suuri sali, paljon kukkia, havuköynnöstä melkein kilometrikaupalla, paljon pöytiä sekä penkkejä, ja paljon on myös emäntien varattava pannuihinsa kahvia ja pulan puolta pitopöytiin.

Mutta jättiläismäisistä mitoistaan huolimatta tuollainen tilaisuus on hengeltään ja tunnelmaltaan perhejuhla, kotoinen ja lämminhenkinen. Jokainen tuntee, että tämä on meidän ja meidän tehtaamme juhla. Syvennyttään hetkeksi katselemaan taaksepäin ja tuumitaan, mitä vuosien varrella on saatu aikaan. Kuinka on tullut leiviskä hoidettua? Mitä tästä meidän ruukistamme on oikein tullut?

Ja tässä tapauksessa tuo silmäys menneisyyteen ja nykyisyyteen voitiin tehdä tyytyväisin mielin. Juhlan tunnelmaa se vain nostatti. Olihan vaatimattomasta masuunista kasvanut suurvalimo. Sitä arvokkaampana tajuttiin tämä säävutus, koska sitä ei ollut saatu helpolla. Högforsin Tehtaan tarina on tarinaa rohkeasta yrittäjämielestä ja tulevaisuuden uskosta, sitkeästä kestävydestä, uupumattomasta ponnistelusta ja vähitellen kasvaneesta, korkeasta ammattitaidosta. Onneksi näitä ominaisuuksia on ollut riittämiin. Ja mikä on ollut seuraus? Seudulle, jossa ilman tehdasta vallitsisi tänä päivänä hiljainen maalaiselämän meno, on kasvanut virkeä tehdaskauppala, jonka vaikutus tuntuu laajalti ympäristössä ja panos koko maamme talouselämässä. Varsinkin viime aikoina on Högforsille ollut tunnusomaista ripeä kehitys. Tehdas on laajentunut ja uuden aikaistunut, ja kilvan sen kanssa on komistunut kauppalaakin. On syntynyt aivan uusia asutusalueita, ja Karkkilassa kävijä yllättyy siitä siististä ja huolitellusta yleiskuvasta, minkä paikkakunta vieraassa herättää. Luontokin puolestaan lisää tätä miellyttävää vaikutelmaa. Maasto on vaihtelevaa, idyllinen Karjaanjoki virtaa kauppalan halki ja etäämpänä siintävät laajat metsät.

Palaamme vielä juhlaan. Paria "herkkupalaa" lu-

kuun ottamatta ohjelma suoritettiin kotoisin voimin, ja se antoi Karkkilan ja tehtaan vapaa-aikojen harrastuksista hyvän kuvan. Patruuna Ramsayn saunakamarissa alkuunpannulla torvi-viisikolla on ollut hyvä jälkikasvu. Torvisoittokunnat ovat saaneet rinnalleen myös orkesterin, ja kuoroharrastus tuntuu kuulemasta päätellen olevan vankalla pohjalla. Högforsissa ei eletä yksistään leivän ja raudan varassa. Tällaisessa työnjuhlissa on tarittava myös paikkakunnan henkistä ravintoa.

Jos menneitten polvien ruukkilaiset astuisivat haudastaan, niin vieraaseen ympäristöön he luulisivat joutuneensa. Vähitellen he löytäisivät kuitenkin näkyviä jälkiä menneisyydestä: Rautamäen päältä kolme kaivosaukkoa ja Karjaanjoen rannalta vanhan masuuninsa jäännökset. Tämä masuuni onkin kaunis muistomerkki menneiltä ajoilta. Ei olekaan monella muulla tehtaalla vastaavanlaista. Tavallisestihan vanhat rakennukset ja laitokset aikansa palveltuaan joutuvat väistymään uusien tieltä ja vaipuvat siten ikuisiksi ajoiksi unholaan. Mutta Karkkilassa kyyhöttää järkälemäinen masuuni tehtaan vieressä niin lujatekoisen näköisenä kuin aikoisi se seistä siinä aikojen loppuun saakka. Siinä se omalla äänettömällä tavallaan muistuttaa mieliin vanhan ruukin ajat. Erikoislaatuinen ja vaalittava muistomerkki.

Högforsilla ja Karkkilalla onkin painavia syitä menneisyytensä vaalimiseen. Seudulla ja sen asujamistolla on selvät, sille ominaiset yksilölliset piirteensä. Kaiken keskuksena on ollut rautaruukki, jonka ympärillä elämä on pyörinyt, ja muualta tulleet vaikutelmat ovat olleet vähäisiä. Valpas tarkkailija huomaa tänä päivänä aivan ensi silmäyksellä, kuinka tämä tehdasyhdyskunta on oma maailmansa, harvinaisen ehjä kokonaisuus, jonka menneisyyden valottaminen on kiitollinen ja antoisa tehtävä. Hoitamisen arvoinen sarka kotiseututyölle.

Yksi tärkeä etappi sillä saralla on jo saavutettu, laaja tehdashistoriikki. Mutta menneisyyden valottamiseksi pitäisi tallettaa vielä paljon muutakin. Vanha muistitieto kansan kertomana, vanhat tavat, tehtaalaisten ja maalaisten väliset suhteet, joitakin aiheita mainitaksemme. Högforsilaisia sen luulisi kiinnostavan, koska se olisi luku heidän omaa ja heidän kotiseutunsa elämäkertaa.

T u o m o.

Pari vuotta myöhemmin hän tuli Kymin Osakeyhtiön metsäosaston palvelukseen toimien uittokaudet Honkataipaleen ylikuljetustyömaan ja maanviljelyspuolen työnjohtajana sekä talvet metsätyönjohtajana etupäässä Honkataipaleen ympäristössä sijaitsevilla yhtiön metsissä. 1. 11. 53 hän olisi tullut palvelleeksi yhtiötämme 25 vuotta.

Työnjohtaja Paunosessa menetti yhtiö yhden uskollisimmista ja uutterimmista työnjohtajistaan. Vaikeasta sairaudestaan huolimatta nähtiin hänet vii-

meiseen saakka työssään, jota kohtaan hän tunsi suurta kiinnostusta harrastaen erityisesti työmenetelmien parantamista.

Ystävät ja työkuppanit muistelevat Paunosta vilpittömänä, hyvää tarkoittaneena ihmisenä, joka aina auliisti suhtautui lähimmäiseensä.

Toimensa ohessa työnjohtaja Paunonen kuului mm. paikkakunnan vaalilautakuntaan sekä useamman vuoden Suomenniemen Osuuskaupan hallitukseen.

Vainajaa jäi lähinnä suremaan puoliso.

Aurinkoisen syyspäivän valoja ja värjoja Högforsin Tehtaan virkamiesklubia ympäröivässä puistossa.

